

RINKOTYRA
MARKET RESEARCH
ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTAI
AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS

1(31)
2006

VILNIUS

LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF AGRARIAN ECONOMICS

Leidinio „Rinkotyra“ Nr. 1 (31) pirmoje dalyje „Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinka“ pateikiama pokyčių analizė grūdų, bulvių, daržovių, vaisių, pieno, jautienos, kiaulienos, paukštienos, avienos ir žuvies rinkose 2005 metais ir 2006 metų pradžioje. Nagrinėjamos žemės ūkio produkcijos gamybos, supirkimo apimtys, kainos, eksporto ir importo srautai. Lietuvos duomenys lyginami su kitų šalių duomenimis, pateikiamos prognozės. Apžvelgiami naujausi žemės ūkio produktus liečiantys teisės aktai.

Antroje dalyje „Moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos“ nagrinėjami šalies užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais rezultatai, gyvenimo lygio kaime pokyčiai, pridėtinės vertės mokesčio tarifo įtaka produktų konkurencingumui, pramonės kaimo plėtrai Lenkijoje patirtis.

Priede – informacija apie užsienio prekybą žuvimis ir jų produktais per 2005 metų antrąjį pusmetį.

Redakcinė kolegija:

Editorial Board:

dr. Rasa Melnikienė (pirmininkė/*Chief Editor*),

dr. Vyantas Katkevičius, dr. Irena Kriščiukaitienė, doc. dr. Arvydas Kuodys,

dr. Ramutė Naujokienė, dr. Nijolė Pelanienė, doc. dr. Aleksandras Savilionis,

Virgilijus Skulskis

TURINYS

LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTŲ RINKA

Grūdai. <i>V. Dmuchovskaja</i>	5
Rapsai. <i>L. Grinevičius</i>	11
Bulvės. <i>I. Lukošiuūtė</i>	15
Daržovės. <i>I. Lukošiuūtė</i>	20
Vaisiai ir uogos. <i>A. Armonienė</i>	27
Cukrus. <i>V. Vaikutis</i>	35
Pienas. <i>D. Mikeliionytė</i>	37
Mėsa. <i>A. Gapšys, J. Būdžiuvienė</i>	46
Žuvis ir jūr produktai. <i>A. Motova</i>	60

MOKSLINIAI TYRIMAI IR ANALITINĖS APŽVALGOS

Lietuvos užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais 2005 metais <i>T. Petuchova</i>	65
Kaimo plėtros ir struktūrinės paramos priemonės Lenkijoje <i>E. Ribašauskienė, E. Kairytė</i>	74
Gyvenimo lygis kaime <i>D. Kšivickienė</i>	81
Pridėtinės vertės mokesčio įtaka žemės ūkių produktų konkurencingumui <i>V. Mieliauskaitė</i>	89

SANTRUMPOS

PRIEDAI

Priedas. Užsienio prekyba žuvimis ir jų produktais.....	97
---	----

Priedą parengė A. Motova

CONTENTS

LITHUANIAN AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS MARKET

Cereals. <i>V. Dmuchovskaja</i>	5
Rape. <i>L. Grinevičius</i>	11
Potatoes. <i>I. Lukošūtė</i>	15
Vegetables. <i>I. Lukošūtė</i>	20
Fruit and berries. <i>A. Armonienė</i>	27
Sugar. <i>V. Vaikutis</i>	35
Milk. <i>D. Mikelionytė</i>	37
Meat. <i>A. Gapšys, J. Būdžiuvienė</i>	46
Fisch and fish products. <i>A. Motova</i>	60

RESEARCH STUDIES AND ANALYTIC SURVEYS

Lithuanian Foreign trade in Agricultural and food products in 2005 <i>T. Petuchova</i>	65
Rural development and structural aid measures in Poland <i>E. Ribašauskienė, E. Kairytė</i>	74
Living standards in Rural areas <i>D. Kšivickienė</i>	81
VAT influence on the competitiveness of agricultural products <i>V. Mieliauskaitė</i>	89

ABBREVIATIONS..... 96

ANNEX

Annex Foreign trade of fish and fish products.....	97
--	----

GRŪDAI / CEREALS

2005 metais dėl nepalankių orų grūdų auginimo patyrė nemažą derliaus nuostolį, ypač nukentėjo grūdų kokybė. Europos Sąjungoje grūdų derlius 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, buvo 11 proc. mažesnis ir sudarė 253,6 mln. t. Negalutiniais duomenimis, minkštųjų kviečių derlius 2005 metais sumažėjo 7 proc. (115,8 mln. t), miežių – 14 proc. (53,0 mln. t), o rugių – net 23 proc. (7,7 mln. t). Daugiausia grūdų ES šalyse 2005 metais išauginta Prancūzijoje (63,2 mln. t), Vokietijoje (46,1 mln. t), Lenkijoje (26,9 mln. t), Didžiojoje Britanijoje (21,1 mln. t) ir Italijoje (17,7 mln. t). Portugalijoje bei Ispanijoje 2005 metais dėl sausrų grūdų derlius sumažėjo atitinkamai 52 proc. (iki 552 tūkst. t) ir 45 proc. (iki 12,9 mln. t).

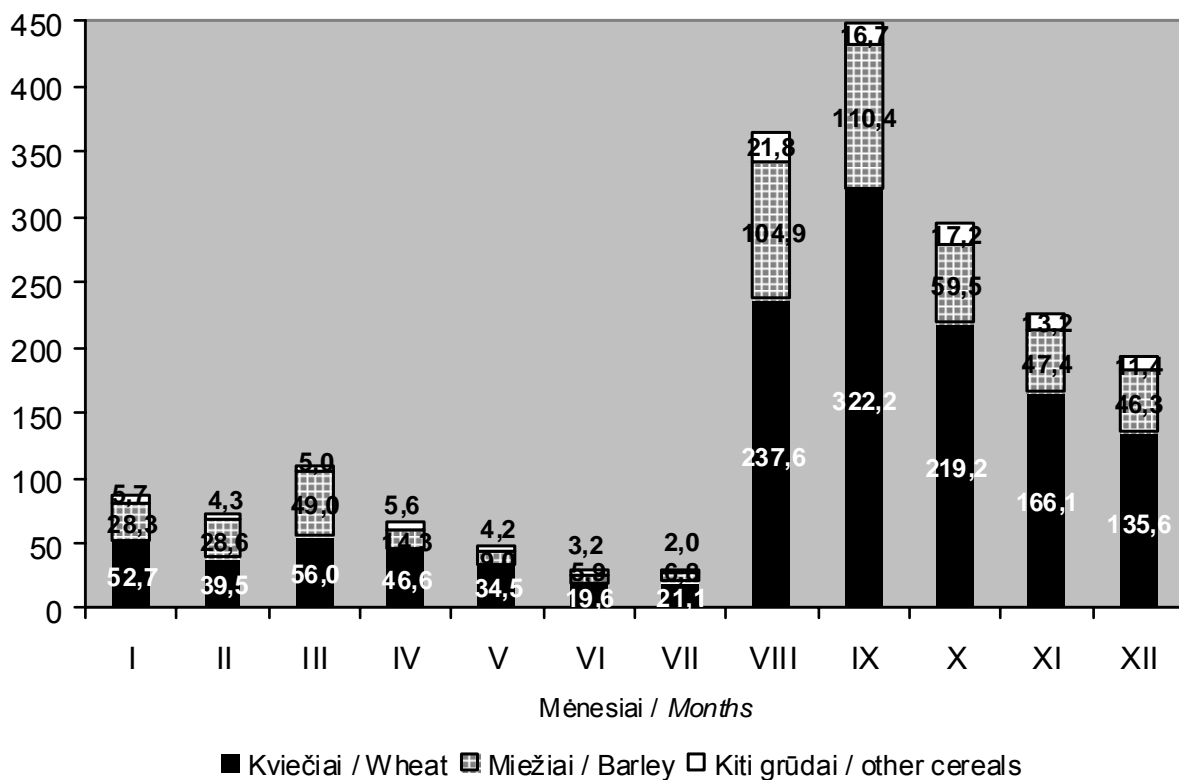
Vidaus rinka. Grūdų derlius Lietuvoje 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, buvo 2 proc. mažesnis ir siekė 2,81 mln. t: kviečių – 1,38 mln. t (2004 m. – 1,43 mln. t), rugių – 108,3 tūkst. t (140,6 tūkst. t), miežių – 948,3 tūkst. t (859,8 tūkst. t), kvietrugių – 201,1 tūkst. t (263,4 tūkst. t). Nors grūdinių augalų plotas padidėjo 9 proc., bet dėl 10 proc. sumažėjusio derlingumo buvo gautas mažesnis grūdų derlius. 2005 metais 81 proc. visų grūdinių augalų pasėlių buvo ūkininkų ir gyventojų asmeniniuose ūkiuose (771,4 tūkst. ha), o likusi dalis – žemės ūkio bendrovėse ir įmonėse

(180,0 tūkst. ha). 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, grūdinių augalų pasėlių plotas ŽŪB padidėjo 7 proc.

Statistikos departamento duomenimis, 2005 metais Lietuvoje iš viso buvo supirktas apie 2 mln. t grūdų. Palyginti su 2004 metais, supirkimas išaugo 43 proc. Didžiąją supirktų grūdų dalį sudarė kviečiai (1,4 mln. t) ir miežiai (510,7 tūkst. t). Daugiausia grūdų supirktas rugsėjo mėnesį – 449,38 tūkst. t, iš jų kviečių – 322,2 tūkst. t, miežių – 110,4 tūkst. t, kitų grūdų – 16,7 tūkst. t (1 pav.). Vidutinė grūdų supirkimo kaina 2005 metais buvo 301 Lt/t, palyginti su 2004 metais, sumažėjo 39 Lt/t.

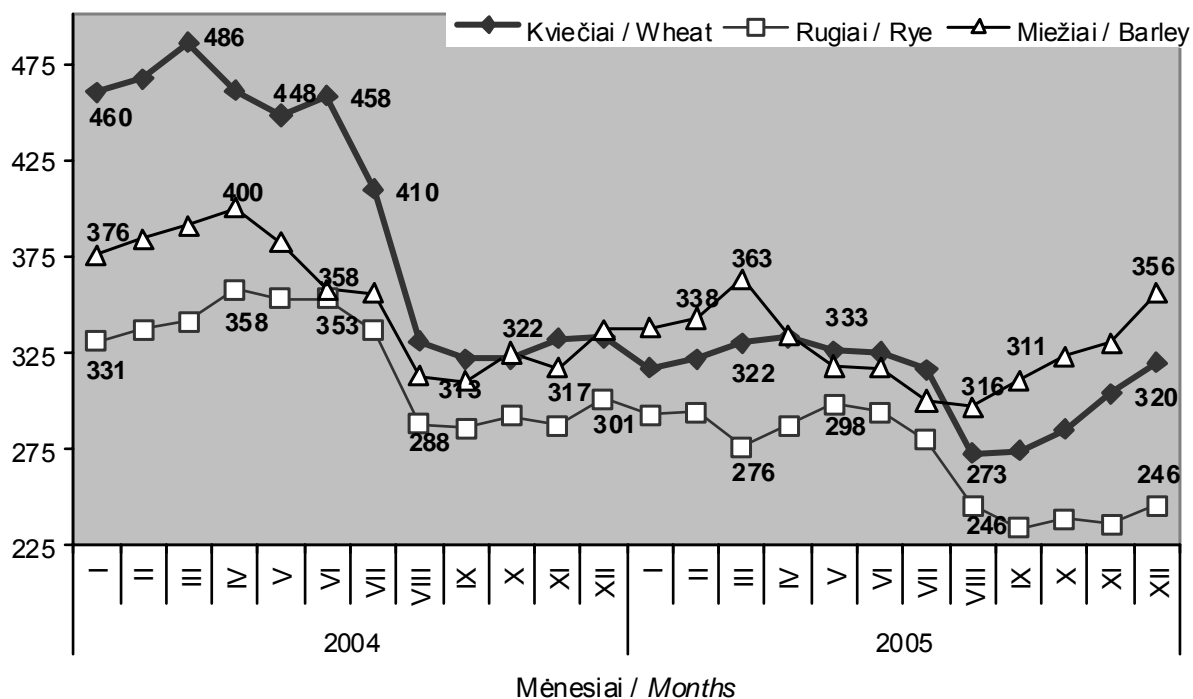
Per 2004–2005 metus daugiausia sumažėjo rugių ir kviečių vidutinės kainos, atitinkamai 15 ir 14 proc. (2 pav.). Įvertinus tai, kad kviečių derlius sudaro beveik 50 proc. viso grūdų derliaus, jų kainų sumažėjimas skaudžiausiai palietė grūdų augintojus. Miežių kainos per nagrinėjamą laikotarpį sumažėjo 5 proc. Vidutinių grūdų supirkimo kainų mažėjimą lėmė grūdų perteklius pasaulinėje rinkoje.

2005 metais vidutinės grūdų kainos Lietuvoje buvo didesnės nei kaimyninėse šalyse, pavyzdžiui, maistinių kviečių kaina buvo didesnė 32 proc. nei Latvijoje, 31 proc. – nei Rusijoje, 25 proc. – nei Ukrainoje, tačiau 3 proc. mažesnė nei Lenkijoje (1 lentelė).

1 pav. Grūdų supirkimas 2005 metais, tūkst. t
Figure 1. Purchase of cereals in 2005, thou. t

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

2 pav. Grūdų su pirkimo kainos Lietuvoje 2004 ir 2005 metais, Lt/t
Figure 2. Purchase prices of cereals in Lithuania in 2004–2005, Lt/t

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Vidutinės grūdų supirkimo kainos kai kuriose Europos šalyse 2005 metais, Lt/t
Average purchase prices of cereals in selected European countries in 2005, Lt/t

Šalis / Country	Maisūniai kviečiai Food wheat	Maisūniai rugiai Food rye	Pašariniai miežiai Feed barley
Lietuva / Lithuania	349	320	308
Lenkija / Poland	359	259	308
Latvija / Latvia	264	241	283
Estija / Estonia	343	324	291
Rusija / Russia	267	192	177
Ukraina / Ukraine	280	187	227
Vokietija / Germany	345	288	323

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Intervenciniai supirkimai. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūros duomenimis, 2005/2006 intervenciniais metais į sandėlius supirka saugoti 103,5 tūkst. t grūdų. Iš jų miežiai sudarė 94 proc. (97,2 tūkst. t), o likusią dalį – kviečiai (6,3 tūkst. t).

Perdirbimas. 2005 metais šalies grūdų perdirbimo įmonės pagamino 541,9 tūkst. t grūdų produktų, iš jų 117,7 tūkst. t kvietinių ir meslino, 42 tūkst. t ruginių ir 0,4 tūkst. t kitų javų miltų, 32,3 tūkst. t kruopų ir rupių miltų, 72 tūkst. t ruginės duonos ir 32 tūkst. t pyrago bei konditerijos gaminių.

Per 2005 metus, palyginti su 2004-aisiais, sumažėjo miltų ir ruginės duonos gamyba, bet padidėjo kruopų (66 proc.), pyrago ir konditerijos gaminių, kitų kepinų (40 proc.), džiovintų, skrebučių ir panašių skrudintų gaminių (23 proc.).

Grūdų produktų įmonių kainos 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, buvo mažesnės kvietinių ir meslino miltų (18 proc.), kietųjų kviečių

kruopų ir rupių miltų (26 proc.), paprastųjų ir speltos kviečių kruopų ir rupių miltų (5 proc.) ir kitų grūdų produktų (2 lentelė). Lietuvoje labiausiai išaugo eksportuojamų produktų kainos, nes galimybė brangiau parduoti tam tikrus grūdų produktus užsienio rinkose paskatino grūdų perdirbėjus pakelti šių produktų kainas ir Lietuvos rinkoje. Lietuvos įmonių grūdų produktų kainos pamažu artėja prie kaimyninių ES šalių kainų lygio, tačiau skirtumas su ES šalimis senbuvėmis išlieka.

Užsienio prekyba. Nepaisant didelės grūdų pasiūlos Europos ir pasaulio rinkose, jų eksportas iš Lietuvos vyko ganėtinai sparčiai. 2005 metais eksportuota 1088,7 tūkst. t grūdų (39 proc. nuo viso derliaus). Palyginti su 2004-aisiais, eksportas išaugo 2,1 karto. 2005 metais daugiausia grūdų eksportuota į Ispaniją (424,5 tūkst. t), Nyderlandus (191,9 tūkst. t) ir Baltarusiją (124 tūkst. t).

Grūdų importas 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, sumažėjo 17 proc. Į Lietuvą buvo įvežta apie 103 tūkst. t javų

Grūdų perdirbimo pramonės produkcija 2004 ir 2005 metais
Output of the grain processing industry in 2004-2005

Grūdų produktai <i>Grain products</i>	2004, t	2005, t	2005, paly- ginti su <i>compared</i> to 2004, %	2004, Lt/t	2005, Lt/t	2005, paly- ginti su <i>compared</i> to 2004, %
Kvietiniai arba meslino mil- tai / <i>Wheat and meslin flour</i>	180664	177777	98	740	609	82
Ruginiai miltai / <i>Rye flour</i>	48041	42007	87	506	500	99
Grikių miltai / <i>Buckwheat flour</i>	7	2	26	1964	2010	102
Kitų javų miltai <i>Other cereal flour</i>	1271	425	33	733	801	109
Kietųjų kviečių kruopos ir rupūs miltai / <i>Groats and</i> <i>meal of durum wheat</i>	3196	8923	279	788	583	74
Paprastųjų ir spėtos kviečių kruopos ir rupūs miltai <i>Groats and meal of wheat</i> <i>and spelta wheat</i>	1680	2334	139	484	459	95
Avižinės, ruginės, miežinės ir kitų javų kruopos ir rupūs miltai / <i>Groats and meal of</i> <i>oats, rye, barley and other</i> <i>cereals</i>	14537	21045	145	733	835	114
Ruginė duona / <i>Rye bread</i>	75186	72044	96	1623	1648	102
Kita duona / <i>Other bread</i>	76808	86624	113	1892	1975	104
Pyrago ir konditerijos gaminiai ir kiti kepiniai <i>Pastry, flour confectionery &</i> <i>other farinaceous products</i>	22776	31915	140	3964	4972	125
Duonos traškučiai <i>Crisp bread</i>	2378	2088	88	4591	4501	98
Džiūvėsiai, skrebučiai ir panašūs skrudinti gaminiai <i>Rusks, roasted bread and</i> <i>other roasted products</i>	854	1052	123	4853	4637	96
Meduoliai su imbieru ir panašūs gaminiai / <i>Ginger-</i> <i>bread and the like</i>	1788	1542	86	3956	4111	104
Saldieji sausainiai ir paplotė- liai, vafLIAI ir vafliukai <i>Sweet biscuits, waffles and</i> <i>wafers</i>	14847	14646	99	5623	5688	101

*Be PVM / VAT excluded.

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Lietuvos grūdų produktų eksportas taip pat nuolat auga. Per 2005 metus eksportuota 57,8 tūkst. t grūdų produktų, arba 51 proc. daugiau negu per 2004-uosius. Padidėjo beveik visų grūdų produktų, išskyrus kitų javų miltus, eks-

portas: labiausiai kviečių glitimo (411 kartų), salyklo (5 kartus), javų grūdų (apdirbtų kitais būdais, išskyrus ryžius), javų gemalų (1,4 karto), javų kruopų, rupinių ir granulių (1,1 karto) (3 lentelė).

3 lentelė / Table 3

Grūdų užsienio prekyba 2004 ir 2005 metais, t
Foreign trade in cereal products in 2004 & 2005, t

Grūdų produktai / Products	2004	2005	2005, palyginti su / compared to 2004, %
Eksportas / Exports			
Kvietiniai miltai / <i>Wheat flour</i>	22862,29	23880,7	104
Kitų javų, išskyrus kviečius, miltai <i>Other cereal flour, excl. wheat</i>	1139,82	808,6	71
Javų kruopos, rupiniai ir granulės <i>Cereal groats, meal and pellets</i>	5322,21	5751,5	108
Javų grūdai, apdirbti kitais būdais, išskyrus ryžius; javų gemalai, sveiki, traiškyti, perdirbti į dribsnius arba malti <i>Cereal grains otherwise worked, except rice; cereal gem, whole, rolled, flaked or ground</i>	4884,45	6646,6	136
Salyklas, skrudintas arba neskrudintas <i>Malt, whether or not roasted</i>	4117,24	20696,3	503
Kviečių glitimas, džiovintas arba nedžiovintas <i>Wheat gluten, whether or not dried</i>	0,03	10,3	411 kartų
Iš viso / Total	38326,04	57794,0	151
Importas / Imports			
Kvietiniai miltai / <i>Wheat flour</i>	3861,85	2348,4	61
Kitų javų, išskyrus kviečius, miltai <i>Other cereal flour, excl. wheat</i>	1465,07	4588,7	313
Javų kruopos, rupiniai ir granulės <i>Cereal groats, meal and pellets</i>	1403,40	1979,1	141
Javų grūdai, apdirbti kitais būdais, išskyrus ryžius; javų gemalai, sveiki, traiškyti, perdirbti į dribsnius arba malti <i>Cereal grains otherwise worked, except rice; cereal gem, whole, rolled, flaked or ground</i>	4982,84	2185,7	44
Salyklas, skrudintas arba neskrudintas <i>Malt, whether or not roasted</i>	30486,23	22255,0	73
Kviečių glitimas, džiovintas arba nedžiovintas <i>Wheat gluten, whether or not dried</i>	347,45	575,1	166
Iš viso / Total	42546,84	33932,0	80

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Kviečių pasėlių plotai ir derlius 2004 ir 2005 metais
Wheat crop area and harvest in 2004 & 2005

	Pasėlių plotai, mln. ha <i>Crop area, mill. ha</i>			Derlius, mln. t <i>Harvest, mill. t</i>		
	2004	2005	2006*	2004	2005	2006*
Europa / <i>Europe</i>	27,3	26,6	26,3	152,7	138,1	141,2
ES-25 / <i>EU-25</i>	23	22,4	22,3	136,1	122,8	128,8
Rumunija / <i>Romania</i>	2	1,9	1,8	7,6	7,3	5
NVS šalys / <i>CIS countries</i>	42,9	44,5	42	85,2	92,8	77,9
Kazachstanas / <i>Kazakhstan</i>	11,8	11,5	11,5	10	12,9	11,5
Rusija / <i>Russia</i>	21,5	22,6	21	45,3	47,6	39
Ukraina / <i>Ukraine</i>	5	6,3	5,5	16,5	18,7	14
Šiaurės ir Centrinė Amerika <i>North & Central America</i>	30,7	30,6	31	87,5	87,1	84
Kanada / <i>Canada</i>	9,9	9,8	10,1	25,9	26,8	25
JAV / <i>USA</i>	20,2	20,3	20,5	58,7	57,3	56
Pietų Amerika <i>South America</i>	10,2	8,5	9	25,3	19,3	21,1
Argentina / <i>Argentina</i>	6,2	5	5,5	16	12	13,5
Brazilija / <i>Brazil</i>	2,8	2,5	2,5	6	4,7	5
Artimieji Rytai <i>Middle East</i>	19,4	18,7	18	40,5	38,7	37,9
Pietų ir Pietryčių Azija <i>South & South Eastern Asia</i>	60,8	31,4	31,7	189,7	195,8	191,7
Šiaurės Afrika / <i>North Africa</i>	7,4	6,8	6,7	17,1	13,8	14,9
Australija / <i>Australia</i>	12	11,4	11,5	20,4	24	21
Iš viso / <i>Total</i>	213,6	211,3	209	623,3	614,8	595,1

* 2006 m. sausio 25 d. prognozė / *Prognosis of January 25, 2006.*

Per 2005 metus importuota 33,9 tūkst. t grūdų produktų, arba 20 proc. mažiau nei per 2004-uosius. Išaugo kitų javų miltų (išskyrus kvietinius) (3,1 karto), kviečių glitimo (1,7 karto), javų knuopų, rupinių ir granulių (1,4 karto) importas

2006 metų kviečių pasėlių plotų ir derliaus prognozė. Tarp tautinė grūdų taryba (IGC) prognozuoja, kad kviečių derlius pasaulyje 2006 metais gali sudaryti 595 mln. t, t. y. 20 mln. t mažesnis nei 2005-aisiais (614,8 mln. t), tačiau didesnis negu paskutinių-

jų penkerių metų vidurkis (591 mln. t). Mažesnis kviečių derlius 2006 metais prognozuojamas atsižvelgiant į mažesnius žieminių kviečių pasėlių plotus Rusijoje ir Ukrainoje. Be to, prognozuojama, kad minėtose šalyse nemaža dalis žiemkenčių gali būti žuvę dėl žiemos šalčių. ES šalyse dėl kviečių derlingumo padidėjimo bendras derlius turėtų išaugti 6 mln. t – iki 128,8 mln. t (2005 m. – 122,8 mln. t). Minkštųjų kviečių pasėlių plotai turėtų padidėti, o kietųjų – sumažėti. Praėjusių metų gruodžio mėnesį Europos šiaurinėje dalyje vyravę šalčiai dėl pakankamai storos sniego dangos neturėjo padaryti didelės žalos žiemkenčiams, tačiau šių metų pradžioje buvę trumpalaikiai šalčiai gali padidinti žiemkenčių iššalimą Vokietijoje

kviečių pasėlių plotai turėtų padidėti 1 proc., o derlius – 0,7 mln. t (iki 24,5 mln. t). Prancūzijoje minkštųjų ir kietųjų kviečių pasėlių plotai turėtų padidėti atitinkamai 1,3 ir 3,6 proc. Bendras kviečių derlius gali išaugti 3,0 mln. t – iki 40 mln. t. Lenkijoje kviečių derlius dėl 2005-ųjų rudens sausros gali sumažėti nuo 8,8 mln. t (2005 m.) iki 8,5 mln. t (2006 m.). Kviečių derlius Ispanijoje po praėjusių metų sausros gali padidėti nuo 3,3 mln. t iki 6,0 mln. t.

JAV, užsitęsęs sausras, žieminių ir vasarinių kviečių derlius gali sumažėti nuo 57,3 mln. t iki 56 mln. t. Šiaurės Afrikoje kviečių derlius 2006 metais turėtų siekti 14,9 mln. t – 8 proc. didesnis nei 2005 metais, o Artimuosiuose Rytuose – 37,9 mln. t (2005 m. – 38,7 mln. t).

RAPSAI / RAPE

Vykdamas Lietuvos narys tės ES įsipareigojimus, 2006 metais biodegalai sudarys daugiau kaip 2 proc. visų sunaudojamų degalų. Remiantis 2003/30/EB direktyva, turės būti pagaminta 21,4 tūkst. t biodyzelino ir 15,4 tūkst. t bioetanolio. Nuo 2007 metų biokurą pradės gaminti dar trys stambios gamyklos, todėl rapsų, kaip žaliavos biokuro gamybai, poreikis šalyje išaugs daugiau kaip 4 kartus ir sieks apie 540 tūkst. t per metus. Taigi rapsų pasėlių plotus Lietuvoje būtina išplėsti iki 260 tūkst. ha.

Vidaus rinka. ŽŪMPRIS duomenimis, rapsų atsargos 2004 metų gruodžio pabaigoje buvo 54 tūkst. t, o 2005-ųjų tuo pačiu laikotarpiu

sumažėjo iki 45 tūkst. t. Nors 2005 metais rapsų pasėlių plotai, palyginti su 2004-aisiais, padidėjo 9 proc., dėl sumažėjusio derlingumo gautas 201,1 tūkst. t derlius (1,8 proc. mažesnis negu 2004 m.). 2005 metais ūkininkų ir šeimos ūkiuose rapsų derlingumas sumažėjo 13,3 proc., o žemės ūkio bendrovėse ir įmonėse – 6 proc. (1 lentelė).

Didžiausias rapsų derlingumas gautas Tauragės apskrityje – 2,2 t/ha. Ūkininkų ir šeimos ūkiuose išauginta 68 proc. (2004 m. – 70 proc.) visų rapsų. 2005 metų rudenį žieminių rapsų pasėta 49 proc. daugiau nei 2004 metais.

Rapsų pasėliai, derlius ir derlingumas pagal ūkių kategorijas 2004 ir 2005 metais
Rape crop area, harvest and yield by farm category in 2004 and 2005

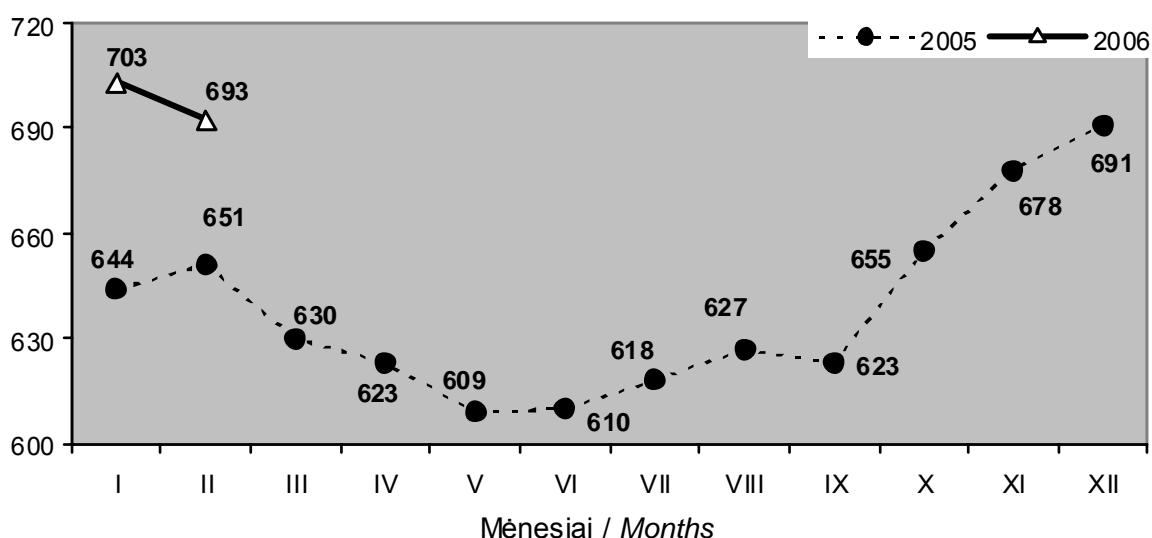
Rodikliai <i>Indicators</i>	2004			2005		
	visi ūkiai <i>all farms</i>	ūkininkų ir šeimos ūkiai <i>family farms</i>	žemės ūkio bendrovės ir įmonės <i>agricultural companies</i>	visi ūkiai <i>all farms</i>	ūkininkų ir šeimos ūkiai <i>family farms</i>	žemės ūkio bendrovės ir įmonės <i>agricultural companies</i>
Plotas, tūkst. ha <i>Area, thou. ha</i>	100,6	71,9	28,7	109,4	77,9	31,5
Derlius, tūkst. t <i>Harvest, thou. t</i>	204,7	142,4	62,3	201,1	137,0	64,1
Derlingumas, t/ha <i>Yield, t/ha</i>	2,03	1,98	2,17	1,84	1,76	2,04

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys, 2006.

Rapsų supirkimas 2004 ir 2005 metais
Purchase of rapeseed in 2004 and 2005

Rodikliai/ <i>Indicators</i>	2004	2005
Supirкта, tūkst. t / <i>Quantity purchased, thou t</i>	172,6	203,3
Kaina, Lt/t / <i>Price, Lt/t</i>	661,0	638,3

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2005 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2005; ŽŪMPRIŠ.

1 pav. Vidutinės rapsų supirkimo kainos Lietuvoje 2005 ir 2006 metais, Lt/t
Figure 1. Average purchase prices of rapeseed in Lithuania in 2005 and 2006, Lt/t

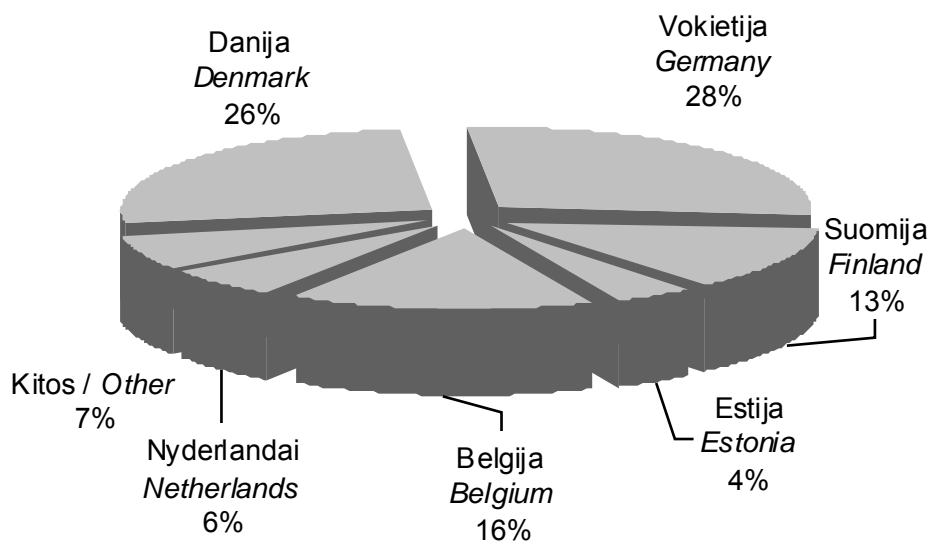
Šaltinis: Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro duomenys.

2005 metais Lietuvoje supirkta 203,3 tūkst. t rapsų – 18 proc. daugiau negu 2004-aisiais (2 lentelė). Vidutinės rapsų supirkimo kainos 2005 metais buvo 3,4 proc. mažesnės nei 2004-aisiais. ŽŪMPRIS duomenimis, 2006 metų vasarį vidutinė rapsų kaina buvo 693 Lt/t, t. y. 6,4 proc. didesnė nei 2005-ųjų vasarį (1 pav.).

2006 metų sausio mėnesį, palyginti su 2005-ųjų sausiu, rapsų supirkimo kainos buvo: Lenkijoje – 760 Lt/t (sumažėjo 1,2proc.), Vo-

kietijoje - 692 Lt/t (padidėjo 7,7proc.), Estijoje – 718,5 Lt/t (padidėjo 6proc.) ir Slovakijoje 607 Lt/t (sumažėjo 15 proc.).

Užsienio prekyba. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, iš Lietuvos eksportuota 2,1 karto daugiau rapsų sėklų - 211,8 tūkst. t daugiausia į Vokietiją, Daniją, Belgiją ir Suomiją (2 pav.). 2005 metais vidutinė eksportuotų rapsų kaina, palyginti su 2004-aisiais, sumažėjo 11 proc. ir buvo 715 Lt/t.

2 pav. Rapsų eksportas 2005 metais
Figure 2. Exports of rapeseed in 2005

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

3 lentelė / Table 3

Rapsų eksportas ir vidutinė kaina 2003–2005 metais
Exports and average prices of rapeseed in 2003–2005

Metai / Year	Kiekis, tūkst. t Quantity, thou t	Kaina, Lt/t Price, Lt/t	Vertė, mln. Lt Value, mill. Lt
2003	103,8	863	89,6
2004	101,8	804	81,8
2005	211,9	715	151,4

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

2005 metais į Lietuvą buvo importuota 1040,6 t rapsų, iš jų : sėklai – 389,6 t (vidutinė kaina – 16676 Lt/t), perdirbimui – 651 t (vidutinė kaina – 582 Lt/t). Sėklai skirtų rapsų daugiausia įvežta iš Vokietijos (59 proc.), visas perdirbimui skirtų rapsų kiekis buvo importuotas iš Latvijos ir Estijos.

Perdirbimas. Šiuo metu biodyzeliną gamina UAB „Rapsoila“, 2005 metais ji pagamino 8 tūkst. t biodyzelino „Rapsoilos“ gamybos pajėgumus 2006 metais numatoma padidinti iki 30 tūkst. t. Nuo 2007 metų planuojama turėti dar tris stambius biodyzelino gamybos objektus – Klaipėdoje, Širvintų raj. ir Vilkaviškyje, kurių pajėgumas sudarys 150 tūkst. t (4 lentelė).

2008 metais koncernas „Achemos grupė“ kartu su Vokietijos firma „MAN Ferrostaal AG“ planuoja pagaminti 120 tūkst. t biodyzelino. Žaliava, kurios prireiks apie 350 tūkst. t, rūpinsis koncerno įmonė „Agrochema“. Be to, biodyzeliną planuoja gaminti kooperatinė bendrovė „SV Obeliai“, žadanti investuoti į gamybą 100 mln. Lt, ir Jonavos kooperatinė bendrovė „Biodyzeliš“, ketinanti investuoti 5 mln. Lt. Rapsų perdirbimą planuoja pradėti ir Šiaulių „Žvalguva“ Gustonių kaime, Anykščių UAB „Jaros rapsas“, AB „Jonavos gūdai“, AB „Pasvalio agrochemija“.

4 lentelė / Table 4

Rapsų perdirbimo pajėgumai Lietuvoje 2006 ir 2007 metais, tūkst. t
The processing capacities for rapeseed in Lithuania in 2006 and 2007, thou. t

Įmonės pavadinimas <i>Name of enterprise</i>	Pajėgumas / <i>Capacity</i>		Metinis žaliavos poreikis, tūkst. t <i>Annual amount of rapeseed needed, thou. t</i>
	įsivavinimo data <i>introduction date</i>	tūkst. t / <i>thou. t</i>	
UAB „Rapsoila“	2006 m. rugsėjo mėn. <i>September 2006</i>	30	90
UAB „Linas ir viza“	2007 m. sausio mėn. <i>January 2007</i>	100	300
UAB „Baltijos biodyzelino centras“	2007 m. sausio mėn. <i>January 2007</i>	38	115
UAB „Arvi cukrus“	2006 m. spalio mėn. <i>October 2006</i>	12	36
Iš viso nuo 2007 m. sausio mėn. <i>Total since January 2007</i>		180	541

BULVĖS / POTATOES

Statistikos departamento duomenimis, bulvių plotas Lietuvoje 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, sumažėjo beveik 16 proc. ir siekė 66,9 tūkst. ha. 2005 metais dėl plotų ir derlingumo sumažėjimo (5 proc.) bulvių prikasta mažiau (1 lentelė).

Didesnis bulvių derlingumas buvo Šiaulių – 15,0, Kauno – 14,4 ir Marijampolės apskrityse – 13,0 t/ha.

Vidaus rinka. Statistikos departamento duomenimis, per 2005 metus buvo supirktas 12,1 tūkst. t bulvių – 40,7 proc. mažiau negu per 2004-uosius (1 pav.). Palyginus 2004-ųjų ir 2005 metų rugsėjo-gruodžio duomenis, matyti, kad 2005 metais kainos buvo apie 2 kartus didesnės, o supirkimai apie 2 kartus mažesni.

2005 metų lapkričio-gruodžio mėnesiais Lietuvoje, kaip ir Vokietijoje, Nyderlanduose, Belgijoje, Prancūzijoje ir Didžiojoje Britanijoje, bulvių buvo parduota mažiau negu per 2004-ųjų tą patį laikotarpį. Didžiojoje Britanijoje augn-

tojų ūkiuose vidutinė bulvių kaina buvo 473 Lt/t, Olandijoje, atsižvelgiant į bulvių paskirtį, kainos svyravo nuo 311 iki 406 Lt/t.

2005 metų gruodžio ir 2006-ųjų sausio mėnesiais pigiausios bulvės buvo Čekijos ir Vokietijos prekiniuose ūkiuose (2 lentelė). Pigesnės nei Lietuvoje bulvės buvo Lenkijoje (apie 23 proc.), Čekijoje (apie 48 proc.), Slovakijoje (apie 30 proc.), Latvijoje ir Estijoje. Aukštesnėmis kainomis negu Lietuvoje bulvės buvo parduodamos tik Rusijoje (apie 9 proc.).

Lietuvoje sausio mėnesį atšalus orams, padidėjo geros kokybės bulvių paklausa, todėl išaugo ir jų kainos: priklausomai nuo frakcijos dydžio – 620-720 Lt/t. Parduodamų mažmeninei prekybai fasuotų bulvių kainos išliko stabilios.

Bulvių vidutinė kaina Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2006 metų sausio ir vasario mėnesiais buvo apie 43 proc. didesnė nei 2005-ųjų pradžioje (2 pav.).

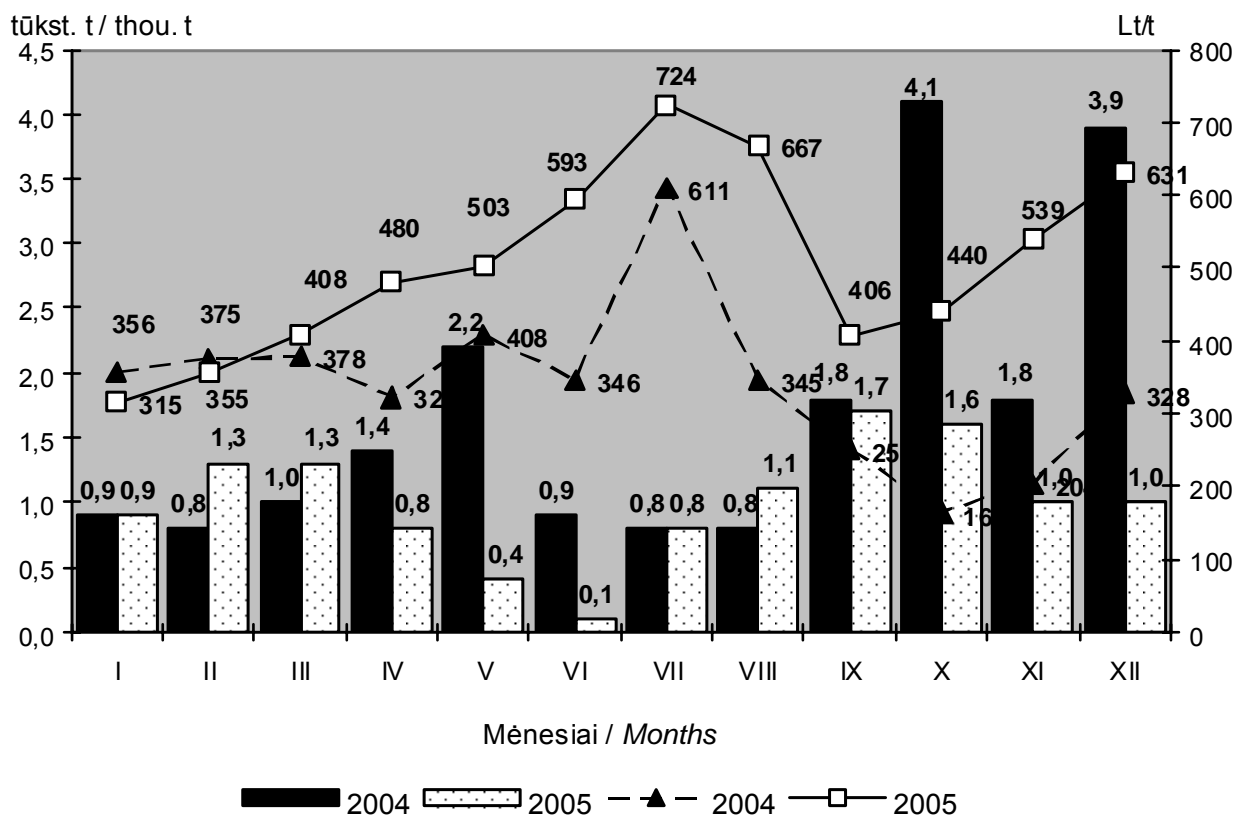
1 lentelė / Table 1

Bulvių pasėliai, derlius ir derlingumas pagal ūkių kategorijas 2004 ir 2005 metais

Crop area, harvest and yield of potatoes by farm category in 2004 and 2005

Rodikliai <i>Indicators</i>	2004			2005		
	visi ūkiai <i>all farms</i>	ūkininkų ir šeimos ūkiai <i>family farms</i>	žemės ūkio bendrovės ir įmonės <i>agricultural companies</i>	visi ūkiai <i>all farms</i>	ūkininkų ir šeimos ūkiai <i>family farms</i>	žemės ūkio bendrovės ir įmonės <i>agricultural companies</i>
Plotas tūkst. ha <i>Crop area, thou. t</i>	79,3	78,7	0,6	66,9	66,3	0,6
Derlius, tūkst. t <i>Harvest, thou. t</i>	1021,4	1009,5	11,9	817,0	807,5	9,5
Derlingumas, t/ha <i>Yield, t/ha</i>	12,9	12,8	18,6	12,2	12,2	15,9

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys, 2006

1 pav. Supirktų bulvių kiekis ir kaina 2004 ir 2005 metais
 Figure 1. Quantities and prices of potatoes purchased in 2004 & 2005

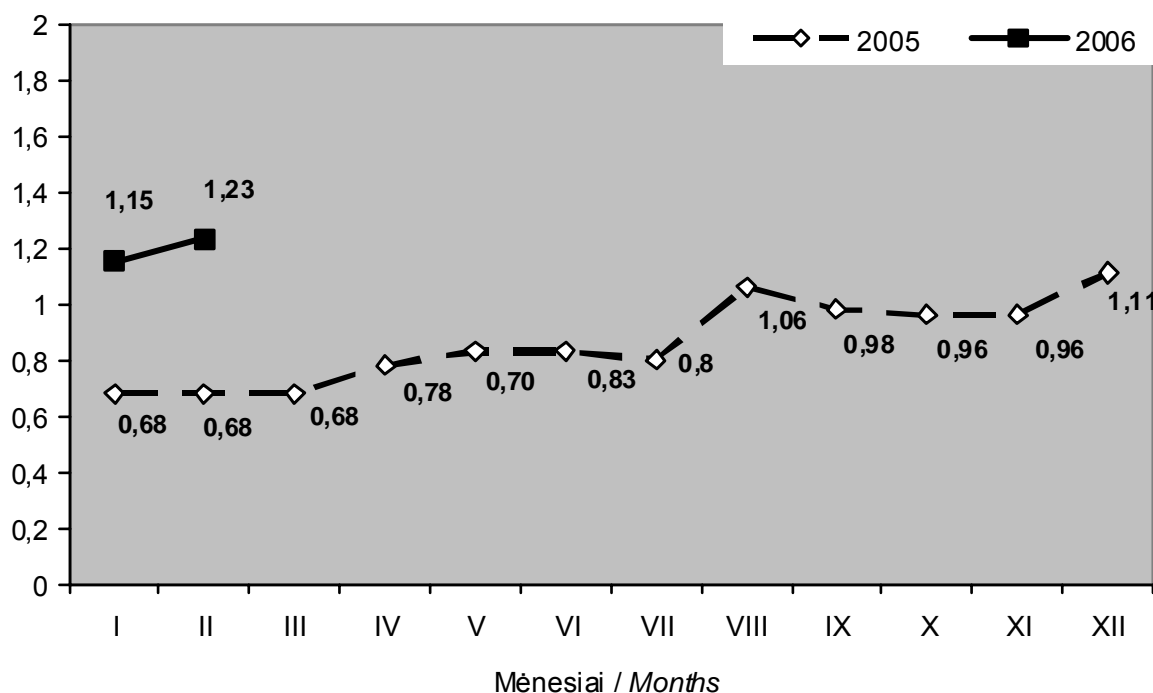
Šaltinis: Žemės ūkio produkcijos supirkimas. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2005.

2 lentelė / Table 2

Vidutinės bulvių pardavimo kainos Lietuvos ir kai kurių užsienio šalių prekyniuose ūkiuose
 2005 metų gruodžio ir 2006 metų sausio mėnesiais, Lt/kg
 Average sale-prices of potatoes in commercial farms in Lithuania and selected foreign countries
 in December 2005 and January 2006, Lt/kg

Mėnuo Month	Lietuva Lithuania	Latvija Latvia	Estija Estonia	Lenkija Poland	Rusija Russia	Vokietija Germany	Čekija Czech Republic	Slovakija Slovakia
2005								
XII	0,59	0,43	0,43	0,45	0,63	0,31	0,28	0,41
2006								
I	0,63	0,47	0,42	0,50	0,70	0,31	0,36	0,45

Šaltinis: ŽŪMPRIŠ.

2 pav. Vidutinės bulvių kainos* Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2005 ir 2006 metais, Lt/kg
 Figure 2. Average retail prices* of potatoes in Lithuanian supermarkets 2005 & 2006, Lt/kg

* Mėnesio pradžioje / At the beginning of the month

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Bulvių mažmeninės kainos Vilniuje 2005 metų gruodį buvo didesnės negu Lenkijos, Latvijos, Slovakijos ir Čekijos sostinėse atitinkamai 25, 48, 14 ir 88 proc. (3 lentelė). Aukštesnėmis kainomis negu Vilniuje bulvės buvo parduodamos Švedijos (5 proc.) ir Vokietijos (45 proc.) sostinėse.

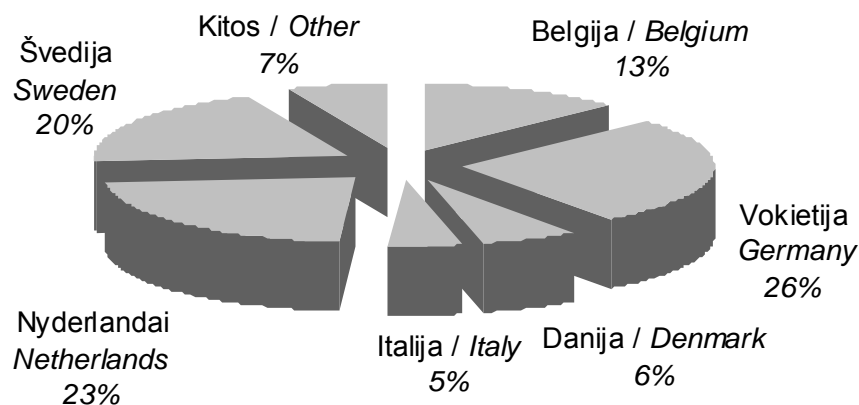
Užsienio prekyba. 2005 metais bulvių eksportuota 18 kartų mažiau negu importuota. 2005 metais į Lietuvą įvežta 16,8 tūkst. t bulvių, apie 5,8 karto daugiau nei 2004-aisiais. Importuotų bulvių vertė – 9,8 mln. Lt. Vidutinė importuotų bulvių kaina buvo 581 Lt/t, t.y. 1,7 karto mažesnė negu 2004 metais.

3 lentelė / Table 3

Bulvių mažmeninės kainos Europos valstybių sostinėse 2005 metų gruodžio mėnesį
 Retail prices of potatoes in the capital cities of selected European countries in December 2005

Rodiklis Indicator	Helsinkis	Berlynas	Stokholmas	Praha	Bratislava	Budapeštas	Talinas	Ryga	Vilnius	Varšuva
Kaina, Lt/kg Price, Lt/kg	1,84	2,54	1,46	0,74	1,22	1,33	1,39	0,94	1,39	1,11

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

3 pav. Bulvių importas 2005 metais

Figure 3. Imports of potatoes in 2005

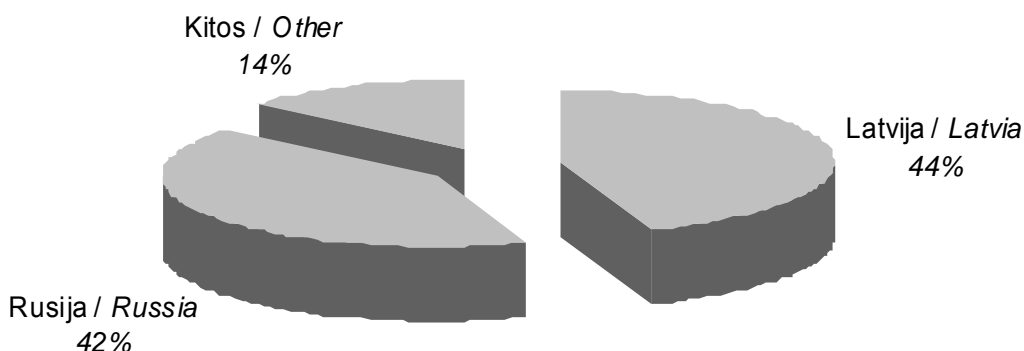
Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Daugiausia bulvių importuota iš Vokietijos – 4,5 tūkst. t (po 623 Lt/t), Nyderlandų – 3,8 tūkst. t (po 519 Lt/t) ir Švedijos – 3,3 tūkst. t (po 566 Lt/t) (3 pav.).

Statistikos departamento duomenimis, 2005 metais Lietuva iš viso eksportavo 931 t bulvių, t. y. 1,8 karto mažiau nei 2004-aisiais. Bendroji

bulvių eksporto vertė 2005 metais sudarė 568 tūkst. Lt, vidutinė eksportuotų bulvių tonos kaina buvo 610 Lt, t. y. 33 proc. didesnė nei 2004-aisiais.

Daugiausia bulvių eksportuota į Latviją – 415,4 t (po 540 Lt/t), Rusiją – 389,3 t (po 509 Lt/t) (4 pav.).

4 pav. Bulvių eksportas 2005 metais

Figure 4. Exports of potatoes in 2005

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

**Paruoštų ir konservuotų bulvių (įskaitant traškučius) gamyba ir pardavimai
2004 ir 2005 metais**

Production and sales of potatoes prepared and preserved (chips incl.) in 2004 and 2005

Rodikliai / Indicators	2004	2005	2005, palyginti su compared to 2004, %
Pagaminta, t / Production, t	3614,1	5278,6	146
Parduota, t / Sales, t	3634,5	5376,8	148
iš jų vidaus rinkoje / of which in domestic market	1786,3	2129,1	119
Vidutinė kaina, tūkst. Lt/t / Average price, thou. Lt/t	11,40	10,85	95
Vidutinė kaina vidaus rinkoje, tūkst. Lt/t Average price in domestic market, thou. Lt/t	13,57	13,42	99

Šaltinis: Statistikos departamento prie LR Vduomenys.

Bulvių gaminiai. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, 46 proc. daugiau paruošta ir užkonservuota bulvių (įskaitant traškučius) (4 lentelė).

2005 metais parduota 5,38 tūkst. t paruoštų ir konservuotų bulvių (už 58,3 mln. Lt), iš šio kiekio Lietuvoje – 40 proc. (už 28,6 mln. Lt). Paruoštų ir konservuotų bulvių 2005-aisiais vidaus rinkoje parduota 9 proc. mažiau negu 2004 metais.

Lietuva 2005-2006 prekybos metams turi 1211 t dydžio bulvių krakmolo gamybos kvotą, kuri paskirta AB „Ambraziškių krakmolai“.

Tačiau bulvių krakmolo 2005 metais pagaminta tik 3 proc. 2004-aisiais pagaminto kiekio (5 lentelė).

Bulvių krakmolo eksportas (74,1 t) sudaravo 1 proc. bulvių krakmolo importo (6975,1 t). Bulvių krakmolai eksportuoti po 1520,92 Lt/t, o importuoti po 1263,62 Lt/t. Daugiausia bulvių krakmolo importuota iš Latvijos ir Lenkijos. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, bulvių krakmolo importuota beveik 2 kartus daugiau, o eksportas tesiekia vos 4 proc. 2004 metų eksporto.

5 lentelė / Table 5

Bulvių krakmolo balansas 2004 ir 2005 metais

The balance of potato starch in 2004 and 2005

Rodikliai / Indicators	2004	2005
Pagaminta, t / Production, t	1821,8	63,7
Importuota, t / Import, t	3527,5	6975,1
Visi ištekliai, t Total supply, t	5349,3	7038,8
Eksportuota, t / Export, t	1964,2	74,1

Šaltinis: Statistikos departamento prie LR Vduomenys.

DARŽOVĖS / VEGETABLES

Statistikos departamento duomenimis, daržovių plotas Lietuvoje 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, padidėjo 2 proc. ir siekė 20,8 tūkst. ha, tačiau dėl derlingumo sumažėjimo (4 proc.) gautas 3 proc. mažesnis daržovių derlius (1 lentelė).

Vidaus rinka. 2005 metais Lietuvoje supirka 25,5 tūkst. t daržovių – 2,3 proc. mažiau negu 2004-aisiais, o vidutinė kaina 2,4 proc. didesnė (2 lentelė).

2006 metų sausį burokėliai Lietuvoje buvo 40 proc. brangesni negu Latvijoje ir 9 proc. negu Lenkijoje, tačiau beveik 60 proc. pigesni negu Vokietijoje (3 lentelė).

Lietuvos prekiniai ūkiai 2006 metų sausio mėnesį kopūstus pardavinėjo 20 proc. pigiau negu Estijos, 12 proc. negu Lenkijos ir 33 proc. negu Vokietijos prekiniai ūkiai.

1 lentelė / Table 1

Daržovių pasėliai, derlius ir derlingumas pagal ūkių kategorijas 2004 ir 2005 metais

Crop area, harvest and yield of vegetables by farm category in 2004 and 2005

Rodikliai / Indicators	2004			2005		
	visi ūkiai <i>all farms</i>	ūkininkų ir šeimos ūkiai <i>family farms</i>	žemės ūkio bendrovės ir įmonės <i>agricultural companies</i>	visi ūkiai <i>all farms</i>	ūkininkų ir šeimos ūkiai <i>family farms</i>	žemės ūkio bendrovės ir įmonės <i>agricultural companies</i>
Plotas, tūkst. ha / <i>Crop area, thou. t</i>	20,4	20,2	0,2	20,8	20,6	0,2
Derlius, tūkst. t / <i>Harvest, thou. t</i>	342,8	338,3	4,5	335,0	330,5	4,5
Derlingumas, t/ha / <i>Yield, t/ha</i>	16,8	16,7	24,8	16,1	16,0	26,4

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys, 2006.

2 lentelė / Table 2

Daržovių supirkimas 2004 ir 2005 metais

Purchase of vegetables in 2004 and 2005

Rodikliai / Indicators	2004	2005
Supirka, tūkst. t / <i>Quantity purchased, thou. t</i>	26,1	25,5
Kaina, Lt/t / <i>Purchase price, Lt/t</i>	830	850

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2005 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2005; ŽŪMPRIŠ.

**Vidutinės daržovių pardavimo kainos Lietuvos ir kai kurių užsienio šalių
prekiniuose ūkiuose 2005 metų gruodžio ir 2006 metų sausio mėnesiais, Lt/kg**

*Average sale-prices of vegetables in commercial farms in Lithuania and
selected foreign countries in December 2005 and January 2006, Lt/kg*

Mėnuo Month	Lietuva Lithuania	Latvija Latvia	Estija Estonia	Lenkija Poland	Rusija Russia	Vokietija Germany	Čekija Czech Republic	Slovakija Slovakia
Burokėliai / Beetroots								
2005. XII	0,46	0,32	0,50	0,39	0,72	1,08	-	-
2006. I	0,48	0,36	0,51	0,44	0,83	1,16	-	-
Kopūstai / Cabbages								
2005. XII	0,47	0,31	0,39	0,36	0,64	0,53	0,59	-
2006. I	0,44	0,36	0,55	0,50	0,72	0,66	0,70	-
Morkos / Carrots								
2005. XII	0,58	0,41	0,54	0,44	0,81	0,67	0,58	0,62
2006. I	0,58	0,51	0,56	0,50	0,84	0,88	-	0,66
Svogūnai / Onions								
2005. XII	0,52	0,70	0,66	0,38	0,82	0,43	0,51	0,61
2006. I	0,52	0,82	0,66	0,46	0,76	0,37	0,54	0,63

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Dėl didelių šalčių Ukrainoje, Rusijoje ir Baltarusijoje sušalo dalis prastose saugyklose laikomų daržovių. Kopūstų laikymo sąlygos blogiausios, todėl jie nukentėjo labiausiai. Gali būti sušalę apie 60 proc. kopūstų atsargų. Kiek mažesni morkų, burokėlių ir svogūnų nuostoliai. Lietuvos daržovių augintojai šalčiams buvo pasiruošę prastesnėse saugyklose papildomai apšildė duris, šiaudais apklojo produkciją, įjungė šildymo prietaisus, taigi ir šalčių padaryti nuostoliai nedideli. Laikantis šaltiems orams, lietuviškų daržovių paklausa Rusijoje ir Latvijoje dar labiau išaugo.

Daržovių augintojų apklausos rodo, kad greičiausiai baigsis burokėlių atsargos, nes jie

paklausūs ne tik Lietuvoje, bet ir Rusijoje. Burokėlių pasiūla ES šalyse ir Rusijoje nedidelė, o suvartojimas iki naujojo derliaus pradžios turi tendenciją didėti. Todėl iki realizavimo pabaigos burokėlių kainos turėtų nuolat augti. Jei pardavimų apimtys išliks panašios, lietuviškų morkų ir svogūnų vidaus rinkos poreikiams turėtų užtekti iki gegužės vidurio, o kopūstų iš šaldymo kamerų turėtų užtekti iki naujojo derliaus.

Morkos Lietuvoje 2006 metų sausio mėnesį buvo brangesnės negu Latvijoje, Lenkijoje, tačiau apie 30 proc. pigesnės negu Rusijoje ir 34 proc. negu Vokietijoje. Lietuviškų daržovių kainos kyla. Labiausiai brangsta geros kokybės

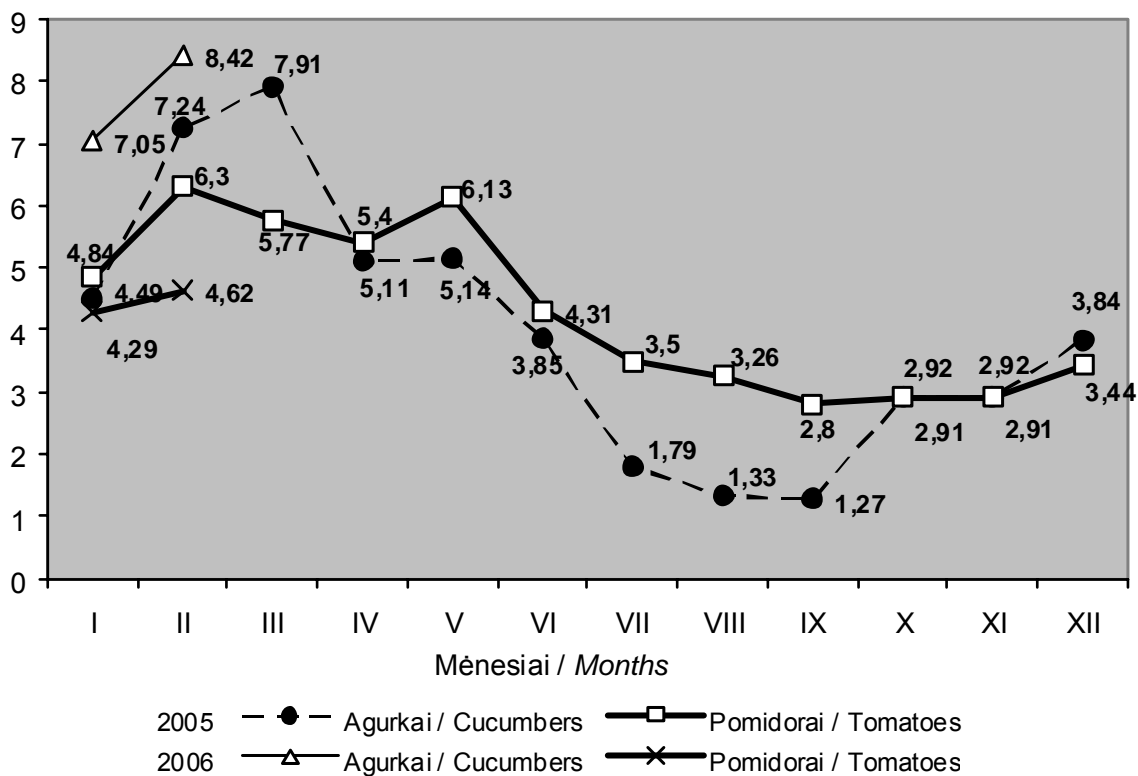
p lautos morkos. Vasario viduryje augintojų ūkiuose jų kaina svyravo nuo 850 iki 1000 Lt/t. Geros kokybės neplautų morkų kaina siekė 600-700 Lt/t.

Svogūnai Lietuvos prekiniuose ūkiuose 2006 metų sausį buvo pigesni negu Latvijoje, Estijoje ir Rusijoje atitinkamai 37, 21 ir 32 proc., tačiau brangesni negu Vokietijoje (41 proc.) ir Lenkijoje (13 proc.). Svogūnų kaina vasario mėnesį svyravo nuo 500 iki 640 Lt/t.

Nors 2006 metų sausio mėnesį, palyginti su 2005-ųjų gruodžiu, pomidorų kaina padidėjo 25 proc., tačiau jie mažmeninės prekybos centruose buvo parduodami pigiau negu 2005-ųjų

pirmaisiais mėnesiais (1 pav.). Agurkai 2006 metų sausio ir vasario mėnesiais buvo parduodami brangiau negu praėjusių metų atitinkamais mėnesiais, sausio mėnesį jie buvo 1,8 karto brangesni negu 2005-ųjų gruodį.

2006 metų pradžioje morkos mažmeninės prekybos centruose buvo parduodamos brangiau negu 2005-ųjų pirmaisiais mėnesiais. 2006 metų sausį, palyginti su 2005-ųjų gruodžiu, morkų kaina padidėjo 5 proc., o vasarį, palyginti su sausiu, – 17 proc. (2 pav.). Burokėliai 2006 metų sausio ir vasario mėnesiais buvo apie 43 proc. brangesni negu praėjusių metų pradžioje.

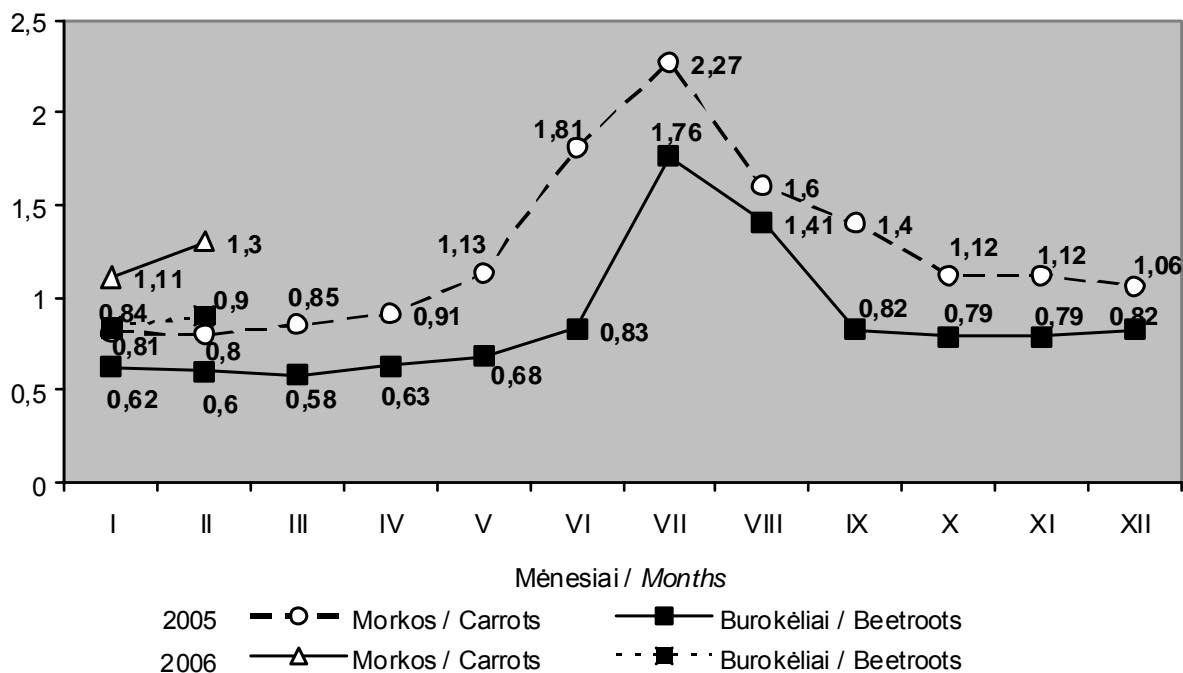

1 pav. Vidutinės agurkų ir pomidorų kainos* Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2005 ir 2006 metais, Lt/kg

Figure 1. Average retail prices* of cucumbers and tomatoes in Lithuanian supermarkets in 2005 and 2006, Lt/kg

* Mėnesio pradžioje / At the beginning of the month.

Šaltinis: Žemės ūkio rūmų duomenys.

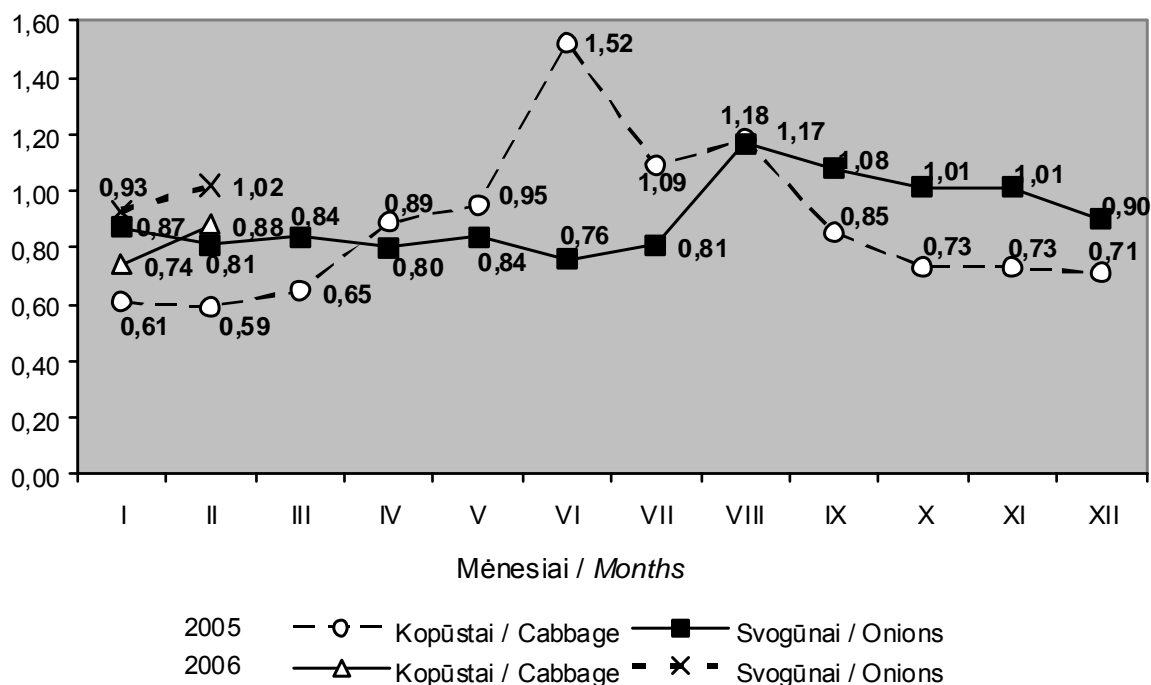

2 pav. Vidutinės morkų ir burokėlių kainos* Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2005 ir 2006 metais, Lt/kg

Figure 2. Average retail prices* of carrots and beetroots in Lithuanian supermarkets in 2005 and 2006, Lt/kg

* Mėnesio pradžioje / At the beginning of the month.

Šaltinis: Žemės ūkio rūmų duomenys.

3 pav. Vidutinės kopūstų ir svogūnų kainos* Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2005 ir 2006 metais, Lt/kg

Figure 3. Average retail prices* of cabbage and onions in Lithuanian supermarkets in 2005 and 2006, Lt/kg

* Mėnesio pradžioje / At the beginning of the month.

Šaltinis: Žemės ūkio rūmų duomenys.

2006 metų sausio-vasario mėnesiais kopūstai mažmeninės prekybos centruose buvo parduodami apie 35 proc. brangiau negu 2005-ųjų pirmaisiais mėnesiais. 2006 metų sausį palyginti su 2005-ųjų gruodžiu, kopūstų kaina padidėjo 4 proc., o vasarį, palyginti su sausiu, – 19 proc. Svogūnai 2006 metų vasario mėnesį buvo 26 proc. brangesni negu praėjusių metų vasarį (3 pav.).

Užsienio prekyba. Daržovių eksportas 2005 metais padidėjo, tačiau prekybos balansas buvo neigiamas – daržovių importuota apie 2,1 karto daugiau negu eksportuota.

Statistikos departamento duomenimis, 2005 metais Lietuva iš viso eksportavo 26,6 tūkst. t daržovių, t.y. 25 proc. daugiau negu 2004-aisiais (4 lentelė). Bendroji eksporto vertė – 131,9 mln. Lt (5 proc. didesnė negu 2004 m.).

Daržovių importas 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, išaugo 13 proc. – įvežta 56,8 tūkst. t. Bendroji daržovių importo vertė

2005 metais sudarė 162,8 mln. Lt ir buvo 13 proc. didesnė negu 2004-aisiais.

2005 metais kopūstų, morkų ir burokėlių įvežta apie 2 kartus, agurkų – 1,5 karto daugiau, pomidorų beveik tiek pat, o svogūnų – 19 proc. mažiau negu 2004 metais.

2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, pomidorų eksportuota 30 proc., svogūnų – daugiau negu 2 kartus, kopūstų – 6,8 karto, morkų ir burokėlių – 50 proc. daugiau, tačiau agurkų 17 proc. mažiau.

Daugiausia daržovių 2005 metais importuota iš Nyderlandų – 17,1 tūkst. t (daugiausia pomidorų, svogūnų), Lenkijos – 14,7 tūkst. t (daugiausia svogūnų, kopūstų, pomidorų), Ispanijos – 8,8 tūkst. t (daugiausia pomidorų, agurkų) (4 pav.).

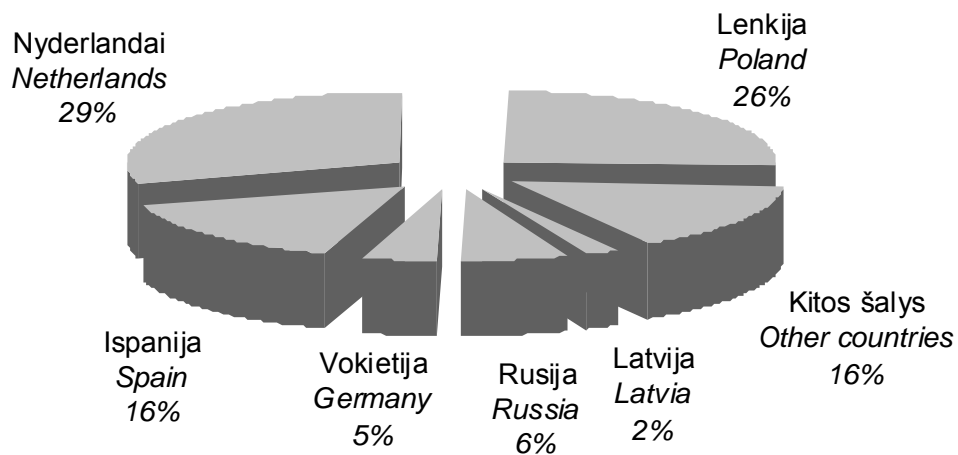
2005 metais daugiausia daržovių eksportuota į Rusiją – 9,6 tūkst. t (daugiausia morkų, burokėlių ir pomidorų), Latviją – 6,2 tūkst. t (daugiausia pomidorų, agurkų ir ankštinių daržovių), Vokietiją – 3,4 tūkst. t (5 pav.).

4 lentelė / Table 4

Daržovių eksportas ir importas 2004 ir 2005 metais, tūkst. t
Exports and imports of vegetables in 2004 & 2005, in thou. t

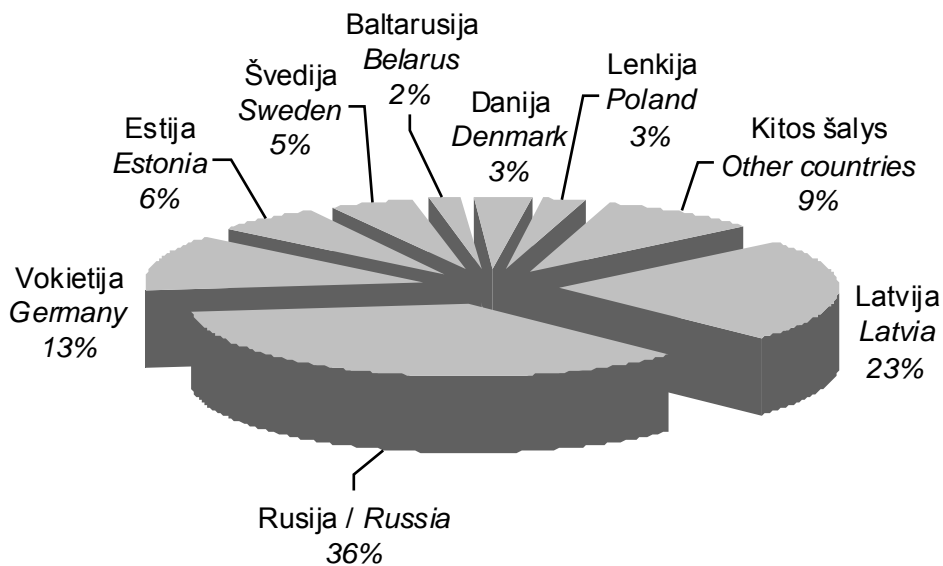
Produkcija / Products	Eksportas / Exports		Importas / Imports	
	2004	2005	2004	2005
Daržovės / Vegetables	21,3	26,6	50,1	56,8
iš jų: / of which:				
pomidorai / tomatoes	3,0	3,9	14,5	14,6
svogūnai / onions	0,5	1,2	10,4	8,4
kopūstai / cabbage	0,4	2,7	4,4	8,5
morkos, burokėliai carrot, beetroot	1,0	1,5	2,6	5,4
agurkai / cucumber	2,4	2,0	3,4	5,1

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

4 pav. Daržovių importas 2005 metais
Figure 4. Imports of vegetables in 2005

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

5 pav. Daržovių eksportas 2005 metais
Figure 5. Exports of vegetables in 2005

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Daržovių produktų gamyba 2004 ir 2005 metais
Production of vegetable products in 2004 and 2005

Produktai / Products	2004	2005
Pomidorų sultys, tūkst. l / <i>Tomato juice, thou. l</i>	2345,0	3424,8
Užšaldytos daržovės ir jų mišiniai, t <i>Frozen vegetables and mixtures, t</i>	651,5	761,3
Pomidorų kečupas ir kiti pomidorų padažai, tūkst. t <i>Tomato ketchup and other tomato sauces, thou. t</i>	12,5	12,8
Nekoncentruotos pomidorų tyrės ir pastos, t <i>Tomato sauces and pastes non concentrated, t</i>	4,8	24,2
Koncentruotos pomidorų tyrės ir pastos, t <i>Tomato sauces and pastes concentrated, t</i>	0,5	211,0
Paruošti ar konservuoti kopūstai, t <i>Cabbages prepared or preserved, t</i>	135,2	650,7
Paruoštos ar konservuotos išlukštentos pupelės, t <i>Shelled bean prepared or preserved, t</i>	18,1	51,3
Neužšaldyti daržovių patiekalai, t <i>Dishes of vegetables non frozen, t</i>	19,7	540,1

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Daržovių produktų pardavimai 2005 metais
Sales of vegetable products in 2005

Produktai / Products	Kiekis / Quantity	Vertė, tūkst. Lt Value, thou. Lt
Pomidorų sultys, tūkst. l / <i>Tomato juice, thou. l</i>	3371,0	4596,2
Užšaldytos daržovės ir jų mišiniai (išskyrus bulves), t <i>Frozen vegetables and mixtures (potatoes exd.), t</i>	87,6	94,4
Pomidorų kečupas ir kiti pomidorų padažai, tūkst. t <i>Tomato ketchup and other tomato sauces, thou. t</i>	12,9	27220,8
Nekoncentruotos pomidorų tyrės ir pastos, t <i>Tomato sauces and pastes non concentrated, t</i>	23,4	60,7
Koncentruotos pomidorų tyrės ir pastos, t <i>Tomato sauces and pastes concentrated, t</i>	202,0	407,9
Paruošti ar konservuoti kopūstai, t <i>Cabbages prepared or preserved, t</i>	465,5	703,5
Paruoštos ar konservuotos išlukštentos pupelės, t <i>Shelled bean prepared or preserved, t</i>	46,3	199,0
Neužšaldyti daržovių patiekalai, t <i>Dishes of vegetables non frozen, t</i>	539,4	1244,1

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Daržovių produktai. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, daržovių produktų gamyba labai išaugo. Pomidorų sulčių pagaminta 46 proc., užšaldytų daržovių ir jų mišinių – 17 proc. daugiau (5 lentelė). Nekoncentruotų pomidorų tyrelių ir pastų pagaminta 5 kartus daugiau, o koncentruotų pomidorų tyrelių, konservuotų kopūstų ir pupelių bei neužšaldytų daržovių patiekalų dar daugiau.

2005 metais pomidorų sulčių parduota 3,37 mln l (už 4,6 mln. Lt) (6 lentelė), iš šio kiekio vidaus rinkoje – 92 proc. (už 4,2 mln. Lt). Užšaldytos daržovės ir jų mišiniai, džiovintos daržovės, nekonzentruotos bei koncentruotos pomidorų tyrelės ir pastos realizuojamos tik vidaus rinkoje. Užšaldytų daržovių ir jų mišinių 2005 metais vidaus rinkoje parduota 91 proc., prauostų ar konservuotų kopūstų ir pupelių – po 95 proc.

VAISIAI IR UOGOS / FRUIT AND BERRIES

2005 metais Lietuvos žemės ūkio bendrovėse (ŽŪB) ir įmonėse derančių sodų ir uogynų plotai siekė 2332 ha. Per metus jie sumažėjo 10 proc. Derančių obelių sodai užėmė 2077 ha, jų plotai per metus taip pat sumažėjo 10 proc. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, ŽŪB vaisių ir uogų derlius buvo didesnis 5,4 karto ir siekė 17,2 tūkst t 99 proc. surinkto derliaus sudarė obuoliai. ŽŪB sodinių derlingumas – 7,4 t/ha, obelių – 8,2 t/ha. Kol kas dar neišnaudojamos visos derlingumo didinimo galimybės, nes tam reikia papildomų investicijų

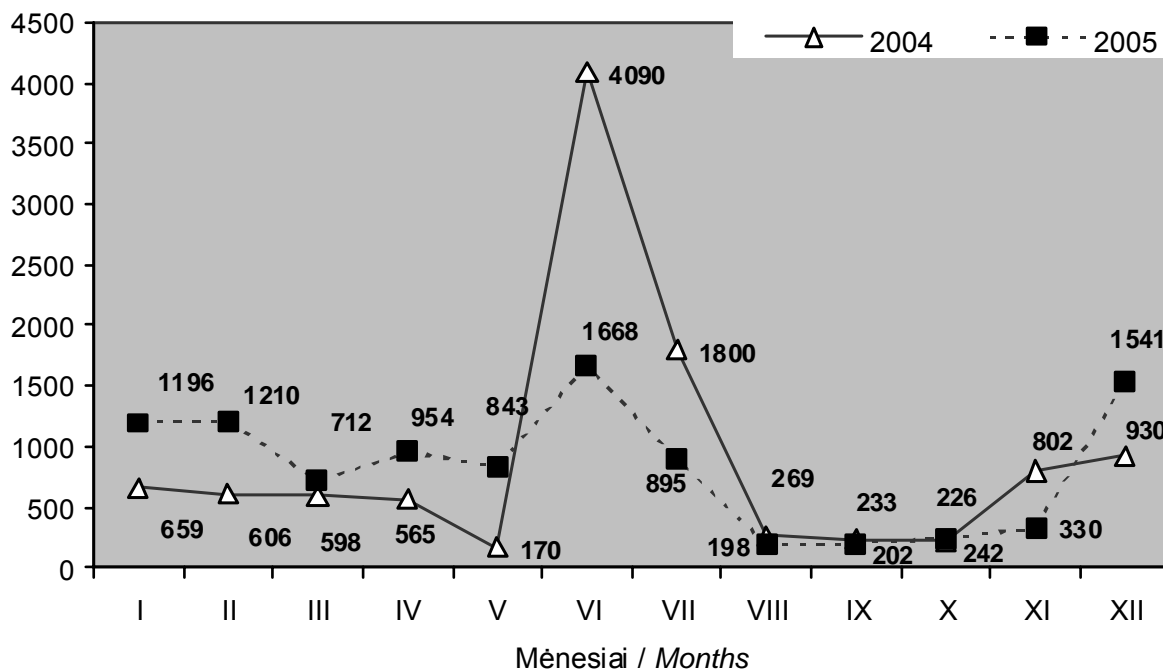
Vidaus rinka. 2005 metais Lietuvoje supirka 73,2 tūkst. t vaisių ir uogų, t. y. 5,7 karto daugiau negu 2004-aisiais: 98 proc. sudarė obuoliai, 1,3 proc. – juodieji serbentai, 0,7 proc. – kriaušės, svarainiai, slyvos, vyšnios, trešnės, braškės, avietės, kiti serbentai ir aronijos kartu paėmus. 81 proc. viso supirktų obuolių kiekio augintojai pardavė 2005 metų rugsėjį ir spalį, o gruodį – tik 0,3 proc. 2006 metų sausį supirka

0,3 tūkst. t vaisių, t. y. 3 kartus daugiau negu 2005-ųjų sausį.

2006 metų vasarį lietuviškų obuolių paklausa buvo išaugusi, nes po didelių šalčių sausio mėnesį kai kurios kaimyninės valstybės prarado prastesnėse saugyklose laikomas atsargas.

Statistikos departamento duomenimis, 2005 metais vidutinė vaisių ir uogų supirkimo kaina Lietuvoje buvo 230 Lt/t, t. y. 20 proc. mažesnė negu 2004-aisiais. Obuoliai 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, supirkti 13 proc. mažesnis vidutinėmis kainomis (po 222 Lt/t)

2005 metų IV-ąjį ketvirtį, palyginti su 2004 metų IV-uju ketvirčiu, vaisių ir uogų supirkimo kainos padidėjo 0,7 proc., o palyginti su 2005 metų III-uoju ketvirčiu – 52 proc. Vidutinės vaisių supirkimo kainos 2005 metų gruodį pakilo iki 1541 Lt/t (1 pav.). 2006 metų sausį vidutinė obuolių supirkimo kaina Lietuvoje buvo 728,9 Lt/t Palyginti su 2005 metų gruodžiu, sumažėjo 52,7 proc.

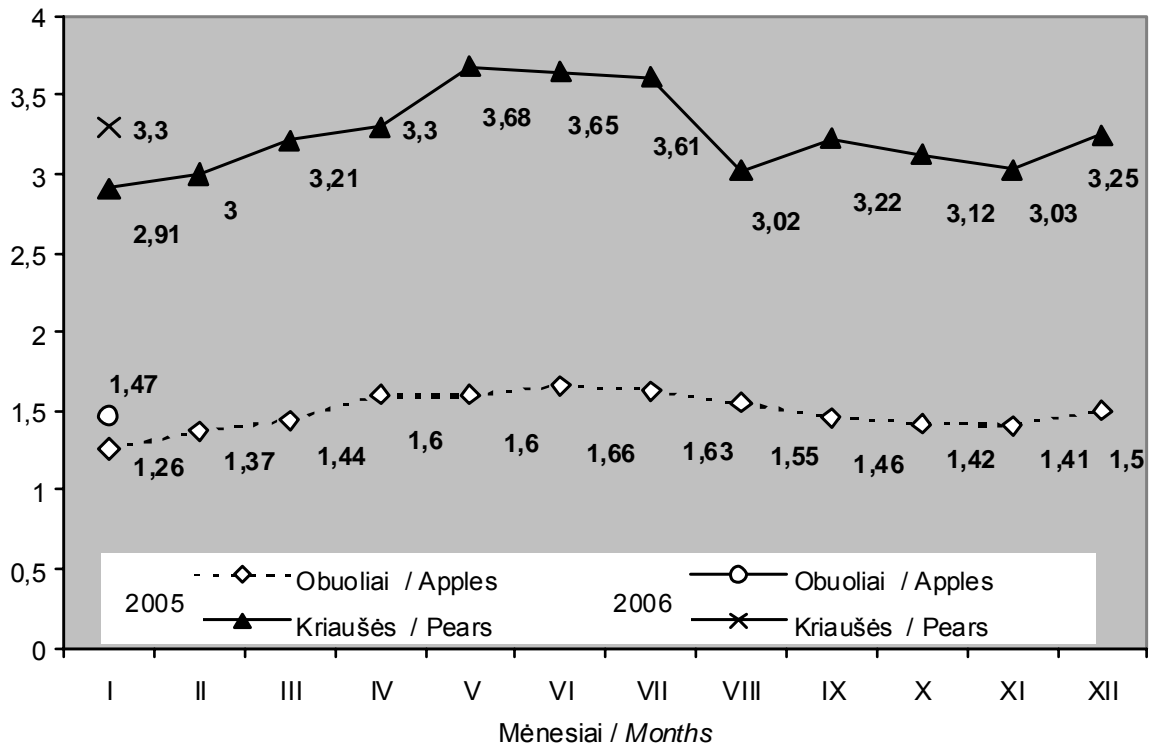
1 pav. Vidutinės vaisių ir uogų supirkimo kainos Lietuvoje 2004 ir 2005 metais, Lt/t
Figure 1. Average purchase prices of fruit and berries in Lithuania in 2004 and 2005, Lt/t

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2004 m. balandžio 1 d., liepos 1 d., spalio 1 d., 2005 m. sausio 1 d., balandžio 1 d., liepos 1 d., spalio 1 d., 2006 m. sausio 1 d. – V., Statistikos departamentas prie LRV, 2004, 2005, 2006.

ŽŪMPRIS duomenimis, 2005 metų gruodį aukščiausia 1600 Lt/t kaina buvo parduodami „Ligol“ veislės obuoliai, tokia kaina išliko ir 2006-ųjų sausio pradžioje. 2006 metų sausio viduryje „Ligol“ ir „Šampion“ veislių obuolių kainos buvo pakilusios iki 1800 Lt/t. Sausio pabaigoje maksimali minėtų dviejų veislių obuolių kaina nukrito iki 1500 Lt/t, ji nekito ir beveik visą vasarį. Vasario pabaigoje – kovo pradžioje maksimali „Ligol“ ir „Šampion“ veislių obuolių kaina vėl pakilo iki 1800 Lt/t. Itin didelis skirtumas (3,8 karto) tarp brangiausiai ir pigiausiai parduodamų obuolių buvo 2006 metų sausio viduryje. 2006-ųjų sausio viduryje ir pabaigoje „Auksio“ veislės obuolių minimali kaina buvo 470 Lt/t, jokios kitos veislės obuoliai nebuvo taip pigiai parduodami. Vasario

pradžioje šie obuoliai dar labiau atpigę – iki 430 Lt/t, o vasario viduryje jų minimali kaina vėl pakilo iki 470 Lt/t. Už tokią pat minimalią kainą buvo parduodami „Synap Orlovskij“ veislės obuoliai. 2006 metų vasario pabaigoje minimalios obuolių pardavimo kainos pakilo, jos nebuvo žemesnės negu 700 Lt/t, tačiau kovo pradžioje prekybiniai ūkiai pardavinėjo obuolius ir po 500 Lt/t.

Mažmeninės obuolių kainos Lietuvoje 2005 metais labiausiai buvo pakilusios birželio mėnesį, kriaušių – gegužę, derliaus surinkimo metu jos sumažėjo. 2005 metų gruodį, palyginti su 2005-ųjų lapkričiu, obuoliai pabrango 6 proc., kriaušės – 7 proc. 2006 metų sausį, palyginti su 2005-ųjų sausiu, obuoliai buvo brangesni 17 proc., kriaušės – 13 proc. (2 pav.)

2 pav. Obuolių ir kriaušių vidutinės mažmeninės kainos 2005 metais ir 2006 metų sausio mėnesį, Lt/kg
 Figure 2. Average retail prices of apples and pears in 2005 and in January, 2006, Lt/kg

Šaltinis: Statistikos departamento prie LR V duomenys.

Vaisių ir uogų gaminiai. 2005 metais iš Lietuvos augintojų vaisius ir uogas perdirbimui pirkė UAB „Sultys“, KB „Vaisių sultys“, AB „Gerovė“, AB „Alita“, UAB „Vėtrija“, AB „Anykščių vynas“, Klausučių ŽŪB, UAB „Kėdainių konservų fabrikas“, AB „Stumbras“, UAB „Vilroka“, ŽŪKB „Litbera“, UAB „Telsoda“, UAB „Vaiskona“ ir kitos įmonės.

2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, koncentruotų vaisių, uogų ir daržovių sulčių, išskyrus pomidorų sultis, šaldytų vaisių ir uogų Lietuvoje pagaminta 8,8 karto daugiau, džemų, marmeladų, vaisių ir uogų drebučių, tyrių ir pastų gamyba išaugo 16 proc., nekoncentruotų obuolių sulčių – 46,3 proc. (1 lentelė). 2005 metais Lietuvoje pagaminta 4,3 mln. l nekoncentruotų apelsinų sulčių, t. y. 34 proc. daugiau negu 2004-aisiais.

Statistikos departamento duomenimis, Lietuvos gamintojų parduoto obuolių džemo vidutinės kainos be pridėtinės vertės ir akcizo mokesčių 2005 metų IV-ąjį ketvirtį nuo 2,14 Lt/kg pakilo iki 2,16 Lt/kg. 2006 metų sausio obuolių džemą gamintojai pardavė 1 proc. brangiau negu 2005-ųjų gruodį – po 2,19 Lt/kg.

Užsienio prekyba. 2005 metais Lietuva šviežių vaisių ir uogų eksportavo už 155,9 mln. Lt, t. y. 67 proc. daugiau negu 2004-aisiais, o importavo už 376,9 mln. Lt, t. y. 22 proc. daugiau negu 2004 metais. Nors eksportas didėjo sparčiau nei importas, 2005 metų užsienio prekybos balansas išliko neigiamas, šviežių vaisių ir uogų importuota 2,4 karto daugiau negu eksportuota.

Kai kurių vaisių ir uogų produktų gamyba 2004 ir 2005 metais
Production of selected fruit and berries products in 2004 and 2005

Produktai / Products	2004	2005	2005, palyginti su 2004, %
Nekoncentruotos obuolių sultys, tūkst. l <i>Apple juice, non concentrated, thou. l</i>	707,1	1034,6	146,3
Nekoncentruotos, nefementuotos vienos rūšies vaisių, uogų arba daržovių sultys, tūkst. l <i>Fruit, berry and vegetable juice, homogeneous, non concentrated, non fermented, thou. l</i>	170,6	13,8	8,1
Nekoncentruotų vaisių, uogų ir daržovių sulčių mišiniai, tūkst. l / <i>Fruit, berry and vegetable juice, mixtures, non concentrated, thou. l</i>	228,7	348,6	152,4
Koncentruotos vaisių, uogų ir daržovių sultys (išskyrus pomidorų sultis), tūkst. l <i>Fruit, berry and vegetable juice (tomato juice excl.), concentrated, thou. l</i>	766,0	6726,1	8,8 k. *
Šaldyti vaisiai, uogos, t <i>Fruit and berries, frozen, t</i>	204,1	1790,5	8,8 k. *
Džemai, marmeladai, drebučiai, tyrės ir pastos, t <i>Jams, marmalades, jellies, puree and pastes, t</i>	3658,3	4244,2	116
Obuolių sūriai, t / <i>Apple cheese, t</i>	7,9	3,3	41,8
Kiti vaisių ir uogų paruošti gaminiai, t <i>Other fruit and berry prepared products t</i>	3650,4	4240,9	116,2
Džiovinți vaisiai, t / <i>Dried fruit, t</i>	0	239,8	–

* Kartai / Times.

Šaltinis: Išankstiniai Statistikos departamento prie LR V duomenys.

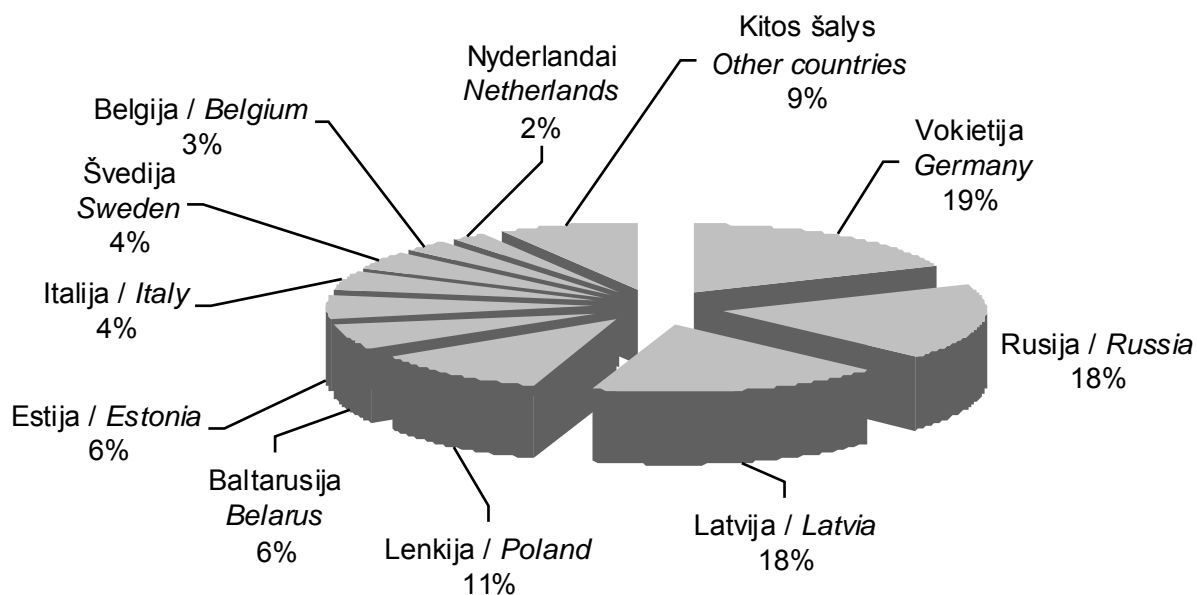
2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, šviežių vaisių ir uogų ES šalyse parduota už 38,2 mln Lt daugiau, eksportas padidėjo 51 proc. 2005 metais šviežių vaisių ir uogų iš ES šalių nupirkta už 44,4 mln. Lt daugiau negu 2004-aisiais, importas padidėjo 24 proc. Eksportas į ES šalis didėjo sparčiau už importą iš jų, bet 2005 metais Lietuva pirko 2 kartus daugiau šviežių vaisių ir uogų negu pati pardavė ES šalyse. Neigiamas prekybos balansas didėjo: 2004 metais jis buvo -107,9 mln. Lt, 2005-

aisiais pasiekė – 114,1 mln. Lt. Lietuva ES erdvėje yra nauja vaisių ir uogų rinka, į kurią aktyviai skverbiamasi. 2005 metais 72,5 proc. visų eksportuotų šviežių vaisių ir uogų Lietuva pardavė ES šalyse. 2004 metais ši dalis buvo 7,5 procentinio punkto didesnė. 2005 metais importas iš ES šalių sudarė 60,3 proc. visų į šalį įvežtų šviežių vaisių ir uogų, per metus padidėjo 1,3 procentinio punkto

2005 metais iš viso į 32 šalis šviežių vaisių ir uogų eksportuota 55,4 tūkst t, t y. 77 proc.

daugiau negu 2004-aisiais. Didžioji dalis šviežių vaisių ir uogų eksporto vertine išraiška tenka Vokietijai (19 proc.), Rusijai ir Latvijai (po 18 proc.), Lenkijai (11 proc.) (3 pav.). Išlieka tendencija, kai šviežius vaisius ir uogas Lietuva parduoda geografiškai artimesnėse šalyse. 2004 metais didžioji šviežių vaisių ir uogų dalis buvo parduota Vokietijoje (25 proc.), Latvijoje (25 proc.), Rusijoje (12 proc.), o Lenkijoje – tik 4 proc. 2005 metais eksporto į Rusiją vertės santykinė dalis padidėjo 6 procentiniais punktais, į Vokietiją – sumažėjo 6 procentiniais punktais, į Latviją – sumažėjo 7 procentiniais punktais, į Lenkiją – padidėjo 7 procentiniais punktais. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, eksporto į Vokietiją vertė išaugo 1,3 karto, į Rusiją – 2,6 karto, į Latviją – 23 proc., į Lenkiją – 4,8 karto. Eksportas į Lenkiją augo sparčiausiai. Sėkmingai prekiauta ir su Rusija, kurios rinka yra gana perspektyvi.

2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, obuolių eksportas didėjo labiausiai (11,9 karto), daugiau užsienyje parduota ir kriausių (71proc.), braškių ir žemuogių (82 proc.), spanguolių ir mėlynių (12 proc.), tik serbentų ir agrastų eksportuota 32 proc. mažiau. Iš vaisių ir uogų gaminių tik obuolių sulčių eksportas mažėjo (10 p roc.), labiausiai išaugo nefementuotų vaisių ir daržovių sulčių eksportas, jis padidėjo 16,5 mln. Lt, t. y. 2,3 karto. Šaldytų vaisių ir uogų eksportas padidėjo 8,1 mln. Lt (21 proc.), džemų, drebučių, mameladų, tyrių ir pastų – 630,5 tūkst Lt (49 proc.). Iš visų vaisių ir uogų gaminių šaldytų vaisių ir uogų eksporto vertė 2005 metais buvo didžiausia, šių produktų užsienio prekybos balansas 2004 ir 2005 metais buvo teigiamas. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, ir įvairių vaisių bei uogų gaminių, ir šviežių vaisių bei uogų importas didėjo (2 lentelė).

3 pav. Šviežių vaisių ir uogų eksportas 2005 metais
Figure 3. Exports of fresh fruit and berries in 2005

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Šviežių vaisių ir uogų bei jų gaminių eksportas ir importas 2004 ir 2005 metais, tūkst. Lt
Exports and imports of fruit, berries and their products in 2004 and 2005, in thou. Lit

Produktai / Products	Eksportas / Exports			Importas / Imports		
	2004	2005	2005, palyginti su 2004, %	2004	2005	2005, palyginti su 2004, %
Švieži vaisiai ir uogos <i>Fresh fruits and berries</i>	93503,7	155864,9	167	309940,4	376878,2	122
obuoliai / <i>apples</i>	765,5	9088,9	11,9 k*	24486,0	32789,1	140
kriaušės / <i>pears</i>	1013,6	1736,1	171	8964,4	9440,2	105
braškės, žemuogės <i>strawberries, wild strawberries</i>	188,5	343,7	182	2425,7	2825,1	116
avietės, gervuogės <i>raspberries, blackberries</i>		48,8	–	130,8	289,4	2,2 k*.
serbentai, agrastai <i>currents, gooseberries</i>	531,8	360,2	68	22,9	30,8	135
spanguolės, mėlynės <i>cranberries, bilberries</i>	459,5	513,1	112	6958,3	10867,5	156
Šaldyti vaisiai ir uogos <i>Fruit and berries, frozen</i>	39461,4	47569,9	121	16229,5	17594,4	108
Džiovinți vaisiai / <i>Dried fruit</i>	5410,2	6222,3	115	8915,0	10526,1	118
Džemai, marmeladai, drebučiai, tyrės ir pastos <i>Jams, marmalades, jellies, puree and pastes</i>	1284,3	1914,8	149	5335,3	10140,7	190
Nefermentuotos vaisių sultys (įskaitant vynuogių misą) ir daržovių sultys <i>Fruit juice (grape mash incl.) and vegetable juice, non-fermented</i>	12326,9	28788,1	2,3 k.*	35234,4	41021,8	116
Obuolių sultys / <i>Apple juice</i>	359,3	322,8	90	1276,2	1551,4	122
Sulčių mišiniai <i>Mixtures of juice</i>	567,5	606,0	107	7226,5	7470,5	103

* Kartai / Times.

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

2005 metais vidutinės eksportuotų šviežių vaisių ir uogų kainos buvo 6 proc. mažesnės negu 2004-aisiais. Iki 0,65 Lt/kg nukrito vidutinė į užsienio šalis parduodamų obuolių kaina (3 lentelė). Kadangi šalies rinkoje vidutinė obuolių supirkimo kaina buvo žemesnė, o derlius neblogas, jų eksporto kiekis per metus išaugo 18,5 karto – iki 14,1 tūkst. t. Vidutinė 2005 metais į Lietuvą importuotų obuolių kaina buvo 0,96 Lt/kg, ji aukštesnė negu eksportuotų, nes iš kitų šalių daugiau perkami desertiniai obuoliai, kurie brangesni už skirtus perdirbimui. Nors eksportuotų braškių ir žemuogių kainos išaugo 2,2 karto, jų parduota vos 67,9 t, t. y. 18 proc. mažiau negu 2004-aisiais. Nemažai išaugo serbentų, agrastų (39 proc.) ir spanguolių, mėlynių (42 proc.) kainos

2005 metais iš eksportuotų vaisių ir uogų gaminių mažėjo obuolių sulčių ir sulčių mišinių kainos, o jų eksportas augo: obuolių sulčių eksportuota 44,9 t (20 proc.), sulčių mišinių – 63,4 t (46 proc.) daugiau negu 2004-aisiais. Kitų gaminių kainos išaugo, labiausiai – šaldytų vaisių ir uogų, nefementuotų vaisių ir daržovių sulčių (po 29 proc.). Eksportuotų džemų, drebučių, marmeladų, tyrių ir pastų kainos padidėjo 16 proc., tačiau vidutinės jų kainos 2005 metais buvo 3,5 karto mažesnės negu importuotų to paties prekės kodo gaminių. 2005 metais šių gaminių eksportuota 282 t daugiau negu 2004-aisiais. Eksportuotojams svarbu įsitvirtinti kitose šalyse, nes pardavinėdami neaukštomis kainomis jie tai pasiekia lengviausiai.

3 lentelė / Table 3

Vidutinės eksportuotų šviežių vaisių ir uogų bei jų gaminių kainos 2004 ir 2005 metais, Lt/kg
Average prices of fruit and berries and their products exported in 2004 and 2005, Lt/kg

Produktai / Products	2004	2005	2005, palygin-ti su compared to 2004, %
Švieži vaisiai ir uogos / Fresh fruits and berries	3,0	2,81	94
obuoliai / apples	1,01	0,65	64
kriaušės / pears	1,95	1,95	100
braškės, žem uogės / strawberries, wild strawberries	2,27	5,06	2,2 k.
serbentai, agrastai / currents, gooseberries	1,31	1,82	139
spanguolės, mėlynės / cranberries, bilberries	5,26	7,48	142
Šaldyti vaisiai ir uogos / Fruit and berries, frozen	5,00	6,45	129
Džiovinti vaisiai / Dried fruit	6,45	6,78	105
Džemai, marmeladai, drebučiai, tyrių ir pastos / Jams, marmalades, jellies, puree and pastes	1,26	1,47	116
Nefementuotos vaisių sultys (įskaitant vynuogių misą) ir daržovių sultys / Fruit juice (grape mash incl.) and vegetable juice, non fermented	3,00	3,88	129
Obuolių sultys / Apple juice	1,62	1,21	75
Sulčių mišiniai / Mixtures of juice	4,11	3,01	73

* Kartai / Times

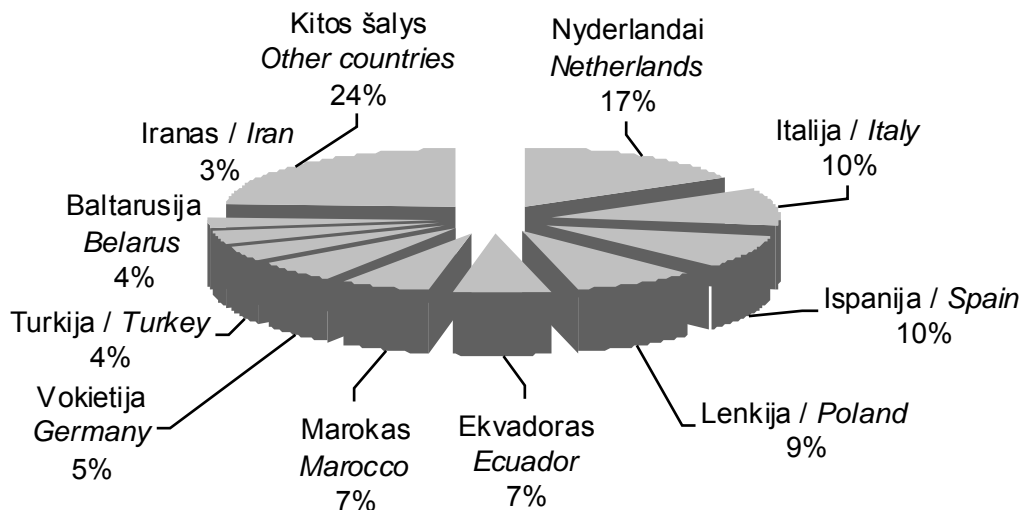
Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

2005 metais į Lietuvą iš 50 šalių šviežių vaisių ir uogų įvežta 172,6 tūkst. t, t.y. 3,5 proc. daugiau negu 2004-aisiais. Vidutinės importuotų šviežių vaisių ir uogų kainos per metus išaugo 17 proc. 2005 metais daugiausia jų importuota iš Nyderlandų (17 proc.), Italijos (10 proc.), Ispanijos (10 proc.), Lenkijos (9 proc.) (4 pav.). 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, importo iš Nyderlandų vertė padidėjo 14 proc., iš Italijos – 45 proc., iš Ispanijos – 48 proc., iš Lenkijos – 9 proc. 2004 metais importo iš Nyderlandų vertės santykinė dalis importo struktūroje taip pat buvo didžiausia ir siekė 19 proc., antroje vietoje buvo Lenkija, iš kurios importuota 10 proc. visų per metus į Lietuvą įvežtų vaisių ir uogų, trečioje – Italija (9 proc.), ketvirtoje – Ispanija (8 proc.). ES šalys, didžiosios šviežių vaisių ir uogų auginamos, išsivirtina Lietuvos rinkoje, tačiau kol kas dar ankstoka kalbėti apie pastovias užimamos rinkos dalis ar sukurtus platinimo tinklus. Tai

rodo sumažėję Lenkijos produkcijos kieki. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, iš Lenkijos importuota 60 proc. mažiau braškių, 97 proc. – serbentų, 74 proc. – aviečių ir gerвуogų, 56 proc. – spanguolių ir mėlynių, 73 proc. – kriaušių, 7 proc. – obuolių. Vidutinė iš Lenkijos importuojamų šviežių vaisių ir uogų kaina 2005 metais buvo 9 proc. aukštesnė negu 2004-aisiais.

Importas iš Ekvadoro 2004 metais siekė 7 proc., iš Maroko – 6 proc. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, importo iš Ekvadoro vertė padidėjo 29 proc., iš Maroko – 25 proc.

2005 metais 77,5 proc. visų importuotų į šalį obuolių kiekio Lietuva įsivežė iš Lenkijos (26,6 tūkst. t), 70 proc. visų importuotų kriaušių – iš Nyderlandų (3,5 tūkst. t), braškių ir žemuogių daugiausia importuota iš Nyderlandų (161,7 t, t.y. 37 proc.) ir Lenkijos (129,1 t, t.y. 30 proc.).

4 pav. Šviežių vaisių ir uogų importas 2005 metais
Figure 4. Imports of fresh fruit and berries in 2005

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Vaisių ir uogų gaminių daugiausia įvežama ne iš tų šalių, kurios yra pagrindinės šviežių vaisių ir uogų importuotojos į Lietuvą. 2005 metais didžiausi kiekiai šaldytų vaisių ir uogų į Lietuvą įvežti iš Baltarusijos (35 proc.) ir Rusijos (30 proc.), džemų, drebučių, mameladų, pastų ir tyrių – iš Latvijos (57 proc.), daugiausia džiovintų vaisių įvežta iš Kinijos (17 proc.), nefermentuotų vaisių ir daržovių sulčių, nefermentuotų obuolių sulčių, sulčių mišinių – iš Latvijos (atitinkamai 29, 45 ir 49 proc.). 2004 metais didžiausius minėtų gaminių kiekius į Lietuvą importavo tos pačios šalys.

Nauji teisės aktai. 2006 m. vasario 1 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 179/2006 patvirtinta iš trečiųjų šalių importuojamų obuolių importo licencijų sistema. Obuolių importuotojai, įveždami vaisius į ES, privalo įsigyti naujas licencijas, kurių kaina – 15 eurų už toną. Už panaudotas licencijas lėšos bus gražinamos. Įvedama elektroninio monitoringo sistema, skirta kontroliuoti obuolių rinką.

CUKRUS / SUGAR

Lietuva apsirūpina cukrumi iš šalyje išaugintų ir vietos fabrikuose perdirbtų cukrinių runkelių. Importuojami tik maži kiekiai tokios rūšies cukraus, kuris būtinas maisto pramonei, bet Lietuvoje negaminamas.

2005 metais Lietuvos cukrinių runkelių augintojai toliau siekė geriau pasiruošti konkurencijai ES bendrojoje rinkoje, kadangi reformuojant ES cukraus sektorių prognozuojama, kad cukrinių runkelių neaugins apie 100 tūkst. ES ūkių ir gali tekti uždaryti apie 80 cukraus fabriku. Svarbiausias cukraus gamintojas Šiaurės šalyse ir Lietuvoje „Danisco sugar“ 2006 metais taip pat numato uždaryti keletą cukraus fabriku Danijoje (Asenso), Švedijoje (Kopin-gebro) ir Suomijoje (Salo), perduoti dalį cukraus kvotos Švedijoje ir Suomijoje bei nupirkti papildomą kvotą jam priklausančiam Anklomo (Vokietijoje) cukraus fabrikui, tačiau ketina tęsti gamybą mūsų šalyje ir išlaikyti ankstesnę gamybos lygį Kėdainių bei Panevėžio cukraus fabrikuose.

Lietuvoje dalis cukrinių runkelių augintojų, gaunančių mažą derlingumą ir išauginančių brangią produkciją bei esančių toliau nuo cukraus fabriku, matyt, bus priversti atsisakyti cukrinių runkelių auginimo, todėl jų pasėliai koncentruosis pažangiausių augintojų ūkiuose. 2005 metais cukrinių runkelių augintojų sutarčių su perdirbėjais skaičius, palyginti su 2004-aisiais, sumažėjo 15 proc.

Vidaus rinka. Nuo 2000 metų cukrinių runkelių augintojų skaičius sumažėjo beveik trečdaliu, o per 2005-uosius – 15 proc. 2005 metais apie 99 proc. cukrinių runkelių pasėlių buvo sukonzentruota tuose regionuose, kur tinkamiausios dirvos jiems augti: Kėdainių, Marijampolės, Panevėžio, Radviliškio, Šiaulių, Vilkaviškio, Šakių, Joniškio ir Pakruojo rajonuose.

2005 metais cukriniais runkeliais buvo apsesta 21 tūkst. ha, arba 10 proc. mažiau negu 2004-aisiais, tačiau to ploto visiškai pakako išauginti kvotiniams cukriniams runkeliams. Statistikos departamento duomenimis, 2005 metais supirktą 797,9 tūkst. t cukrinių runkelių

Baltojo cukraus gamybai buvo panaudota 745,9 tūkst. t, o 52 tūkst. t parduota trečiosioms šalims. Visoje ES taikant vadinamąją kvotų deklasifikavimo mechanizmą, 2005 metams Lietuvos cukraus gamybos kvota buvo sumažinta 2,6 proc. – iki 100 290 t. Reformuojant ES cukraus sektorių, 2006 metais numatoma toliau mažinti ES šalims cukraus gamybos kvotą. Lietuvai (negalutiniais duomenimis) numatoma ją sumažinti 6,7 proc. – iki 94 161 t, palyginti su 2005-aisiais, o palyginti su pirmą kartą sudėrta, baltojo cukraus gamybos kvota sumažės 8,6 proc.

Gamtinės sąlygos 2005 metais buvo palankios cukrinių runkelių auginimui. Vasaros pradžios liūtyms jų pasėliams nuostolių padarė mažiau, palyginti su kitais grūdinais bei techniniais augalais.

Nors cukrinių runkelių derlingumas buvo 2,1 proc. mažesnis negu 2004-aisiais, tačiau aukštesnis jų cukringumas (18,5 proc.) sudarė sąlygas cukraus kvotą viršyti 24,4 tūkst. t.

Cukrinių runkelių derlingumas Lietuvoje yra žemesnis, palyginti su Belgija, Austrija, Prancūzija, Vokietija, Nyderlandais, Šveicarija, Jungtine Karalyste, tačiau didesnis nei Suomijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Latvijoje, Makedonijoje, Serbijoje ir Juodkalnijoje, Rumunijoje ir Bulgarijoje.

2005 metais Lietuvoje buvo rajonuotos 36 cukrinių runkelių veislės, įrašytos į Lietuvos valstybinio augalų veislių tyrimo centro tinkamiausių auginti veislių sąrašą „Augalų veislių 2005 m. sąrašė“, į kuri įtraukiamos itin geros ūkinės vertės ir tinkamos Lietuvos agroklimate

sąlygoms žemės ūkio augalų rūšių veislės, išvardyta 11 naujų Vokietijos, Belgijos, Nyderlandų, Danijos ir Švedijos firmų cukrinių runkelių veislių.

Perdirbimas. 2005 metais trys šalies cukraus fabrikai (iš anksčiau buvusių keturių) pagamino 124,7 tūkst. t baltojo cukraus. „Danisco sugar“ kompanijai priklausantys Kėdainių ir Panevėžio fabrikai perdirbo 539,7 tūkst. t cukrinių runkelių ir pagamino 92 tūkst. t, arba 73,8 proc., viso cukraus. UAB „Arvi ir Ko“ Marijampolės cukraus fabrikas perdirbo 206,2 tūkst. t cukrinių runkelių ir pagamino 32,7 tūkst. t, arba 26,2 proc., cukraus.

Cukraus gamyba iš 2005 metų cukrinių runkelių derliaus buvo pradėta rugsėjo antrojoje pusėje, o jau lapkritį buvo įvykdyta cukraus gamybos kvota.

Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, minimali bazinio cukringumo (16 proc.) kvotinių cukrinių runkelių tonos supirkimo kaina 2005 metais buvo 161,3 Lt (46,63 euro). Bazinė kaina išliko panaši kaip ir 2004 metais, tačiau faktinė dėl padidėjusio šakniavaisių cukringumo ir švaresnių runkelių buvo aukštesnė.

Užsienio prekyba. 2005 metais iš Lietuvos buvo eksportuota 124,8 tūkst. t, importuota – 28,2 tūkst. t baltojo cukraus. Lietuvai tapus ES nare, jai taikomas bendras ES muito tarifas cukraus importui iš trečiųjų šalių. Daugiausia lietuviško baltojo cukraus parduota Tadžikistanui, Uzbekistanui, Moldovai. Vidutinė eksportuotos produkcijos kaina 0,95 Lt/kg, importuotos – 2,07 Lt/kg.

PIENAS / MILK

2005 metais Lietuvos pieno sektoriuje tęsėsi ir gilėjo pasikeitimai, prasidėję 2004-aisiais po įstojimo į ES. Pieno gamybos kvota dar neturėjo neigiamos įtakos pieno gamybos ir supirkimo augimui. Pieno perdirbimo įmonės gamybą didino ne tik dėl didesnių pieno supirkimų Lietuvoje, bet ir įsiveždamos žaliavinį pieną iš kaimyninių valstybių. Padidėjus gamybai, išaugo ir eksportas, kurį skatino eksporto subsidijos. Tačiau lygiagrečiai augo ir pieno produktų importas. Per metus išaugo tiek pieno žaliavos supirkimo, tiek pieno produktų kainos, artėdamos prie ES šalių senbuvių kainų. Tačiau pieno supirkimo kainos, vyraujant smulkiems pieno gamintojams, liko žemiausios ES, tuo tarpu metų pabaigoje pieno produktų kainos, atitinkančios produktų kokybę ir žinomumą, jau daugmaž susilygino su kitų ES šalių kainomis.

Vidaus rinka 2005 metais supirkta 1199,3 tūkst. t natūralaus pieno. Palyginti su 2004-aisiais, supirkimas išaugo 5 proc. (1 lentelė), o perskaičius į bazinius rodiklius – 4 proc.

Per 2005–2006 kvotos metų 10 mėnesių (kvotos metai prasideda balandžio 1 d.) patiks-

linta pieno pardavimo perdirbti kvota įvykdyta apie 84 proc. Atsižvelgus į tai, kad vasario ir kovo mėnesiais pieno perkama mažiausiai, pieno kvota, matyt, nebus viršyta. Prognozuojama, kad pieno pardavimo perdirbti kvota bus įvykdyta apie 95 proc.

ES veterinارينius reikalavimus atitinkantis pienas 2005 metais sudarė 93 proc. viso supirkto pieno. 2004 metais toks pienas sudarė 91 proc.

Vidutinė natūralaus pieno supirkimo kaina Lietuvoje 2005 metais buvo 676 Lt/t. Palyginti su 2004-aisiais, ji išaugo 15 proc. Lietuvoje vidutinė pieno supirkimo kaina nuo įstojimo į ES išlieka pati žemiausia tarp ES šalių (2 lentelė). Ją lemia nemažą lyginamąjį svorį pieno gamintojų struktūroje turintys smulkūs pieno ūkiai, kuriems už superkamą pieną mokama daug mažiau nei stambiesiems. Artimiausiu metu kainos dėl žaliavinio pieno stygiaus gali šiek tiek padidėti, tačiau jų augimą stabdys mažėjančios kainos ES-15 šalyse ir mažėjančios eksporto subsidijos. Vidutinė pieno supirkimo kaina daugiausia turėtų kilti dėl stambių pieno gamintojų dalies augimo.

1 lentelė / Table 1

Pieno gamyba ir supirkimas 2004, 2005 metais ir 2006 metų sausio mėnesį, tūkst. t

Milk production and purchase in 2004, 2005 and January 2006, in thousand t

Rodikliai / Indicators	2004	2005	2005, palyginti su compared to 2004, %	2006 sausis January 2006
Primelžta <i>Milk produced</i>	1849	1896	103	
Supirkta: / <i>Milk purchased:</i>				
natūralaus <i>natural</i>	1139,5	1199,3	105	78,4
bazinio* <i>basic*</i>	1370,3	1430,3	104	98,8

*3,4 proc. riebalų/*milk fat*, 3,0 proc. baltymų/*protein*.

Šaltiniai: Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2005, 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2005, 2006.

Natūralaus pieno supirkimo kainos Baltijos šalyse, Lenkijoje ir ES-15 2004, 2005 metais ir 2006 metų sausio mėnesį

Purchase prices of natural milk in the Baltic States, Poland and EU-15 in 2004, 2005 and January 2006

Šalis / Country	2004, Lt/t	2005, Lt/t	2005, palygin ti su compared to 2004, %	2006-01, Lt/t
Lietuva / Lithuania	587	676	115	748
Latvija / Latvia	678	770	114	822
Estija / Estonia	847	877	104	850
Lenkija / Poland	643	773**	120	835
ES-15* / EU-15*	1011	985	97	n. d.

* 4,2 proc. riebumo / milkfat, 3,35 proc. baltymų / protein.

** Išankstiniai duomenys / Preliminary data.

Šaltiniai: Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos duomenys; www.csb.lv; www.milkprices.nl; www.stat.ee; www.stat.gov.pl

Pagrindinių pieno produktų gamyba 2004 ir 2005 metais, tūkst. t

Production of main dairy products in 2004 & 2005, thou t

Pieno produktai / Dairy products	2004*	2005*	2005, palygin ti su / compared to 2004, %
Geriamasis pienas** / Drinking milk	72,6	76,8	106
Rūgpienis, kefyras / Curdled milk, kefir	27,4	29,1	106
Jogurtas / Yoghurt	15,2	14,6	96
Grietinė / Sour cream	26,8	27,2	101
Varškė / Curd	12,1	13,1	108
Sviestas ir kiti pieno riebalai bei aliejai; pieno pastos / Butter & other fats & oils derived from milk; dairy spreads	15,6	16,0	103
Sūriai / Cheese	56,3	65,1	116
Valgomieji ledai** / Ice cream	20,7	22,9	111
Pieno konservai / Canned milk	9,6	11,7	122

* Pagrindinių pramonės įmonių duomenys / Data of the major milk enterprises.

** Mln. l / Mill. l.

Šaltinis: Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2005 m. sausio–spalio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2005.

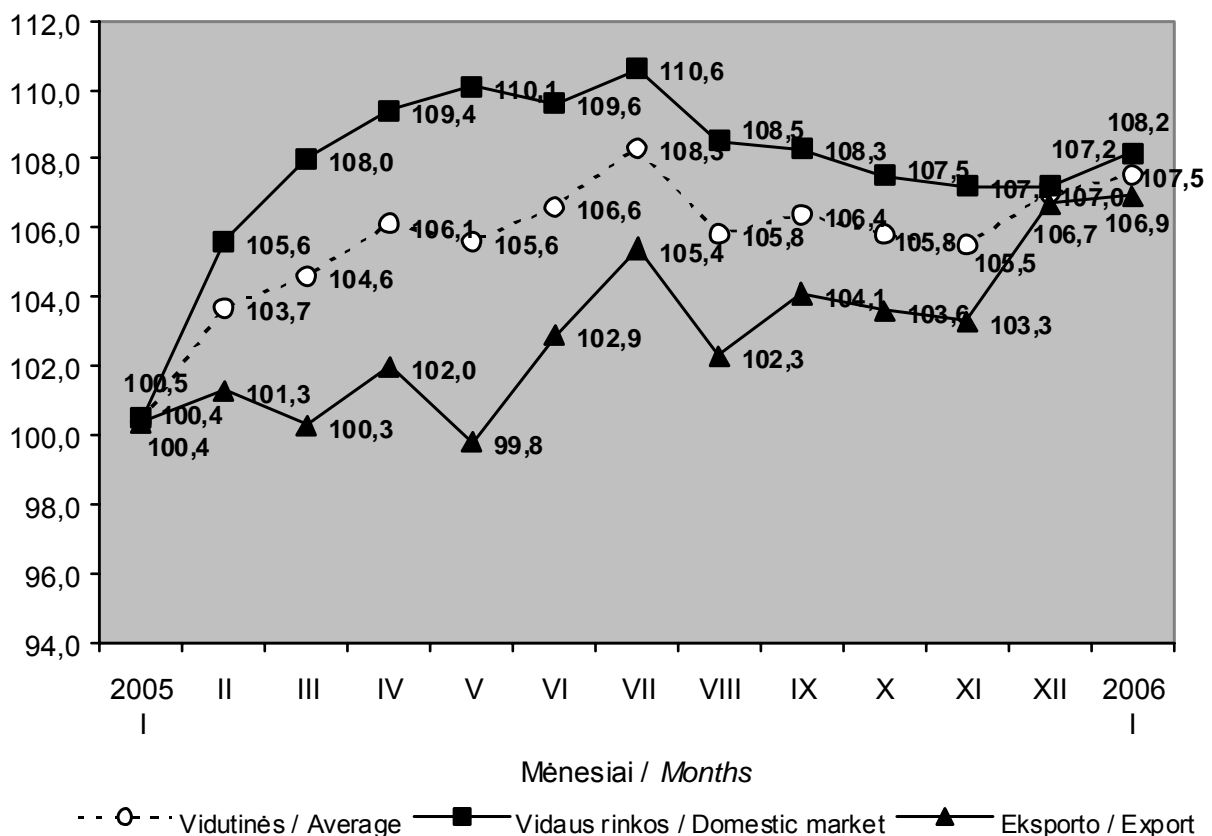
Trūkstant žaliavos Lietuvoje, pieno perdirbėjai iš kaimyninių šalių stambiuju pieno gamintojų 2005 metais į Lietuvą importavo per 38 tūkst. t žaliavinio pieno. 2006 metų sausį importuota 5,5 tūkst. t pieno – 7 proc. daugiau nei 2005-ųjų gruodį.

Pieno produktų gamyba, didėjant superkamo pieno kiekiui, taip pat didėjo (3 lentelė). Per 2005 metus, palyginti su 2004-aisiais, labiausiai padidėjo eksportuojamų pieno produktų – pieno konservų (22 proc.), sūrių (16 proc.) ir valgomųjų ledų (11 proc.) – gamyba, o sumažėjo jogurto (4 proc.).

Pieno produktų įmonių kainos 2005 metų gruodį, palyginti su tuo pačiu 2004-ųjų laiko-

tapiu, vidutiniškai padidėjo 7 proc. 2005 metais Lietuvoje parduotų pieno produktų kainos kilo nuo metų pradžios iki liepos mėnesio, vėliau iki metų pabaigos mažėjo ir gruodį buvo 7,2 proc. didesnės nei tuo pačiu 2004-ųjų laikotapiu (1 pav.). Eksportuojamų produktų kainos kito netolygiai, nors vyravo didėjimo tendencija, ir per 2005 metus padidėjo 6,7 proc. 2006 metų sausio mėnesį pieno produktų įmonių kainos toliau šiek tiek didėjo.

Per 2005 metus vidaus rinkoje padidėjo visų pieno produktų įmonių kainos, išskyrus lieso pieno miltelius. Daugiausia pabrango vidutinio riebumo pienas ir grietinė (po 21 proc.), mažiausiai – sūris (5-7 proc.) (4 lentelė).

1 pav. Pieno pramonės parduotos produkcijos kainų pokyčiai 2005 ir 2006 metais (2004-12=100 proc.)
Figure 1. Changes in producer prices of dairy products sold in 2005 & 2006 (2004-12=100%)

Šaltinis: Gamintojų kainų indeksai. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2005.

Vidaus rinkoje parduotų pieno produktų įmonių kainos 2004 ir 2005 metų gruodį, Lt/t
Producer prices of dairy products sold in domestic market in December 2004 and 2005, Lt/t

Produktai / Products	2004	2005	2005, palyginū su compared to 2004, %
Natūralus pienas nem aženio kaip 3,5 proc. riebumo, 1 l pakuotėje / <i>Natural milk, ≥3,5% milk fat, 1 l pack</i>	1320	1470	114
Pasterizuotas 2,5 proc. riebumo pienas, 1 l pakuotėje / <i>Pasteurised milk, 2,5% milk fat, 1 l pack</i>	971	1175	121
Grietinė, 30 proc. riebumo / <i>Sour cream, 30 % milkfat</i>	3910	4730	121
Lieso pieno milteliai / <i>Skimmed milk powder</i>	6600	6541	99
Sviestas, 82 proc. riebumo / <i>Butter, 82 % milkfat</i>	9370	10910	116
Tepūs riebalum išiniai, 62–80 proc. riebumo / <i>Dairy spreads 62–80 % milkfat</i>	7990	8850	111
Sūriai: / Cheese:			
Goudos sūris / <i>Gouda</i>	9480	10120	107
„Tilsit“ / <i>Tilsit</i>	9880	10330	105

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Per beveik dvejus narystės ES metus pieno produktų įmonių kainos priartėjo prie kitų ES šalių pieno produktų kainų. Palyginus 2005 metų gruodžio Baltijos šalių, Lenkijos ir Vokietijos pieno produktų įmonių kainas (5 lentelė), matyti, kad jos yra panašios. Bendroje ekonominėje ES erdvėje jos vidutiniškai išsilygino iki tokio lygio, kurį sąlygoja produktų kokybė, prekės ženklas, kilmės šalis ir pan.

Artimiausiais metais Lietuvos gamintojų parduodamų pieno produktų kainos gali padidėti tuo atveju, jeigu bus sukurti ir pripažinti lietuviškų produktų prekių ženklai, produktai užsienio rinkose bus parduodami ne tarpininkams, bet tiesioginiams vartotojams. Antraip kainų didėjimo nereikėtų laukti, kadangi pasaulinių pieno produktų kainų kilimas neprognozuojamas.

Nepaisant to, nedideli kainų svyravimai vyksta nuolat.

2005 metais pieno perdirbimo įmonės intensyviai naudojosi kai kuriomis pieno rinkos reguliavimo priemonėmis, ypač eksporto subsidijomis, tačiau intervenciniais sviesto ir nugriebto pieno miltelių supirkimais nepasinaudota. Eksporto subsidijos sudarė daugiau kaip 90 proc. visos paramos pieno sektoriui. Pieno perdirbimo įmonėms buvo išmokėta 47,3 mln. Lt subsidijų, t.y. 33 kartus daugiau negu 2004 metais. Tačiau pačios eksporto subsidijos už produkcijos toną per 2005 metus gerokai sumažėjo: nugriebto pieno miltelių – 63 proc., nenugriebto pieno miltelių – 29 proc., sviesto – 24 proc., sūrio – 15-20 proc.

**Kai kurių pieno produktų įmonių kainos Baltijos valstybėse, Lenkijoje ir Vokietijoje
2005 metų gruodžio mėnesį, Lt/t**

*Producer prices of selected dairy products in the Baltic States, Poland and Germany
in December 2005, Lt/t*

Produktai Products	Lietuva* Lithuania*	Latvija** Latvia**	Estija** Estonia**	Lenkija** Poland**	Vokietija** Germany**
Pienas, 2–2,5 proc. riebumo Milk, 2–2,5% milk fat	1175	1390	1220	1150	–
Sviestas, 82 proc. riebumo Butter, 82% milk fat	10910	10110	9440	9440	9220
Lieso pieno milteliai Skimmed milk powder	6541	6840	6460	6620	6900
Goudos sūris Cheese Gouda	10120	11150	11490***	10120	9670

* Vidaus rinkos kainos / In the domestic market.

** Kainos (Lt) pateiktos pagal atitinkamos datos Lietuvos banko valiutų kursą / Prices (in Litas) according to the Lithuanian Bank exchange rate of the corresponding date.

*** Edamo sūris / Edam cheese.

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

**Kai kurių pieno produktų mažmeninės kainos Baltijos valstybėse
2004 ir 2005 metų gruodžio mėnesį, Lt**

*Retail prices of selected dairy products in the Baltic States
in 2004 & December 2005, in Litas*

Pieno produktai Dairy products	Lietuva / Lithuania			Latvija / Latvia		Estija / Estonia	
	2004-12	2005-12	2005-12, palyginti su 2004-12, %	2005-12	2005-12, palyginti su Lietuva, %	2005-12	2005-12, palyginti su Lietuva, %
Pienas, 2,5 proc. riebumo, l Milk, 2,5% milk fat, l	1,55	1,66	107	1,83	110	1,52	92
Sviestas, kg Butter, kg	13,29	15,71	118	11,95	76	13,81	88
Grietinė, 20–25 proc. riebumo, kg Sour cream 20–25% milk fat, kg	5,63	5,73	102	5,80	101	4,56	80
Varškė, 5–9 proc. riebumo, kg Curd, 5–9% milk fat, kg	10,05	10,25	102	8,94	87	9,01	88

Šaltiniai: Lietuvos, Latvijos ir Estijos ekonominė ir socialinė raida. – V.: Statistikos departamentas prie LR V, 2004; Lietuvos, Latvijos ir Estijos ekonominė ir socialinė raida. – V.: Statistikos departamentas prie LR V, 2005.

Pieno produktų įmonių kainų kilimas Lietuvoje lėmė ir mažmeninių kainų didėjimą. Padidėjo visų pieno produktų mažmeninės kainos (6 lentelė). Palyginti su kitomis Baltijos valstybėmis, Lietuvoje daugelio pieno produktų mažmeninės kainos yra aukščiausios. Gerokai žemesnės kainos yra Estijoje, nors pieno supirki-

mo vidutinė kaina yra didžiausia iš visų Baltijos valstybių, o įmonių kainos didesnės nei Latvijoje, bet nuo Lietuvos žymiai nesiskiria. Galima daryti išvadą, kad Estijoje mažmeninės prekybos sektoriuje, parduodant pieno produktus, dėl didesnės konkurencijos tenkinamasi mažesniu pelnu.

7 lentelė / Table 7

Pieno produktų eksportas 2004 ir 2005 metais, tūkst. Lt
Exports of dairy products in 2004 & 2005, thou Lit

KN kodas CN code	Pieno produktai / Products	2004	2005	2005, palygintisu compared to 2004, %
0401	Nekoncentruotas pienas ir grietinė <i>Milk and cream, not concentrated</i>	105156,7	137012,9	130
0402	Koncentruotas pienas ir grietinė <i>Milk and cream, concentrated</i>	110266,0	105281,0	95
040210	Lieso pieno milteliai <i>Skimmed milk powder</i>	65121,1	71447,9	110
040221	Nenugriebto pieno milteliai <i>Whole milk powder</i>	28782,1	2569,3	9
040291	Kondensuotas pienas be cukraus <i>Milk, condensed without sugar</i>	2472,1	9922,3	401
040299	Kondensuotas pienas su cukrumi <i>Milk, condensed with sugar</i>	13890,8	21226,6	153
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinė <i>Fermented or acidified milk and cream</i>	11024,4	8042,5	73
040310	Jogurtas / <i>Yoghurt</i>	1931,9	1231,1	64
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų <i>Whey & products consisting of natural milk constituents</i>	40720,7	53902,5	132
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos <i>Butter & other fats & oils derived from milk, dairy spreads</i>	50875,3	66353,0	130
0406	Sūriai ir varškė / <i>Cheese & curd</i>	440852,0	477700,2	108
2105	Valgomieji ledai / <i>Ice cream</i>	19157,3	22946,6	120
350110	Kazeinas / <i>Casein</i>	12277,5	8345,2	68
170211- 170219	Pieno cukrus / <i>Milk sugar</i>	6329,2	8966,4	142
Iš viso / Total		796659,0	888550,2	112

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

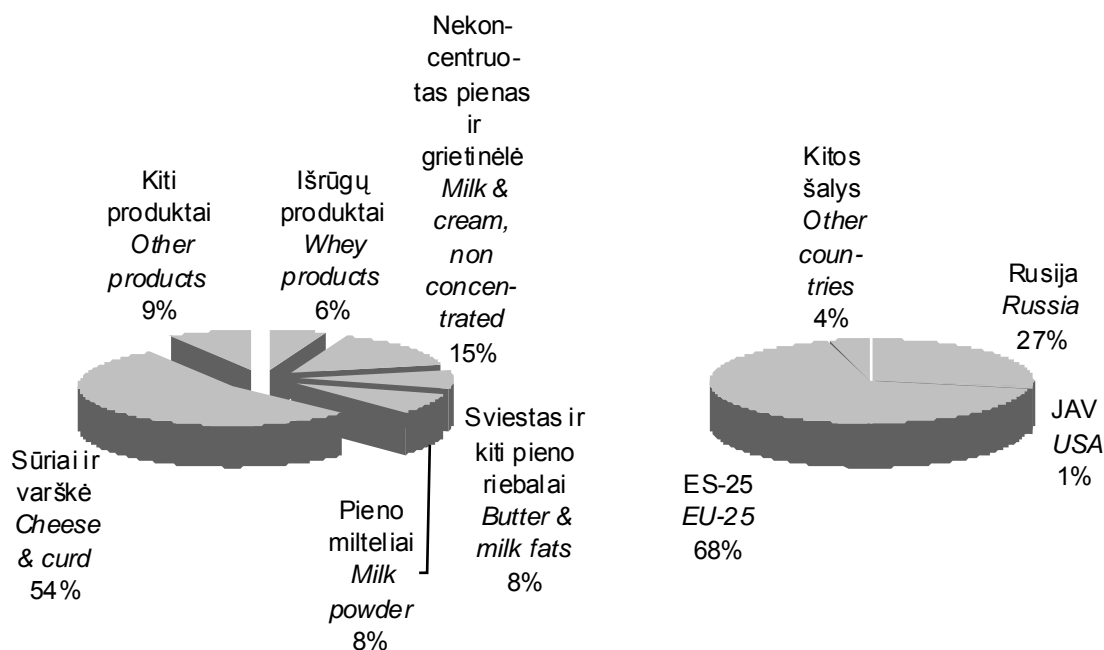
Užsienio prekyba. Lietuvos užsienio prekybos pienu ir pieno produktais balansas yra teigiamas, eksportas 2005 metais 6,6 karto viršijo importą. Tačiau importo augimo tempai gerokai spartesni nei eksporto: jeigu 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, eksportas išaugo 12 proc., tai importas – 2,4 karto.

2005 metais pieno produktų eksportuota už 888,6 mln. Lt. Padidėjo užsienio prekyba daugeliu pieno produktų, išskyrus nenugriebto pieno miltelius, raugintą pieną ir grietinėlę bei kazeiną (7 lentelė). Vertine išraiška labiausiai išaugo sūrių ir varškės eksportas – padidėjo 36,8 mln. Lt, nors natūrinė išraiška sumažėjo 620 t. Augimą vertine išraiška lėmė padidėjusios sūrio pardavimo kainos. Grietinėlės eksportas išaugo 31,5 mln. Lt, išvežta 7,7 tūkst. t daugiau. Santykinai labiausiai padidėjo kon-

densuoto pieno (1,9 karto) ir pieno cukraus (42 proc.) eksportas.

Lietuvoje yra visos sąlygos didinti pieno produktų eksportą augant pieno supirkimui, didėja pieno produktų gamyba, auga tiek žalia-
vinio pieno, tiek pienoproduktų importas.

2005 metais eksporto struktūroje sūris bei varškė, kaip ir 2004-aisiais, sudarė didžiausią lyginamąjį svorį (54 proc.) (2 pav.). Užsienio rinkose, palyginti su 2004 metais, tapo naudingiau parduoti mažiau perdirbtus pieno riebalus. Dėl to nekoncentruoto pieno ir grietinėlės lyginamasis svoris eksporto pajamose išaugo 2,5, sviesto – tik 1,5 procentinio punkto. Tuo tarpu pieno miltelių lyginamasis svoris sumažėjo beveik 4 procentiniais punktais, daugiausia dėl žymaus nenugriebto pieno miltelių eksporto sumažėjimo.

2 pav. Pieno produktų eksporto struktūra 2005 metais
Figure 2. Structures of dairy products exported in 2005

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

2005 metais eksportas į trečiąsias šalis padidėjo gerokai daugiau (27 proc.) nei į ES valstybes (5 proc.). Dėl to ir eksporto struktūroje ES šalių lyginamasis svoris sumažėjo nuo 72 proc. 2004 metais iki 68 proc. 2005-aisiais (2 pav.). 2005 metais į trečiąsias šalis daugiau nei pusė išvežta tik nenugriebto pieno miltelių (67 proc.), pieno cukraus (66 proc.), raugintų ir fermentuotų pieno produktų (64 proc.) bei riebių sūrių (55 proc.).

Didžiausią pieno produktų rinką ES erdvėje 2005 metais Lietuvos pieno perdirbėjai rado Italijoje – ten eksportuota 27 proc. į ES išvežtų pieno produktų. 24 proc. pieno produktų eksportuota į Vokietiją, 9 proc. – į Nyderlandus. Viena iš pagrindinių eksportuotų prekių – sūris. Jo eksportas į ES šalis, kurios pačios yra vienos didžiausių sūrio gamintojų, rodo, kad kol kas Lietuvos sūrio gamintojai dar nepajėgūs eksportuoti produkcijos su savo prekės ženklu ir ją parduoda žemesne kaina kaip labai gėtą produktą. Į trečiąsias šalis pieno produktai parduodami su savo prekės ženklu, tačiau kaina šiose rinkose 2005 metais buvo žemesnė, o eksportas plėtėsi dėl eksporto subsidijų. 83 proc. į trečiąsias šalis eksportuotų pieno produktų išvežta į Rusiją. Labai sumažėjo eksportas į JAV, 2005 metais jis tesiekė 9,9 mln. Lt ir sudarė 1,1 proc. bendroje eksporto struktūroje. Pagrindinės eksporto mažėjimo į šią šalį priežastys 2005 metais – naujos patrauklios rinkos ir eksporto subsidijų į JAV nebuvimas.

2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, eksportuotų pieno produktų kainos vidutiniškai padidėjo 6,7 proc. Išaugo daugelio pieno produktų vidutinės kainos (8 lentelė). Labiausiai padidėjo kondensuoto pieno su cukrumi (31 proc.) ir fermentuotų arba raugintų pieno produktų (22 proc.) kainos. Sumažėjo nenugriebto pieno miltelių (6 proc.), nekoncentruoto

pieno ir grietinėlės (5 proc.), valgomųjų ledu (1 proc.) kainos.

ES šalyse didžiosios daugumos parduodamų pieno produktų vidutinės kainos yra aukštesnės nei parduodamų trečiojoje šalyje. Tačiau vis daugėja produktų, kurių pardavimo trečiojoje šalyje kainos lenkia ES kainas. 2005 metais tai buvo rauginti ir fermentuoti produktai, ledai, pelėsiniai, lydyti ir trinti sūriai.

Tolesnio spartaus eksportuojamų pieno produktų kainų kilimo 2006 metais laukti nereikėtų, kadangi pieno produktų kainos ir ES-15 šalyse, ir pasaulyje mažėja, o lietuviškų eksportuojamų pieno produktų kainos, atitinkančios produktų kokybę ir žinomumą, jau dabar priartėjo prie ES-15 šalių eksporto kainų. Lietuvos pieno perdirbėjams pradėjus pardavinėti produktus su savo prekės ženklu tiesiogiai ES mažmenininkams, eksporto kainos turėtų palaipsniui didėti. Tai yra brangus ir ilgas procesas, tačiau jis leistų iš dalies sumažinti neigiamas rinkos tendencijas. Bendrosios pajamos iš eksporto turėtų didėti, kadangi produkcijos bus išvežama vis daugiau.

Sparčiai didėja importuojamų į Lietuvą pieno produktų kiekiai. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, importas išaugo 2,4 karto. Importuota pieno produktų už 134,0 mln. Lt. Neskaitant žaliavinio pieno, pieno produktų importas padidėjo 71 proc. Pagrindiniai importuoti produktai, be žaliavinio pieno (29 proc. viso importo), buvo fermentuoti ir rauginti pieno produktai (22 proc. viso importo), sūriai ir varškė (18 proc.), valgomieji ledai (11 proc.).

97 proc. importuoto pieno ir pieno produktų 2005 metais įvežta iš ES šalių, daugiausia iš Latvijos (40 proc.) ir Lenkijos (30 proc.). 67 proc. importo iš Latvijos sudarė žaliavinis pienas. Iš Vokietijos įvežta 12 proc. ir Estijos 9 proc. pieno produktų. Su visomis pagrindinėmis užsienio prekybos pieno produktais šali-

mis prekybos balansas 2005 metais buvo teigiamas, išskyrus Lenkiją. Iš Lenkijos importuota pieno produktų už 3,3 mln. Lt daugiau negu eksportuota. Dar 2004 metais prekybos su Len-

kija balansas buvo teigiamas, tačiau per 2005-uosius importui padidėjus 88 proc., o eksportui – 72 proc., prekybos balansas tapo neigiamas.

8 lentelė / Table 8

Vidutinės eksportuotų pieno produktų kainos 2004 ir 2005 metais, Lt/t
Average prices of dairy products exported in 2004 & 2005, in Lt/t

KN kodas CN code	Pieno produktai / Products	2004	2005	2005, palygin ti su compared to 2004, %
0401	Nekoncentruotas pienas ir grietinėlė <i>Milk and cream, not concentrated</i>	4130	3950	96
0402	Koncentruotas pienas ir grietinėlė <i>Milk and cream, concentrated</i>	5720	5440	95
040210	Lieso pieno milteliai <i>Skimmed milk powder</i>	6300	6510	103
040221	Nenugriebto pieno milteliai <i>Whole milk powder</i>	7220	6820	94
040291	Kondensuotas pienas be cukraus <i>Milk, condensed without sugar</i>	2410	2910	121
040299	Kondensuotas pienas su cukrumi <i>Milk, condensed with sugar</i>	3550	4640	131
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinėlė <i>Fermented or acidified milk and cream</i>	2160	2630	122
040310	Jogurtas / Yoghurt	2300	2690	117
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų <i>Whey & products consisting of natural milk constituents</i>	2250	2680	119
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos <i>Butter & other fats & oils derived from milk, dairy spreads</i>	7580	7920	104
0406	Sūriai ir varškė / Cheese & curd	8420	9240	110
040610	Varškės sūris ir varškė / Cottage cheese & curd	8060	8850	110
040690	Riebūs sūriai / Fat cheese	8550	9390	110
210500	Valgomieji ledai / Ice cream	5450	5370	99
350110	Kazeinas / Casein	17290	19300	112
170211- 170219	Pieno cukrus / Milk sugar	1640	1870	114

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Pagrindinės pieno produktų importo priežastys yra kainų skirtumai ir produktų įvairovės didinimas. Importo šuolį sąlygojo supaprastėjusios prekybos sąlygos bendrojoje ES rinkoje. Taip ES šalių senbuvių prekyba yra daug intensyvesnė nei su Lietuva. Lietuviškų pieno produktų eksportas į ES šalis didėja, todėl reikėtų laukti ir tolesnio pieno produktų importo į Lietuvą didėjimo.

Nauji teisės aktai. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2006 m. vasario 6 d. įsakymu Nr. 3D-48 neteko galios 2005 m. lapkričio 14 d. įsakymas Nr. 3D-532 „Dėl Pieno supirkimo kainos sudarymo aprašo patvirtinimo“. Naujuoju įsakymu patvirtinta rekomendacinė pieno supirkimo kainos sudarymo tvarka, iki tol skelbta privaloma. Ja nustatoma, kad už bazinių rodiklių pieną visiems pieno gamintojams mokama vienoda kaina tam tikrą sezono laikotarpį, taip pat pateikiama priemonių ir nuoskaitų sistema su jų konkrečiomis reikšmėmis arba ribomis.

MĖSA / MEAT

Gyvulių ir paukščių augintojai 2005 metus baigė 6 proc. daugiau pardavę galvijų ir paukščių negu 2004-aisiais. Tačiau 2006 metais situacija gali keistis. Iš Azijos į Europą atkeliavęs paukščių gripas gali pasiekti ir Lietuvą. Jei kitose šalyse dėl paukščių gripo mažiau perkama paukštienos, daugiau – kitų mėsos rūšių, Lietuvoje gi atvirkščiai. 2006 metų sausi, palyginti su 2005-ųjų sausiu, paukščių supirkta net 38 proc. daugiau, o galvijų trečdaliu bei kiaulių 2 proc. mažiau. Jei galvijų supirkimo mažėjimui didžiausią įtaką turėjo veršelių eksportas ir mažesnis karvių skerdimas, tai pastovų kiaulių supirkimo mažėjimą sunku paaiškinti. Nors šiam sektoriui 2000–2005 metais buvo skirta per 23 mln. Lt ES parama, kiaulių skaičius jau ketvirti metai nedidėja.

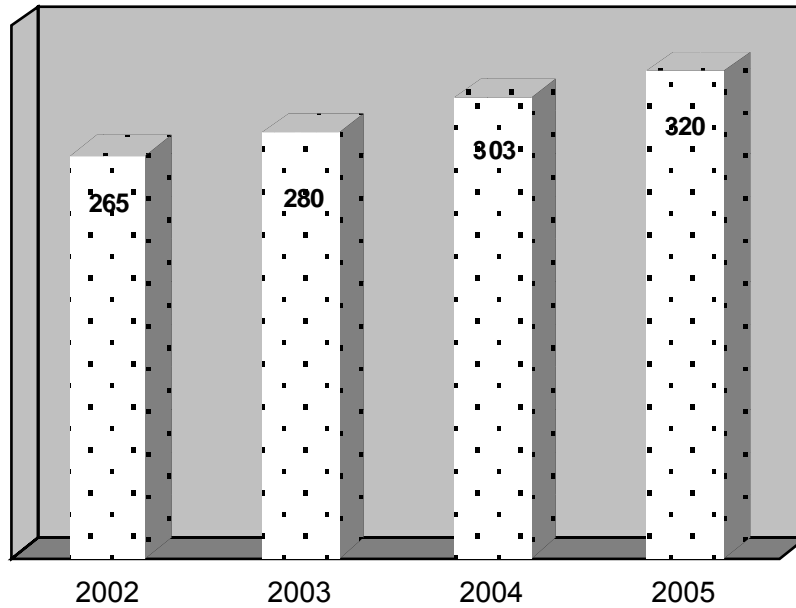
2005 metais supirkta 320 tūkst. t gyvulių ir paukščių (1 pav.), 1,8 karto daugiau avių ir ožkų, 20 proc. – paukščių, 8 proc. – galvijų, bet 6 proc. mažiau kiaulių negu 2004 metais.

Per 2005 metus gerokai padidėjo jautienos ir paukštienos eksportas. Nors bendras prekybos balansas neigiamas, tačiau skirtumas kasmet mažėja. Daug daugiau buvo eksportuota gyvųjų gyvulių.

Per 2005 metus eksportuota 40,5 tūkst. t mėsos ir jos gaminių už 263,7 mln. Lt, arba 2,4 karto daugiau negu per 2004-uosius. Mėsos užsienio prekybos balansas išlieka neigiamas, nes įvežta net 76,8 tūkst. t. Tačiau eksporto augimo tempai didesni nei importo (1,4 karto).

JAUTIENA

Vidaus rinka. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro (ŽŪIKVC) duomenimis, Lietuvoje 2006 m. sausio 1 d. galvijus augino 190,6 tūkst. ūkių, t.y. 7 proc. mažiau negu prieš metus, o galvijų skaičius sumažėjo 3,4 proc., tačiau 5 proc. daugiau jų supirkta (1 lentelė).

1 pav. Gyvulių ir paukščių su pirkimas (gyvuoju svoriu) 2002–2005 metais, tūkst t
 Figure 1. Purchase of livestock and poultry in 2002–2005, thou. t (live weight)

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

1 lentelė / Table 1

Galvijų supirkimas 2004 ir 2005 metais
Purchase of cattle in 2004 & 2005

Galvijų grupės Group of cattle	2004		2005		Pokyčiai, proc. Changes, %	
	vnt. heads	t	vnt. heads	t	vnt. heads	t
Galvijai, iš viso <i>Cattle, total</i>	172123	36569	180803	38658	105,0	105,7
Veršeliai < 1 metų <i>Calves < 1 year</i>	18211	696	10205	412	56,0	59,2
Telyčios > 1 metų <i>Heifers > 1 year</i>	30926	6430	32597	6685	105,4	104,0
Buliai (1–2 metų) <i>Bulls (1–2 years)</i>	67913	16552	75257	17183	110,8	103,8
Kiti buliai <i>Other bulls</i>	7632	1953	5796	1492	75,9	76,4
Karvės / Cows	47441	10938	56948	12886	120,0	117,8

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Visų galvijų grupių (išskyrus veršelius ir didesnio nei 2 metų amžiaus bulius) supirkimo skerdimui apimtyms per 2005 metų analizuojamą laikotarpį išaugo. Daugiausia supirkta bulių (42 proc.), tačiau jų vidutinis skerdenos svoris (228 kg) per metus sumažėjo beveik 7 proc. Palyginti su Vokietijoje skerdziamų bulių vidutiniu svoriu (355 kg), atsiliekama net 36 proc.

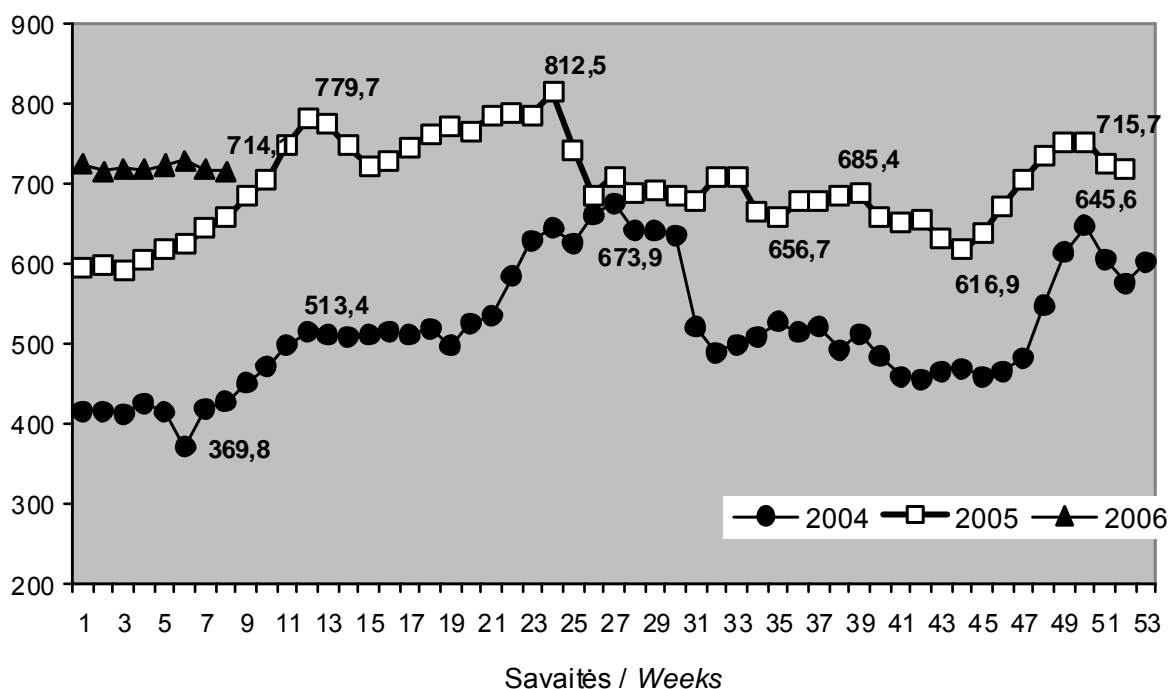
ŽŪIK VC duomenimis, 2005 metais į Europos šalis iš Lietuvos eksportuota daugiau kaip ketvirtadalis (apie 84 tūkst.) veršelių. Šį eksportą vykdo daugiau kaip dešimt Lietuvoje registruotų firmų, pasitelkusios vietinius veterinarijos specialistus. Nors veršelių supirkimo kainos beveik dvigubai mažesnės nei kitose ES šalyse, tačiau Lietuvos žemdirbiai jos yra patrauklios. Jaunų veršelių pardavimas nėra ekonomiškai naudingas, tačiau vilioja greitai gaunamos pajamos. Pardavę veršelius, žemdirbiai gavo apie 57 mln. Lt, tačiau prarado galimybę užauginę

juos kartu su tiesioginėmis išmokomis gauti papildomai 130 mln. Lt. Tokios veršelių eksporto tendencijos kelia nerimą, nes jau 2007 metais gyvulių skerdyklos gali pritrūkti žaliavos, o mėsos perdirbimo įmonių importuota jautienos skerdena gali būti daug brangesnė.

2005 metų vidutinė jaunų bulių supirkimo kaina buvo 35 proc. didesnė negu 2004-aisiais (2 pav.), o 2006 metų sausio-vasario mėnesiais, palyginti su 2005-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, – 17 proc. didesnė.

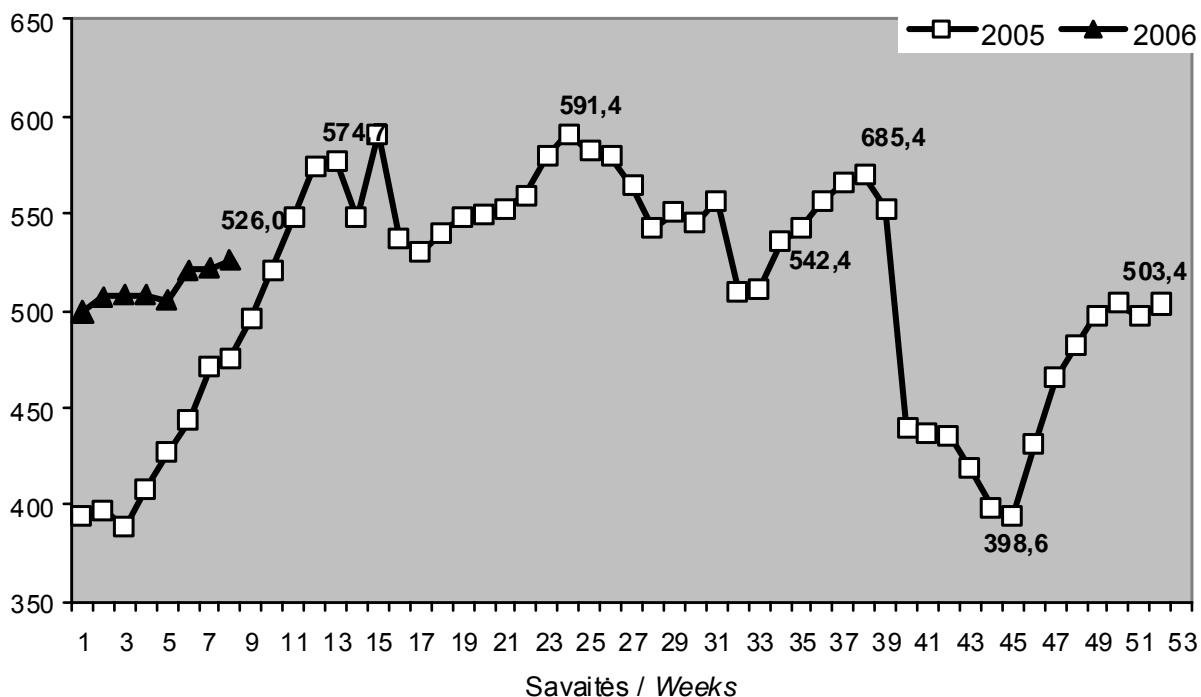
2005 metais daugiausia (20 proc.) didėjo karvių supirkimas. Skerdziamų karvių vidutinė supirkimo kaina 2006 metų sausio-vasario mėnesiais, palyginti su 2005-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, buvo 20 proc. didesnė (3 pav.).

Skerdziamų telyčių vidutinė supirkimo kaina 2006 metais, palyginti su 2005-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, buvo 18 proc. didesnė (4 pav.).

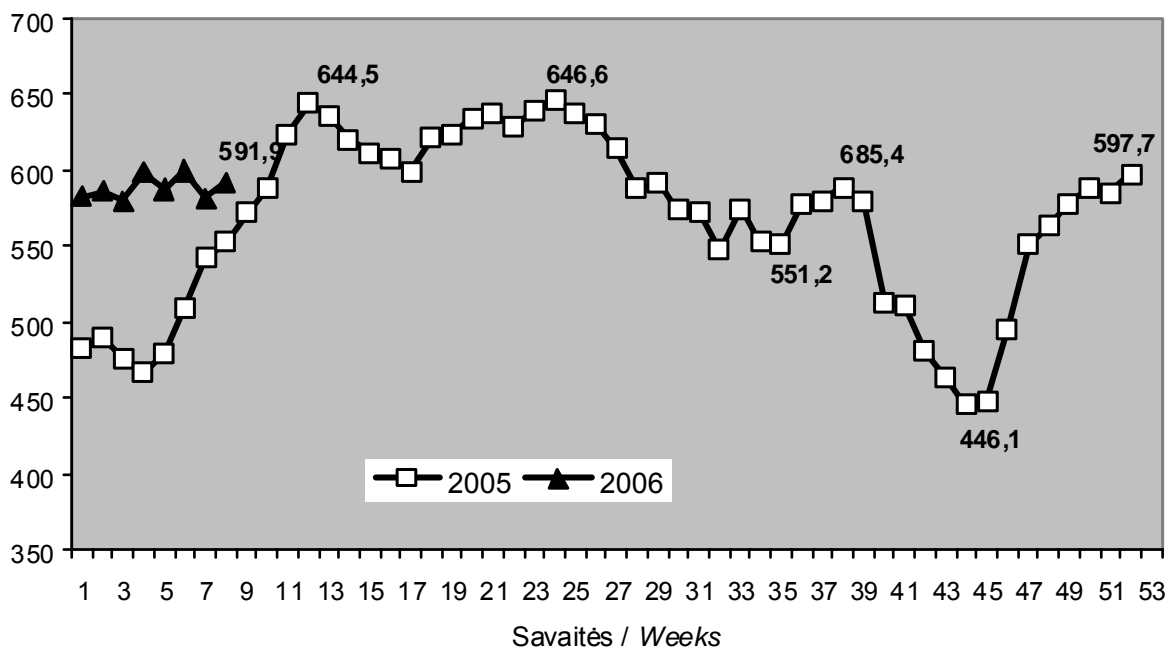
2 pav. Jaunų bulių skerdenų supirkimo kainos 2004–2006 metais, Lt/100 kg
Figure 2. Purchase prices of young bull carcasses in 2004–2006, Lt/100 kg

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

3 pav. Karvių skerdenų supirkimo kainos 2005 ir 2006 metais, Lt/100 kg
 Figure 3. Purchase prices of cow carcasses in 2005 & 2006, Lt/100 kg

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

4 pav. Telyčių skerdenų supirkimo kainos 2005 ir 2006 metais, Lt/100 kg
 Figure 4. Purchase prices of heifer carcasses in 2005 & 2006, Lt/100 kg

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Galvijų kainos 2006 metais didėja ir kitose ES šalyse. 2006 metų vasario pabaigoje (8-ąją savaitę), palyginti su tuo pačiu 2005-ųjų laikotarpiu, jaunų bulių (O2 klasės, kurių Lietuvoje užauginama daugiausia) supirkimo kainos ES šalyse išaugo beveik 10 proc. Daugiausia jos kito Ispanijoje, Vokietijoje, Italijoje, Danijoje, Belgijoje ir Lenkijoje (2 lentelė). Per tą patį laikotarpį ES šalyse vidutiniškai 2 proc. padidėjo karvių, 8proc. – telyčių supirkimo kainos.

Žemiausia visų rūšių jaunų bulių vidutinė supirkimo kaina 2006 metų vasario pabaigoje (8-ąją savaitę) buvo Latvijoje, Estijoje ir Lietuvoje, telyčių – Latvijoje (562,2 Lt/100 kg), Lietuvoje (562,6 Lt/100 kg) ir Slovakijoje (618,4 Lt/100 kg), karvių – Latvijoje (467,1 Lt/100 kg), Estijoje (503,3 Lt/100 kg) ir Slovėnijoje (507,3 Lt/100 kg).

Galvijų supirkimo kainos Lietuvoje dar gerokai atsilieka nuo ES šalių vidutinių kainų (3 lentelė).

2 lentelė / Table 2

**Jaunų bulių (O2 klasė) vidutinės supirkimo kainos kai kuriose ES šalyse
2005 ir 2006 metų 8-ąją savaitę, Lt/100 kg**

*Average purchase prices of young bulls (Class O2) in selected EU countries
in the 8th week 2005 & 2006, Lt/100kg*

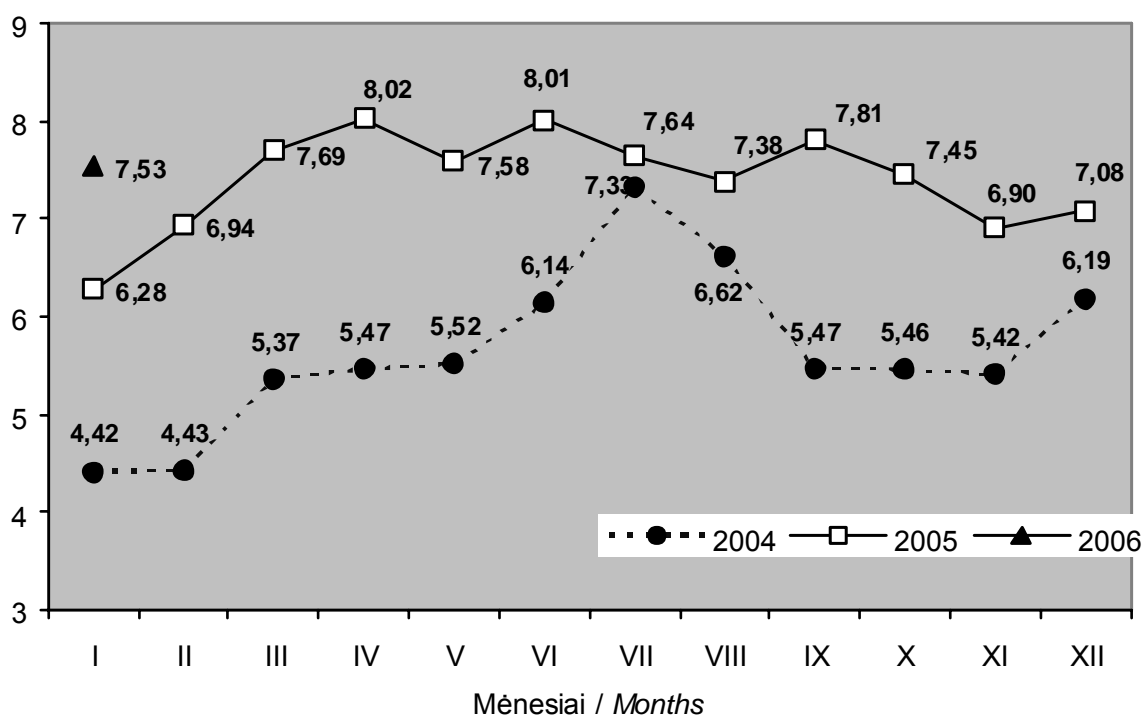
Šalys / Countries	2006	2005	Pokytis, proc. Change, %
Latvija / Latvia	616,8	630,2	98
Estija / Estonia	649,2	649,4	100
Lietuva / Lithuania	716,5	658,1	109
Jungtinė Karalystė / UK	852,8	846,3	101
Belgija / Belgium	856,3	752,8	114
Lenkija / Poland	864,9	771,5	112
Slovakija / Slovakia	875,0	811,3	108
Nyderlandai / Netherlands	882,6	874,4	101
Švedija / Sweden	884,3	842,9	105
Čekija / Czech Republic	884,6	795,8	111
Suomija / Finland	888,4	850,0	105
Ainija / Ireland	950,7	924,2	103
ES-25 / EU-15	960,9	876,5	110
Danija / Denmark	1019,4	868,0	117
Vokietija / Germany	1020,9	858,7	119
Prancūzija / France	1032,4	963,3	107
Ispanija / Spain	1041,4	866,5	120
Italija / Italy	1049,8	896,2	117

Šaltinis: Europos Komisijos duomenys.

Galvijų supirkimo kainos Lietuvoje ir ES šalyse 2006 metų 8-ąją savaitę
Purchase prices of cattle in Lithuania and EU countries in the 8th week 2006

Galvijų rūšys <i>Kind of cattle</i>	Kaina, Lt/100 kg <i>Price, Lt/100 kg</i>		Kainos lygis, proc. <i>Price level, %</i>
	Lietuvoje <i>Lithuania</i>	vidutiniškai ES <i>EU average</i>	
Jauni buliai (O2) <i>Young bulls</i>	716,5	960,9	75
Karvės (O3) <i>Cows</i>	537,4	802,2	67
Telyčios (O2) <i>Heifers</i>	562,6	845,1	67

Šaltinis: Europos Komisijos duomenys

5 pav. Lietuvos gamintojų jautienos kainos dinamika 2004–2006 metais, Lt/kg
Figure 5. Average producer prices of beef in Lithuania in 2004–2006, Lt/kg

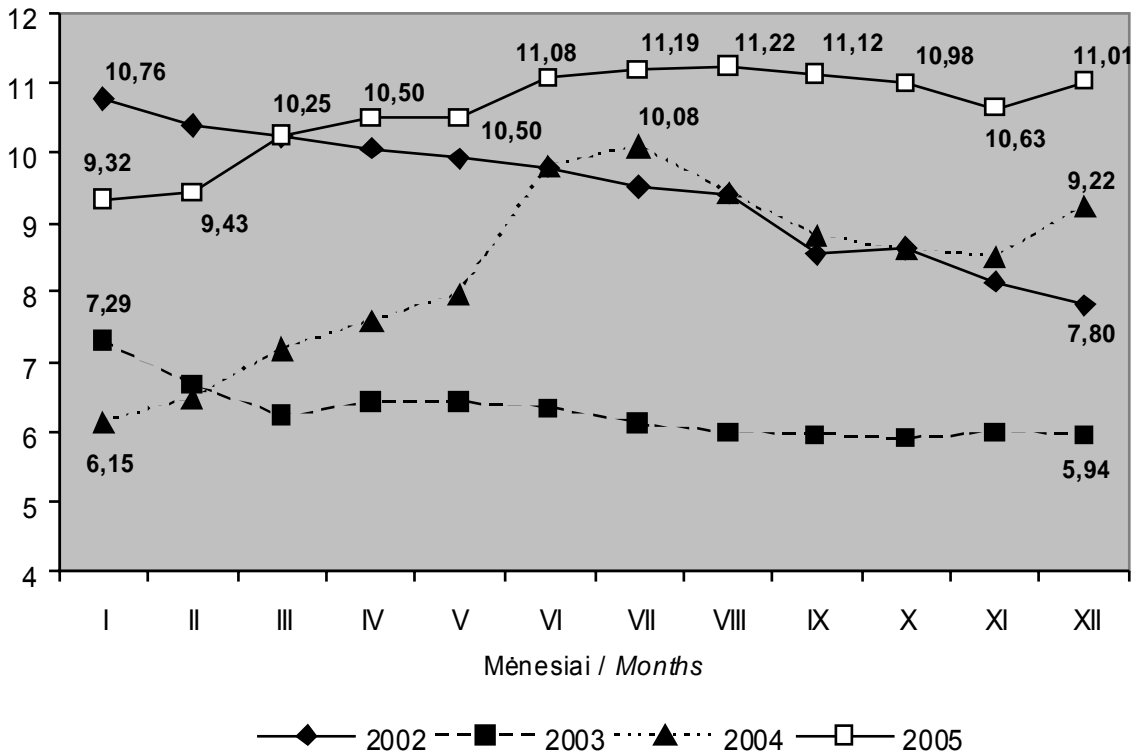
Šaltinis: Statistikos departamento prie LR V duomenys.

Lietuvos mėsos perdirbimo pramonės įmonių vidutinė jautienos realizavimo kaina per 2005 metus dėl supirkimo kainų augimo padidėjo beveik trečdaliu (5 pav.).

Jautienos gamyba per 2005 metus padidėjo 44 proc., 61 proc. jos buvo eksportuojama. Didėjant įmonių kainoms, pardavimai vidaus rin-

koje sumažėjo 13 proc. Trečdalį eksporto sudaro užšaldyta jautiena, tuo tarpu vidaus rinkoje realizuojama tik šviežia bei šaldyta.

Mažmeninė I kategorijos jautienos su kaulu kaina Lietuvoje 2005 metais buvo 27 proc. didesnė nei 2004-aisiais (6 pav.)

6 pav. I kategorijos jautienos su kaulu mažmeninė kaina 2002–2005 metais, Lt/kg
 Figure 6. Retail prices of bone-in beef (category I) in 2002–2005, Lt/kg

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Užsienio prekyba. Per 2005 metus eksportuota apie 88 tūkst. galvijų, iš jų – 83,6 tūkst. veršelių. Daugiausia veršelių išvežta į Nyderlandus (34 proc.), Ispaniją (28 proc.) ir Izraelį (19 proc.).

Per 2005 metus eksportuota 21,7 tūkst. t jautienos už 140,8 mln. Lt. Palyginti su 2004 metais, eksporto apimtys išaugo 2,2 karto. Daugiausia jautienos išvežta į Rusiją (27 proc.), Baltarusiją (27 proc.), Vokietiją (13 proc.) ir Nyderlandus (11 proc.). Už eksportuotą į trečiąsias šalis jautieną per 2005 metus išmokėta 32,6 mln. Lt eksporto išmokų.

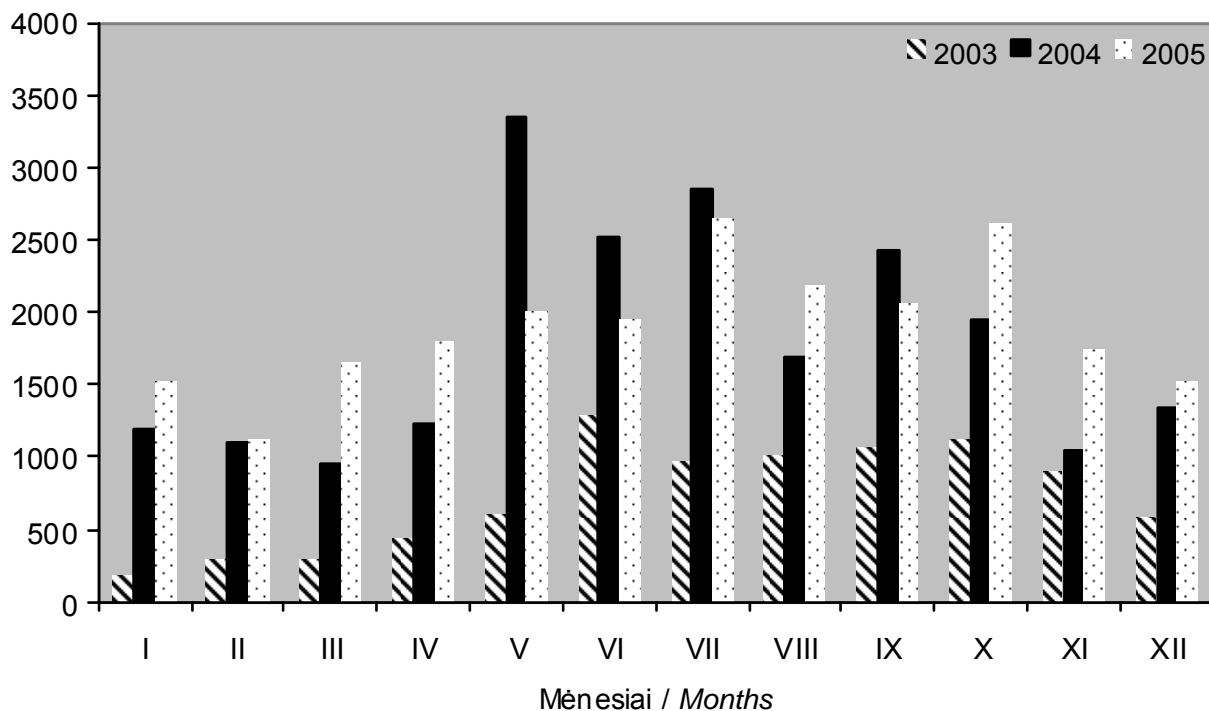
Prognozės. ES šalyse 2006 metų pradžioje galvijų supirkimo kainos per pirmus du mėnesius padidėjo apie 4,5 proc. Mąžėjant paukštienos vartojimui (Prancūzijoje – 80 proc., Italijoje – 70 proc.), galvijų supirkimo kainos kovogegužės mėnesiais dar turėtų padidėti apie

5 proc. Atsižvelgus į šią tendenciją, kainų pokyčius ir supirkimo kiekių mažėjimą galima prognozuoti, kad 2006 metais Lietuvoje galvijų supirkimo kainos iki gegužės pabai gos padidės ne mažiau kaip 10-15 proc.

KIAULIENA

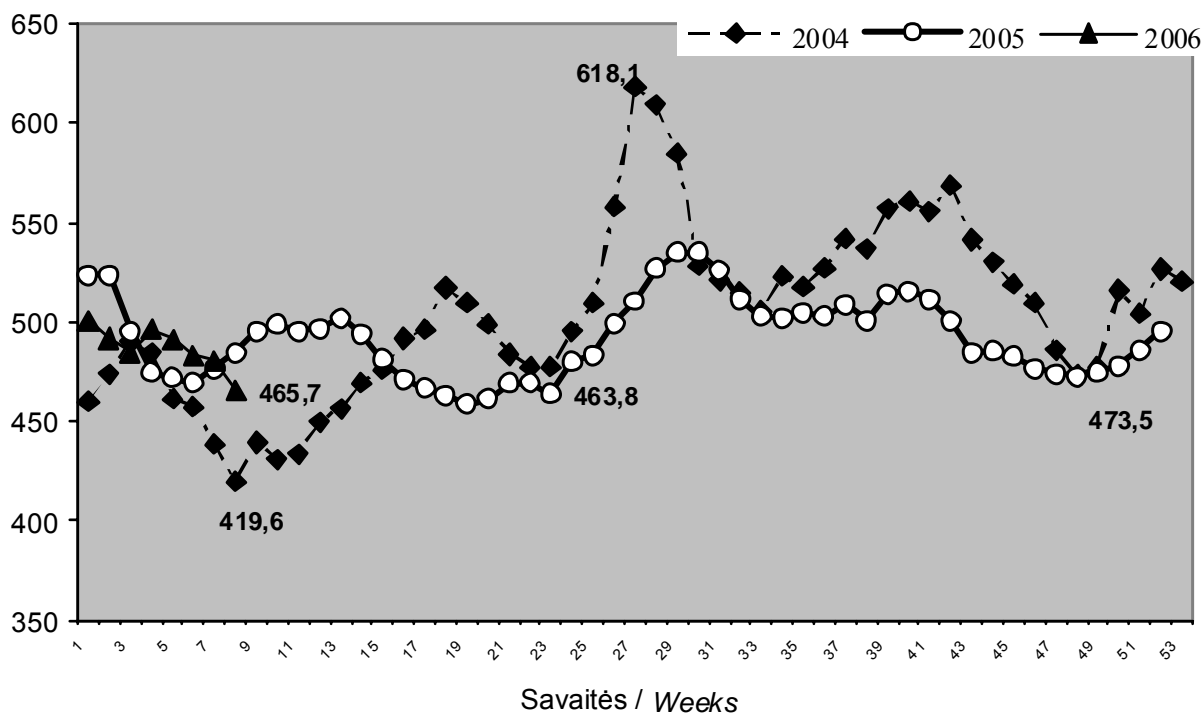
Vidaus rinka. Per 2005 metus skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės supirko 669 tūkst. kiaulių. Palyginti su 2004 metais, kiaulių (skerdenos svoriu) supirkta 6 proc. mažiau. Kiaulių supirkimas sumažėjo, nes nuo 2003-ųjų vasaros gerokai daugiau įvežta kiaulienos (7 pav.). Per 2005 metus į šalį įvežta 5,6 proc. daugiau (22,9 tūkst. t) kiaulienos negu 2004-aisiais.

2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, vidutinė kiaulių supirkimo kaina (492 Lt/100 kg) buvo daugiau kaip 2 proc. mažesnė (8 pav.).

7 pav. Kiaulienos importas 2003–2005 metais, t
 Figure 7. Imports of pork in 2003–2005, t

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

8 pav. Kiaulių supirkimo (ske rdenos svoriu) kainos 2004–2006 metais, Lt/100 kg
 Figure 8. Purchase prices of pigs (carcass weight) in 2004–2006, Lt/100 kg

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

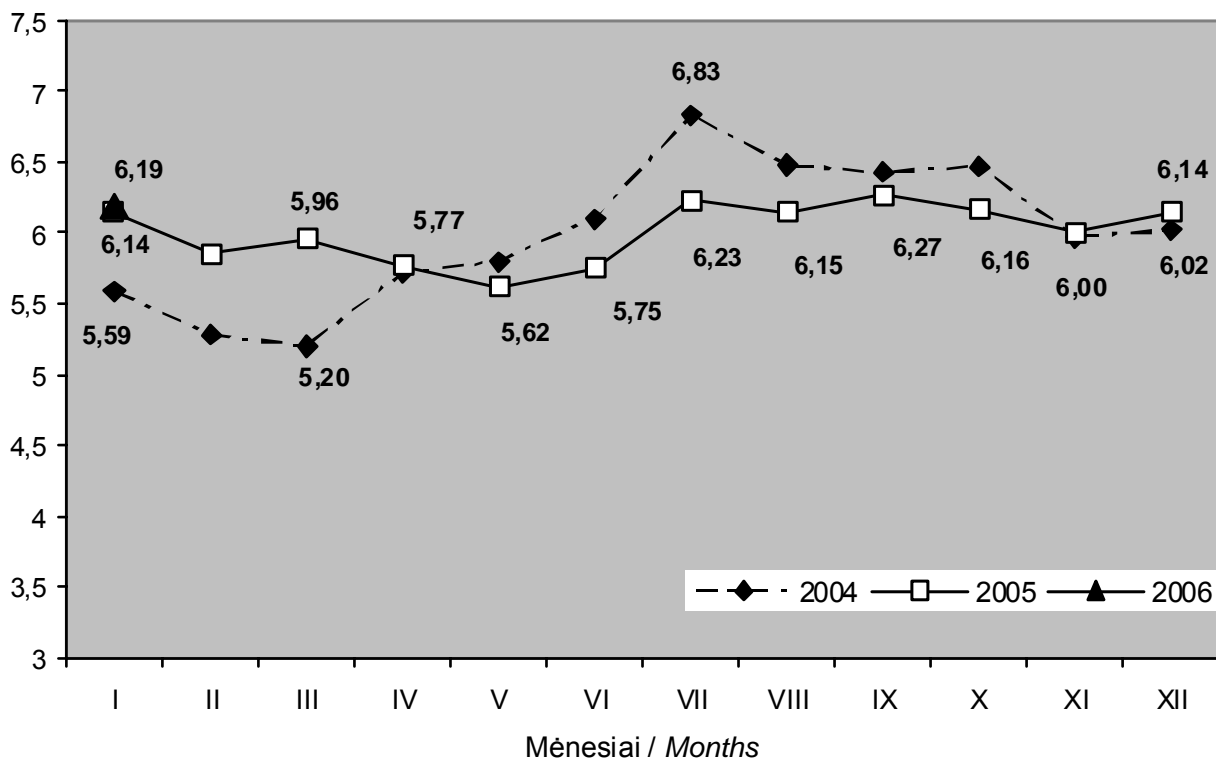
2006 metų vasario pabaigoje (8-ąją savaitę) vidutinė E kategorijos kiaulienos supirkimo kaina buvo 467,6 Lt/100 kg ir nedaug skyrėsi nuo ES tos pačios kategorijos kiaulienos vidutinės kainos – 478,8 Lt/100 kg. Mažiausios kainos buvo Danijoje (393,3 Lt/100 kg), Lenkijoje (415,1 Lt/100 kg), Nyderlanduose (437,4 Lt/100 kg), Airijoje (450,7 Lt/100 kg), didžiausios – Graikijoje (678,1 Lt/100 kg), Kipre (642,9 Lt/100 kg) ir Italijoje (540,1 Lt/100 kg).

Per 2005 metus mėsos įmonės ir cechai realizavo 57,3 tūkst. t kiaulienos. Beveik visa (99 proc.) kiauliena realizuota šalies rinkoje.

Mėsos perdirbėjai 2005 metais kiaulienos kainų nedidino (9 pav.). Vidutinė kaina – 6,0 Lt/kg – buvo tokia pati kaip ir 2004 metais.

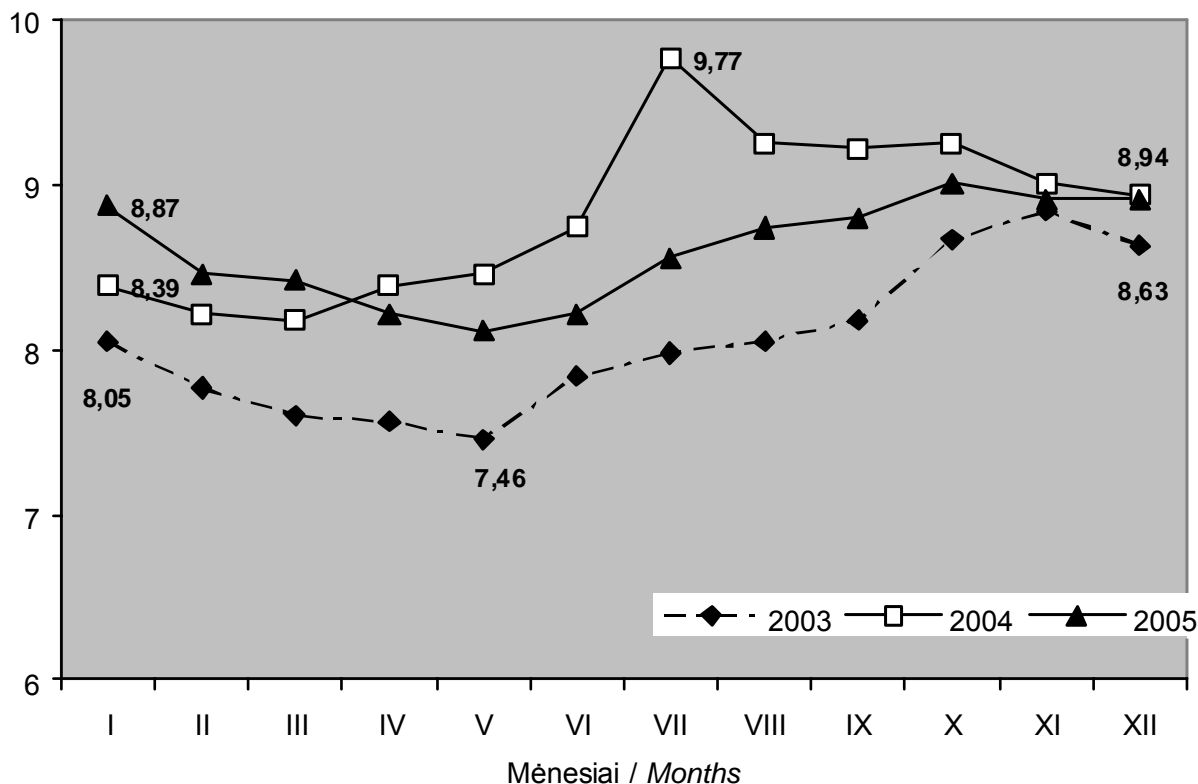
2005 metais vidutinė kiaulienos su kaulu mažmeninė kaina buvo 2,5 proc. mažesnė negu 2004-aisiais ir 15 proc. – negu 2002 metais (10 pav.).

Užsienio prekyba. Dėl kiaulienos stygiaus vidaus rinkoje per 2005 metus į šalį įvežta 22,9 tūkst. t kiaulienos ir 24,5 tūkst. gyvų kiaulių. Bendra importo vertė – 136,7 mln. Lt. Tuo tarpu eksportuota labai mažai – 0,8 tūkst. t kiaulienos ir 45,2 tūkst. kiaulių, iš jų 27,6 tūkst. paršelių. Bendra eksporto vertė – 16,3 mln. Lt.

9 pav. Lietuvos gamintojų parduotos kiaulienos vidutinės kainos 2004–2006 metais, Lt/kg
Figure 9. Average producer prices of pork in Lithuania in 2004–2006, Lt/kg

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

10 pav. I kategorijos kiaulienos su kaulu mažmeninė kaina 2003–2005 metais, Lt/kg
 Figure 10. Retail prices of bone-in pork (category I) in 2003–2005, Lt/kg

Šaltinis: Statistikos departamento prie LR V duomenys.

Daugiausia kiaulienos įvežta iš Lenkijos (43 proc. viso importo), Estijos (14 proc.) ir Vokietijos (12 proc.). Beveik visos gyvos kiaulės įvežtos iš Lenkijos. Pusė gyvų kiaulių eksporto pajamų gauta iš penimų kiaulių realizavimo į Latviją 31 proc. – iš paršelių realizavimo į Lenkiją bei 14 proc. – iš grynaveislių paršavedžių realizavimo į Vokietiją.

Prognozės. Pagrindinėse kiaules auginančiose ES šalyse – Vokietijoje, Nyderlanduose ir Danijoje – 2006 metų sausio–vasario mėnesiais kiaulių supirkimo kainos padidėjo 3–4 proc., ko ankstesniais metais tokiu laikotarpiu nebuvo. Tikėtina, kad dėl paukščių gripo Lietuvoje 2006 metų pirmajame pusmetyje kiaulių supirkimo kainos gali padidėti iki 500 Lt/100 kg.

PAUKŠTIENA

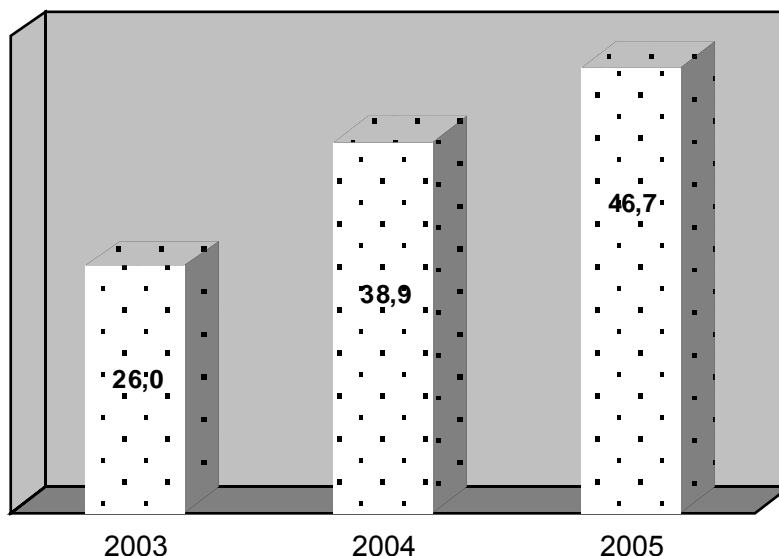
Vidaus rinka. Paukščių gripas, 2004–2005 metais aptiktas Amerikoje, Australijoje, Pakistane, Meksikoje, Rusijoje ir daugelyje Pietryčių Azijos šalių, 2006-ųjų pradžioje pasiekė ir Europą. Paukščių gripo viruso tipas H5N1 aptiktas Prancūzijoje, Italijoje, Austrijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje ir Vengrijoje, todėl ES parengta paukščių gripo profilaktikos strategija. ES veterinarijos pareigūnai leido vakcinuoti naminius paukščius ir taip apsaugoti juos nuo paukščių gripo. Lietuvos valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba uždraudė iki gegužės mėnesio vidurio naminius paukščius laikyti lauke. Tačiau paukščių gripo protrūkiai kitose šalyse neturėjo įtakos paukštienos vartojimui Lietuvoje. 2005 metais vidutiniškai vie-

nas gyventojas per metus paukštienos suvartojo 19 kg, arba 3 kg daugiau nei 2004-aisiais. Tuo tarpu pastaraisiais mėnesiais Italijoje paukštienos vartojimas sumažėjo 70 proc., Prancūzijoje – net 80 proc.

Per 2005 metus paskersta 28,1 mln paukščių, iš jų viščiukų broilerių – 26 mln., pagaminta 46,7 tūkst. t paukštienos. Palyginti su 2004

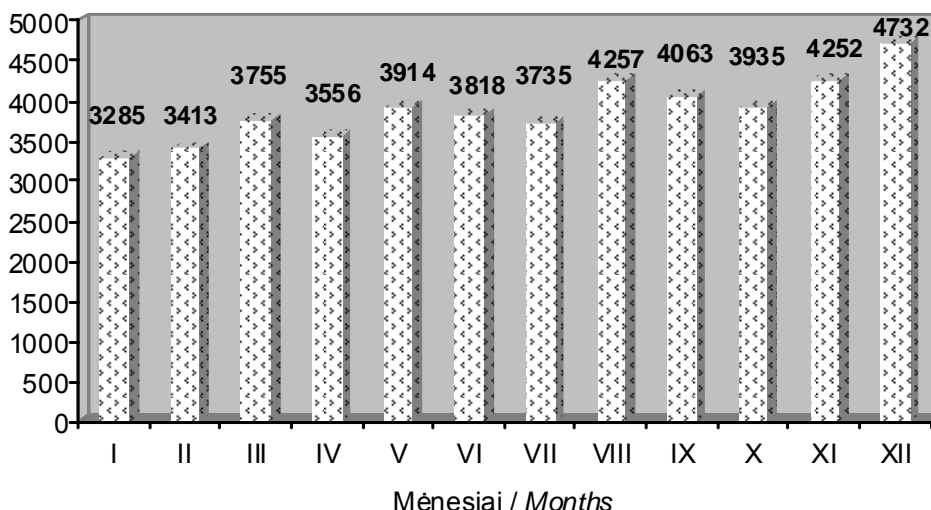
metų atitinkamu laikotarpiu paukščių paskersta 20 proc. daugiau (11 pav.). Net 38,7 proc. išaugo kalakutienos gamyba.

2005 metais paukštienos gamyba nuolat augo, ypač antrojoje metų pusėje. Daugiausia pagaminta gruodžio mėnesį (4732 t) (12 pav.), 30 proc. daugiau nei per 2004 metų tą patį laikotarpį.

11 pav. Paukštienos gamyba 2003-2005 metais, tūkst. t
Figure 11. Production of poultry meat in 2003-2005, thou. t

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

12 pav. Paukštienos gamyba 2005 metais, t
Figure 12. Production of poultry meat in 2005, t

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2005 metais vidutinė vištų skerdenų kaina siekė 462,2 Lt/100 kg ir, palyginti su 2004-aisiais, buvo 6 proc. didesnė. Nors per 2006 metų pirmąsias keturias savaites vištiena pigo, vasario mėnesį jos kaina vėl pakilo ir siekė 470,8 Lt/100 kg (13 pav.).

2006 metų vasario pradžioje (6-ąją savaitę) vištienos pardavimo kaina Lietuvoje (470 Lt/100 kg) priartėjo prie ES vidutinės kainos (473 Lt/100 kg). Brangiausia vištiena buvo Kipre (626 Lt/100 kg), Austrijoje (622 Lt/100 kg) ir Slovėnijoje (620 Lt/100 kg), o pigiausia – Portugalijoje (321 Lt/100 kg), Lenkijoje (328 Lt/100 kg), Italijoje (354 Lt/100 kg).

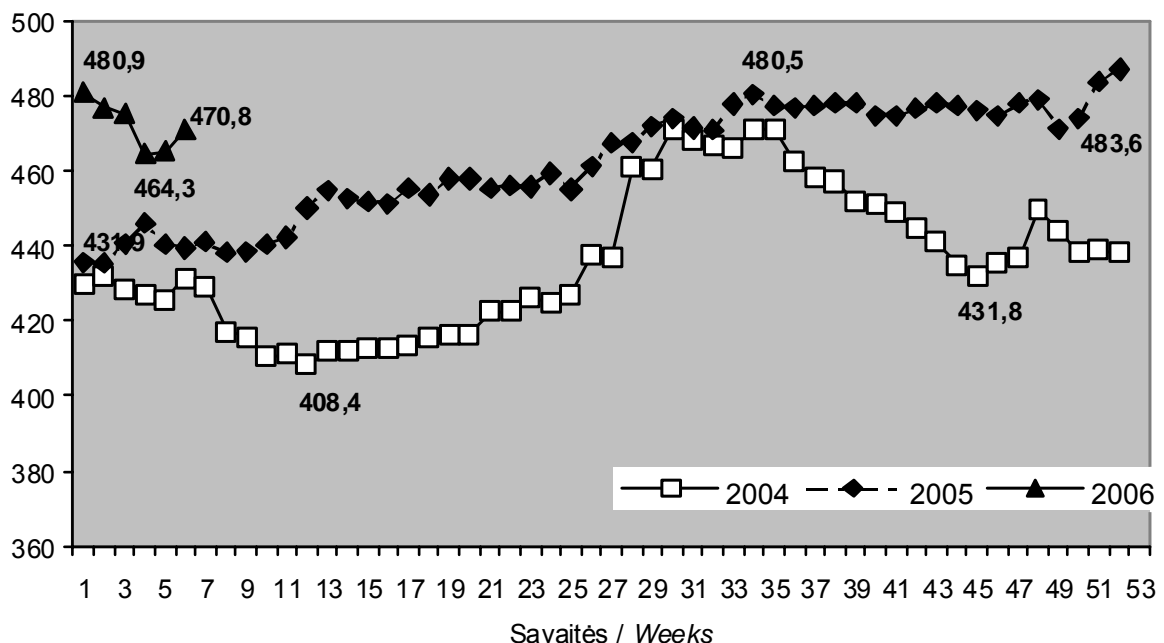
Vištienos mažmeninė kaina 2005 metais keitėsi nežymiai ir tik 1,2 proc. buvo mažesnė už praėjusių metų vidutinę kainą (14 pav.). 2005 metų gruodį kaina buvo net 24,4 proc. mažesnė už 2002-ųjų gruodžio kainą.

Lietuvoje vištienos mažmeninė kaina tarp Baltijos valstybių 2005 metų gruodžio mėnesį

buvo mažiausia, Latvijoje – 18,1 proc., o Estijoje – net 40,4 proc. didesnė.

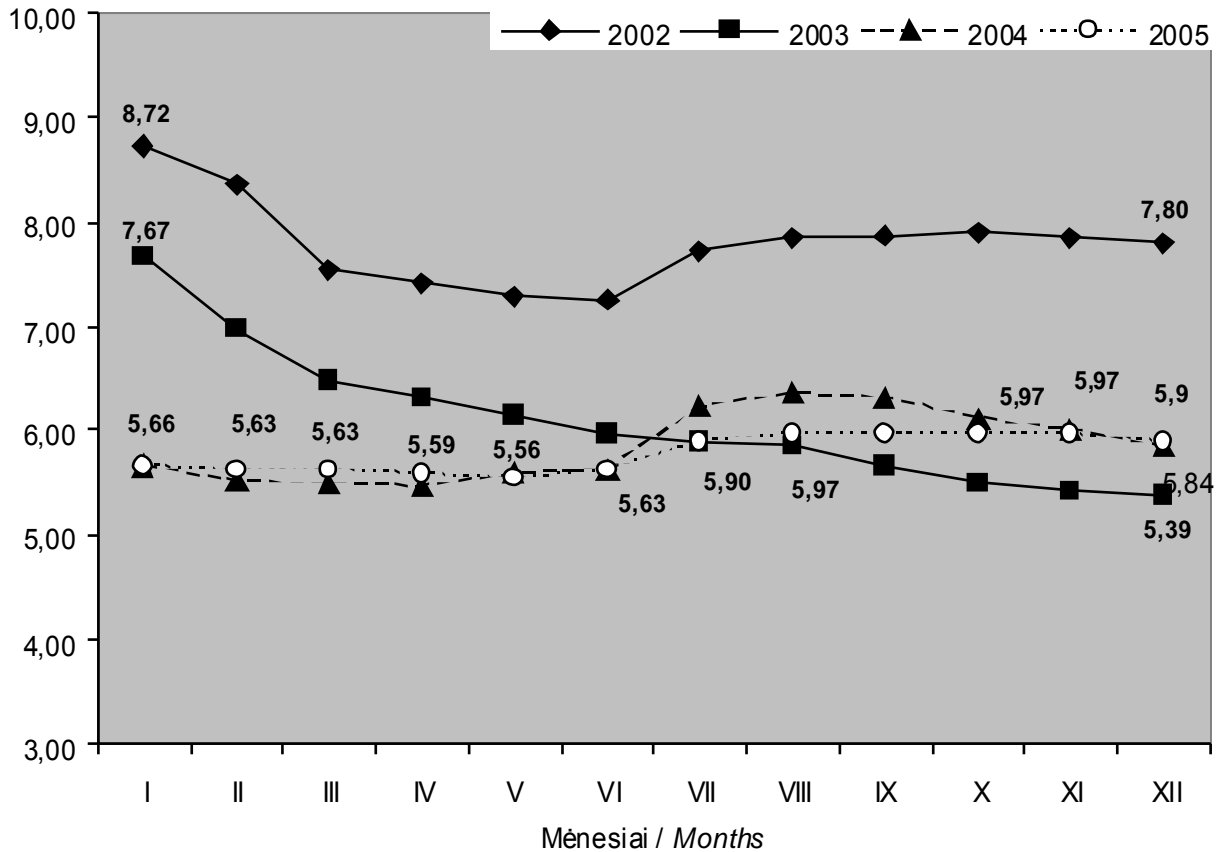
Užsienio prekyba. Nors paukštienos eksporto ir importo skirtumas sumažėjo daugiau kaip 18 proc., užsienio prekybos balansas išlieka neigiamas. Vertine išraiška importas 43 proc. didesnis už eksportą. 2005 metais į šalį įvežta 30,7 tūkst. t paukštienos. Tai 40 proc. daugiau negu 2004 metais. Daugiausia paukštienos į Lietuvą įvežta iš Nyderlandų (34 proc. viso importo), Lenkijos (27 proc.) ir Danijos (13 proc.). Į šalį buvo įvežama pigesnė paukštiena (vidutinė kaina – 347,6 Lt/100 kg), o eksportuojama brangesnė (629 Lt/100 kg).

2005 metais paukštienos eksportas, palyginti su 2004-aisiais, išaugo dvigubai ir sudarė 11,9 tūkst. t. Beveik pusė paukštienos išvežta į Latviją (48,5 proc. viso eksporto). Nemažai jos eksportuota ir į Estiją (21,5 proc.), Rusiją (18,9 proc.).

13 pav. Vištų skerdenų vidutinės pardavimo kainos 2004–2006 metais, Lt/100 kg
Figure 13. Average sale prices of chicken carcasses in 2004–2006, Lt/100 kg

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

14 pav. Vištienos mažmeninės kainos Lietuvoje 2002–2005 metais, Lt/kg
 Figure 14. Retail prices of chicken in Lithuania in 2002–2005, Lt/kg

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

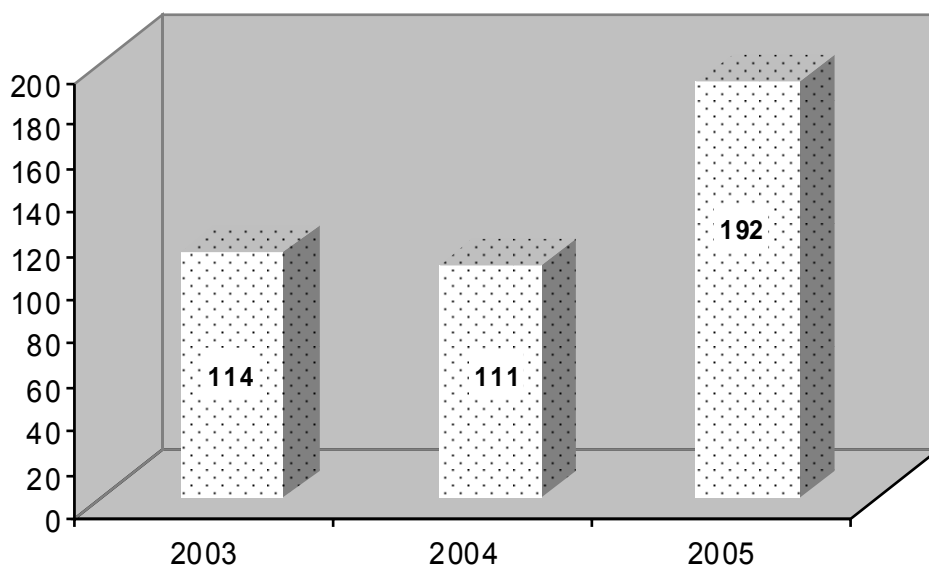
AVIENA IR OŽKIENA

Vidaus rinka. 2005 metais Lietuvoje buvo 26,9 tūkst. avių, 22,1 tūkst. ožkų. Jų bendras kiekis, palyginti su 2004 metais, padidėjo daugiau kaip 11 proc. Nors šių naminių gyvulių Lietuvoje daugėja, tačiau dauguma jas auginančių ūkių yra smulkūs. Tai ypač ryšku ožkininkystėje, kuri nėra išplėta kaip prekinis ūkis. ŽŪIKVC duomenimis, 2006 m. sausio 1 d. 86,8 proc. Lietuvos ožkų augintojų laikė po 1–2 ožkas, o tai sudarė daugiau nei pusę visų ožkų Lietuvoje (58,9 proc.). Tik 9 ūkiuose bandos viršijo 20 ožkų. Avininkystė, kaip prekinis ūkis, yra labiau išplėta, tačiau ir čia 40 proc. ūkių 2006 metų pradžioje augino po 1–2 avis. Tik

132 augintojai savo ūkiuose laikė daugiau nei 50 avių. Avininkystės ūkių dydis pagal gyvulių skaičių turi tendenciją didėti. Tačiau daugėja netik stambių, bet ir smulkių avininkystės ūkių.

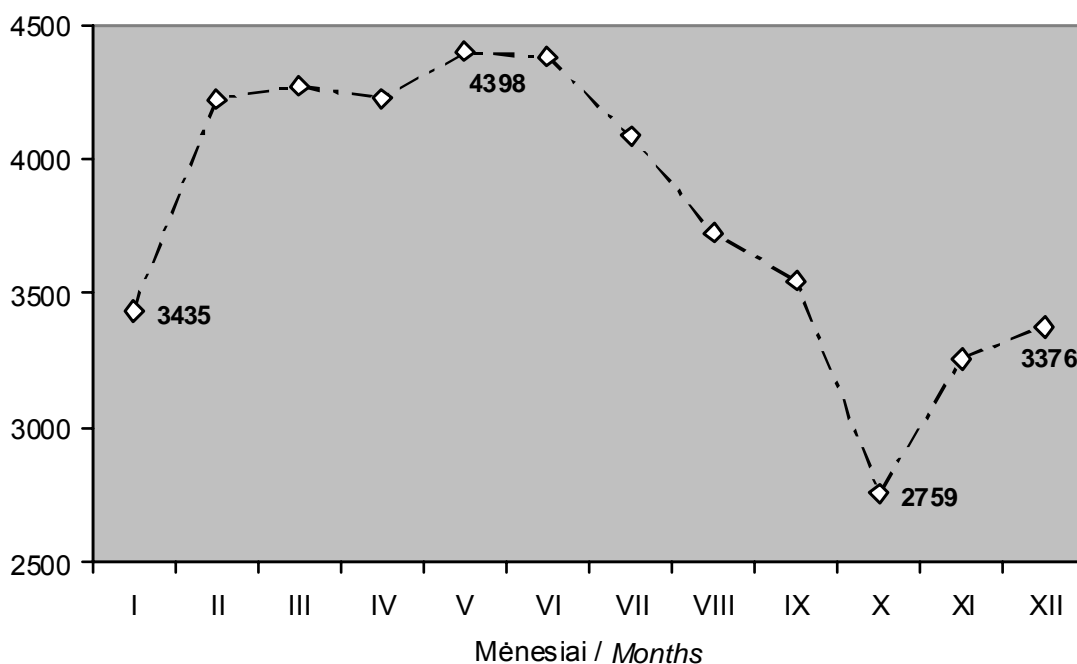
Avienos ir ožkienos gamyba šalies ūkiuose 2001–2004 metais nekito ir siekė 1,5 tūkst. t per metus. Tačiau avių ir ožkų, supirktų ir paskerstų skerdimo įmonėse, dalis bendroje avienos ir ožkienos gamyboje Lietuvoje itin nedidelė, nors ir turi tendenciją didėti (2003 m. – 7,6 proc., 2004 m. – 7,4 proc. ir 2005 m. – 12,8 proc.).

2005 metais supirktas ir paskersta 3,8 tūkst. avių ir ožkų, pagaminta 192 t avienos ir ožkienos. Palyginti su 2004 metais, jų paskersta 73 proc. daugiau (15 pav).

15 pav. Avienos ir ožkienos gamyba 2003–2005 metais, t
Figure 15. Production of sheep and goat meat in 2003–2005, t

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

16 pav. Vidutinės avienos (gyvojo svorio) su pirkimo kainos Lietuvoje 2005 metais, Lt/t
Figure 16. Average purchase prices of sheep meat (live weight) in Lithuania in 2005, Lt/t

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Nepaisant avių skaičiaus ir avienos gamybos didėjimo, vidutinės supirkimo kainos per pastaruosius metus krito ir 2005-aisiais vos viršijo 4 tūkst. Lt/t gyvojo svorio, t y. tesiekė 79 proc. 2003 metų supirkimo kainų lygio. Nors iki 2005 metų vidurio avienos supirkimo kainos kilo ir gegužės mėnesį pasiekė 4,4 tūkst. Lt/t, tačiau vėliau jos pradėjo sparčiai mažėti ir spalį tesiekė 2,8 tūkst. Lt/t (16 pav.). Paskutiniaisiais 2005 metų mėnesiais avienos supirkimo kainos šiek tiek vėl pakilo ir beveik pasiekė metų pradžios kainų lygį (3,4 tūkst. Lt/t).

Racionali mėsos vartojimo norma vienam gyventojui per metus – 85 kg avienu turėtų sudaryti 3–8 kg. Tačiau dabar vienam šalies gyventojui tenka tik apie 50 g avienos, tuo tarpu ES – apie 3,5 kg. Tai lemia jau pamirštos

šios mėsos gaminimo ir vartojimo tradicijos bei aukšta, lyginant su kitos rūšies mėsa, kaina.

Užsienio prekyba. Avienos ir ožkienos užsienio prekybos balansas 2005 metais išliko teigiamas, o importo-eksporto skirtumas, palyginti su 2004-aisiais, padidėjo net 7,5 karto. Vertine išraiška 2005 metais avienos ir ožkienos eksportas buvo 12,4 proc. didesnis už importą. Iš Lietuvos išvežta daugiau kaip 16 t avienos ir ožkienos, ty. beveik 4 kartus daugiau negu 2004 metais. 60 proc. šios produkcijos išvežta į Didžiąją Britaniją. 2005 metais į Lietuvą buvo įvežta 5,5 t avienos ir ožkienos, palyginti su 2004-aisiais – dvigubai daugiau. Didžioji importo dalis (73 proc.) – iš Latvijos. Praėjusiais metais veislininkystės tikslams iš Vokietijos įvežta 867 ėriukai (iki 1 metų) ir kitų avių.

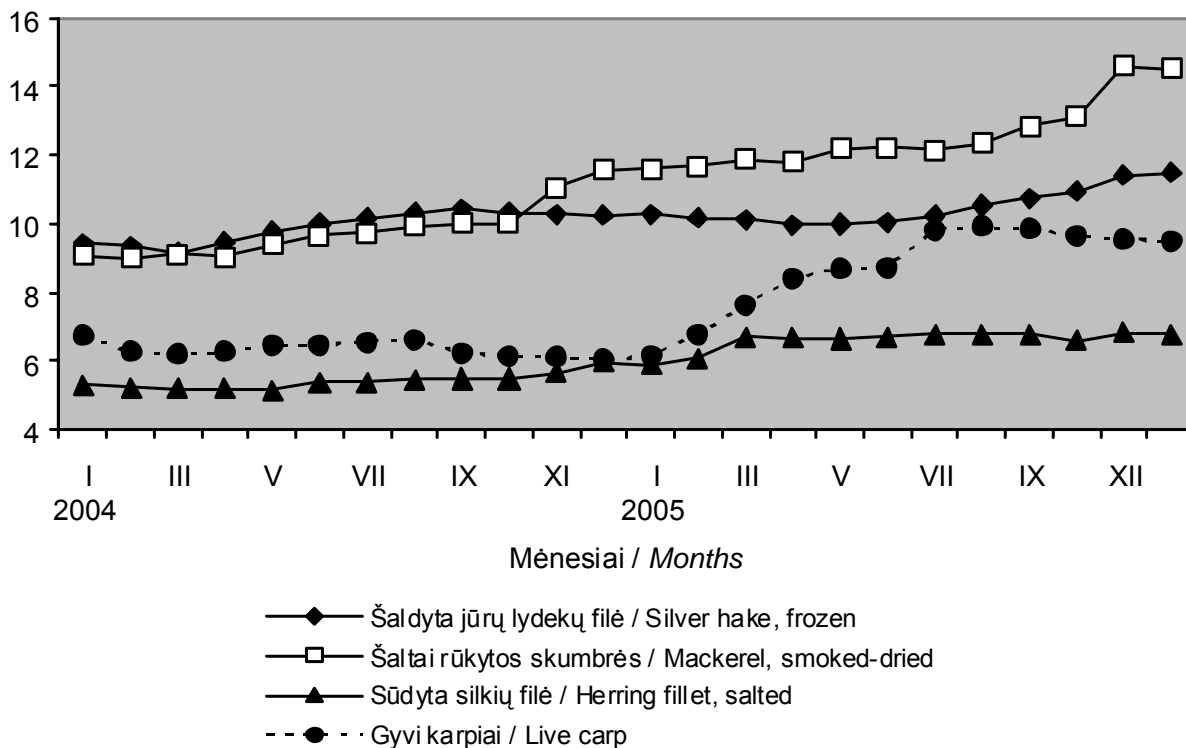
ŽUVYS IR JŲ PRODUKTAI / FISH AND FISH PRODUCTS

Vidaus rinka. Baltijos jūroje per 2005 metų antrąjį pusmetį sugauta apie 2920 t žuvų. Išankstiniais Žuvininkystės departamento duomenimis, sužvejota 362 t bretlingių, 146 t strimelių, 1558 t menkių.

2005 metais Lietuvai Baltijos jūroje buvo skirta 2723 t menkių žvejybos kvota, kuri vėliau, pasikeitus kvotomis, buvo padidinta iki 2998 t. Kuršių mariose Lietuvos žvejai 2005 metais galėjo sužvejoti iki 455 t karšių, 125 t sterkių ir 400 t stintų. Karšių žvejybos kvota 2005 metais padidėjo 35 t, tačiau stintų sumažėjo 15 t. Sterkių žvejybos limitas nepasikeitė.

Išankstiniais duomenimis, Kuršių mariose per 2005 metų antrąjį pusmetį sugauta 765 t žuvų.

2004 metais Lietuvos žuvų perdirbimo įmonėse (išskyrus perdirbimą laivuose) buvo pagaminta 63 tūkst. t produkcijos, kurios vertė siekė 364 mln. Lt. Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, per 2005 metus buvo pagaminta apie 75,5 tūkst. t žuvų ir kitų jūros produktų, taigi gamybos apimtys išaugo apie 20 proc. 2005 metais apie 40 proc. gaminių buvo parduota vidaus rinkoje, o vertine išraiška – 31 proc. Lietuvos vidaus rinkoje vartojami pigesni žuvų produktai, o eksportuojami didesnę vertę turintys gaminiai.

1 pav. Kai kurių žuvų ir jų produktų mažmeninių kainų dinamika Lietuvoje 2004 ir 2005 metais, Lt/kg
 Figure 1. Retail prices of selected fish and fish products in Lithuania in 2004 & 2005, Lt/kg

Šaltiniai: Vartotojų ir gamintojų kainų indeksai 2004-2005. – Nr. 1-4. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004-2005.

2003 metais žuvų produktų mažmeninės ir didmeninės kainos sparčiai mažėjo, 2004-aisiais stabilizavosi ir pradėjo augti. Per 2005 metų liepos-guodžio mėnesius gyvų karpų mažmeninė kaina sumažėjo 2,8 proc., tuo tarpu kitų žuvų padidėjo. Šaldyta jūrų lydekų filė pabrango 11,4 proc., šaltai rūkytų skumbrių – apie 20 proc., sūdytų silkių filė – 0,9 proc. (1 pav.). Tokių kainų didėjimą, matyt, nulėmė bendras vartojimo prekių kainų bei gyventojų pajamų augimas.

Užsienio prekyba. Per antrąjį 2005 metų pusmetį į Lietuvą buvo importuota 52,8 tūkst. t žuvų ir jų produktų, t. y. 34 proc. daugiau nei per atitinkamą 2004 metų laikotarpį (1 lentelė). Importuotos produkcijos vertė sudarė 276,6 mln. Lt ir buvo apie 63 proc. didesnė negu 2004 metais. Importuotų žuvų produktų

vidutinė kaina, palyginti su atitinkamu 2004 metų laikotarpiu, padidėjo apie 22 proc. Labai padidėjo (38 proc.) užšaldytų žuvų filė kaina. Palyginti su 2004 metų atitinkamu laikotarpiu, per antrąjį 2005 metų pusmetį šių produktų importas išaugo beveik 37 proc., o – užšaldytų žuvų, išskyrus žuvų filė (KN 0303), – 57 proc.

Eksporto srautas antrąjį 2005 metų pusmetį, palyginti su atitinkamu 2004-ųjų laikotarpiu, išaugo apie 16 proc. (nuo 40,6 iki 47,2 tūkst t), daugiausia dėl eksporto į Latviją bei Ukrainą ženklaus padidėjimo (eksportas į Latviją išaugo dvigubai, į Ukrainą – 93 proc.). 13–54 proc. padidėjo užšaldytų žuvų, žuvų filė, žuvų gaminių ir konservų eksportas. Vyntų ir rūkytų žuvų eksporto apimtys sumažėjo 14 proc. Labiausiai (83 proc.) sumažėjo šviežių ir šaldytų žuvų eksportas (nuo 3283 iki 563 t).

Kai kurių žuvų ir jų produktų eksportas ir importas 2004 ir 2005 metų antrąjį pusmetį
Exports and imports of selected fish and fish products in the second half-year 2004 & 2005

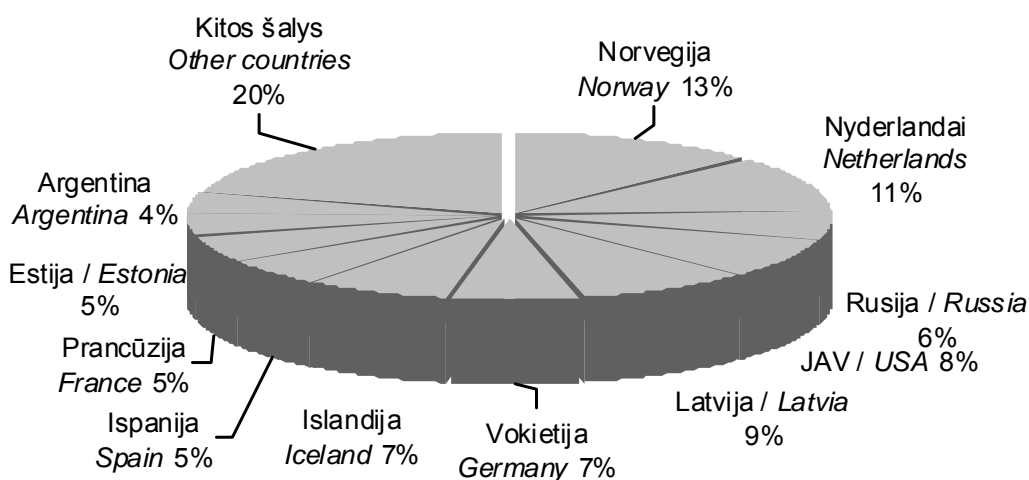
KN kodas CN code	Produktai Products	2004				2005			
		eksportas / Exports		importas / Imports		eksportas / Exports		importas / Imports	
		kiekis, quan- tity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quan- tity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quan- tity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quan- tity, t	kaina, price, Lt/kg
0302	Šviežios arba šaldytos žuvys <i>Fish, fresh or chilled</i>	3283	0,27	4817	4,81	563	4,17	3493	9,50
0303	Užšaldytos žu- vys, išskyrus žuvų filė <i>Fish, frozen</i>	14583	1,93	13433	3,90	19039	2,35	21122	3,92
0304	Žuvų filė, šviežia, šaldyta arba užšaldyta <i>Fish fillets, fresh, chilled or frozen</i>	5206	11,47	15426	4,48	8010	10,34	21134	6,18
0305	Žuvis, vytintos sūdytos, rūkytos <i>Fish, dried, salted, smoked</i>	773	8,12	1010	4,63	663	9,23	1074	5,44
1604	Gaminiai arba konservai iš žuvų ikrai ir ikrių pakaitalai <i>Prepared or preserved fish; caviar or caviar substitutes</i>	16706	5,94	4637	4,31	18898	7,63	5977	4,07

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Žuvų importo struktūra pasikeitė nedaug. Ir toliau daugiausia žuvų importuojama iš Norvegijos (6,9 tūkst. t), Nyderlandų (5,8 tūkst. t), Latvijos (4,8 tūkst. t), JAV (4,0 tūkst. t), Islandijos (3,9 tūkst. t), Vokietijos (3,5 tūkst. t) ir Rusijos (3,0 tūkst. t).

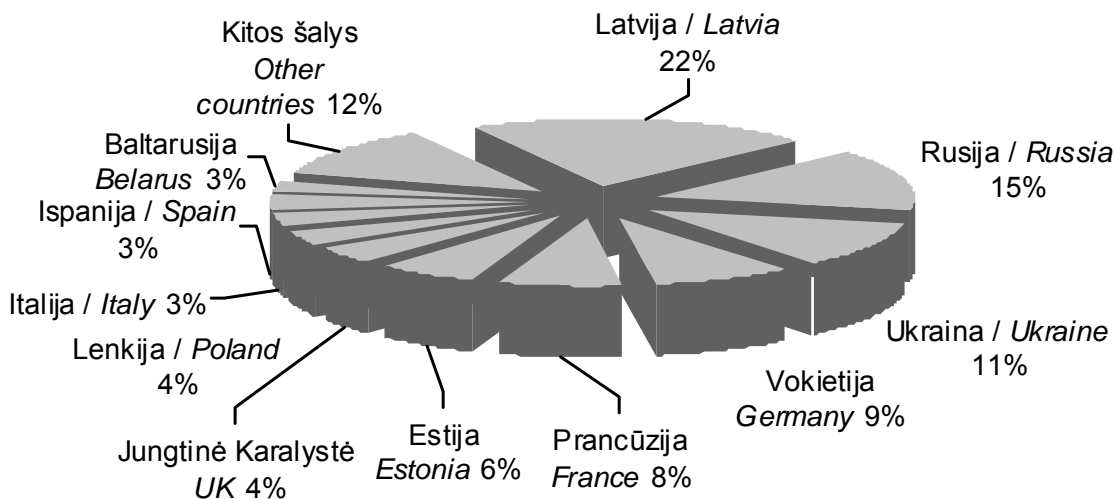
Pagrindiniai Lietuvos žuvų produktų pirkėjai buvo Latvija (10,2 tūkst. t), Rusija (6,9 tūkst. t), Ukraina (5,2 tūkst. t), Vokietija

(4,0 tūkst. t), Prancūzija (3,8 tūkst. t), Estija (2,9 tūkst. t), Jungtinė Karalystė (2,1 tūkst. t) bei Lenkija (1,7 tūkst. t). 66 proc. pagamintos žuvų produkcijos eksportuojama į ES šalis, 29 proc. – į NVS, 5 proc. – į kitas pasaulio šalis. Vertine išraiška eksportas į ES sudaro 221,3 mln. Lt, t y. apie 79 proc. visų eksportuotų žuvų produktų vertės.

2 pav. Žuvų ir jų produktų importo struktūra pagal šalis 2005 metų antrąjį pusmetį
 Figure 2. Import structure of fish and fish products by country in the second half-year 2005

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

3 pav. Žuvų ir jų produktų eksporto struktūra pagal šalis 2005 metų antrąjį pusmetį
 Figure 3. Export structure of fish and fish products by country in the second half-year 2005

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Nors Lietuvai įstojus į ES prekybos sąlygos su Ukraina, Rusija, Baltarusija ir kitomis ne ES šalimis pasikeitė, tai neturėjo didesnės įtakos žuvų ir jų gaminių eksporto apimtims, kurios augo tokiais pat tempais kaip ir bendrasis eksportas, o prekyba su Ukraina dar labiau suintensyvėjo.

2005 metų antrąjį pusmetį daugiausia buvo importuota užšaldytų žuvų ir žuvų filė. Daugiausia žuvų buvo įvežta lapkričio mėnesį (Priedo 1 lentelė). 40 proc. eksporto sudarė žuvų konservai bei gaminiai iš žuvų bei ikrų, taip pat daug išvežta užšaldytų žuvų. Daugiausia eksportuojama buvo liepos ir rugsėjo mėnesiais (Priedo 2 lentelė).

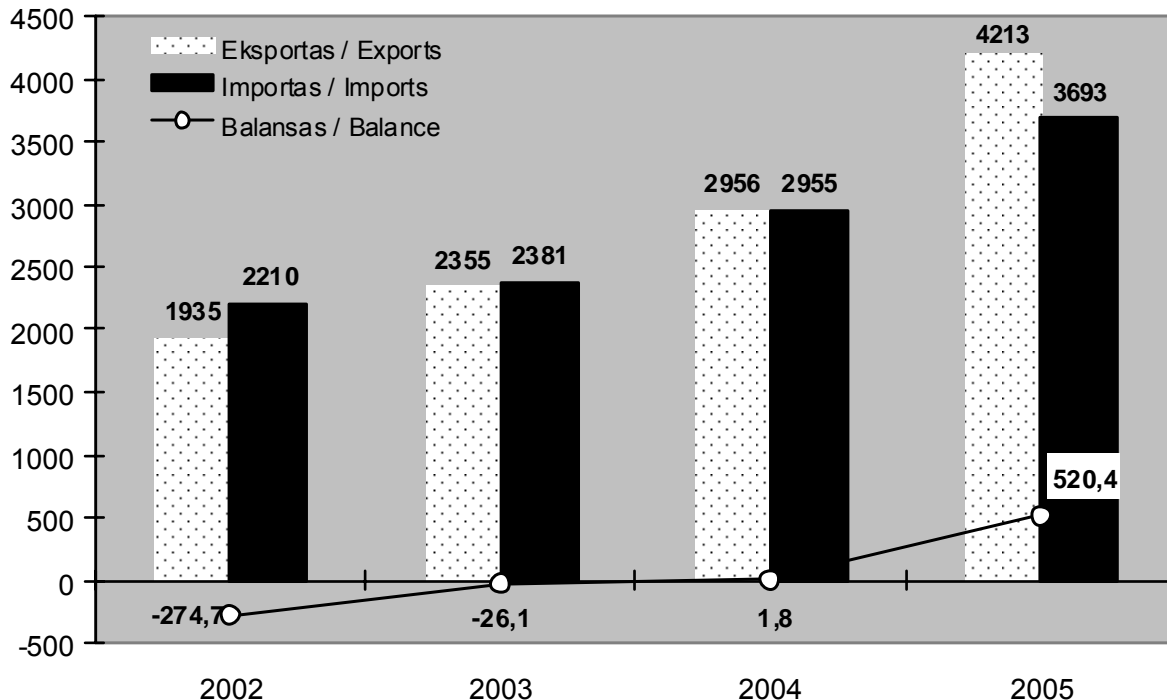
LIETUVOS UŽSIENIO PREKYBA
ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTAIS 2005 METAIS
LITHUANIAN FOREIGN TRADE
IN AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS IN 2005

Tamara Petuchova

Straipsnyje nagrinėjamos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto ir importo (pagal Specialiąją prekybos sistemą) tendencijos, remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis.

Išankstiniais duomenimis, 2005 metais žemės ūkio ir maisto produktų eksportuota už 4213 mln. Lt, palyginti su 2004-aisiais, 1,4 kar-

to, o su 2002-aisiais – 2,2 karto daugiau. Importas siekė 3693 mln. Lt ir, palyginti su 2004 metais, padidėjo beveik 1,3 karto, su 2002-aisiais – beveik 1,7 karto. Užsienio prekybos apyvarta, palyginti su 2004 metais, padidėjo 34 proc., o balansas buvo teigiamas ir siekė daugiau kaip 0,5 mlrd. Lt (1 pav.).

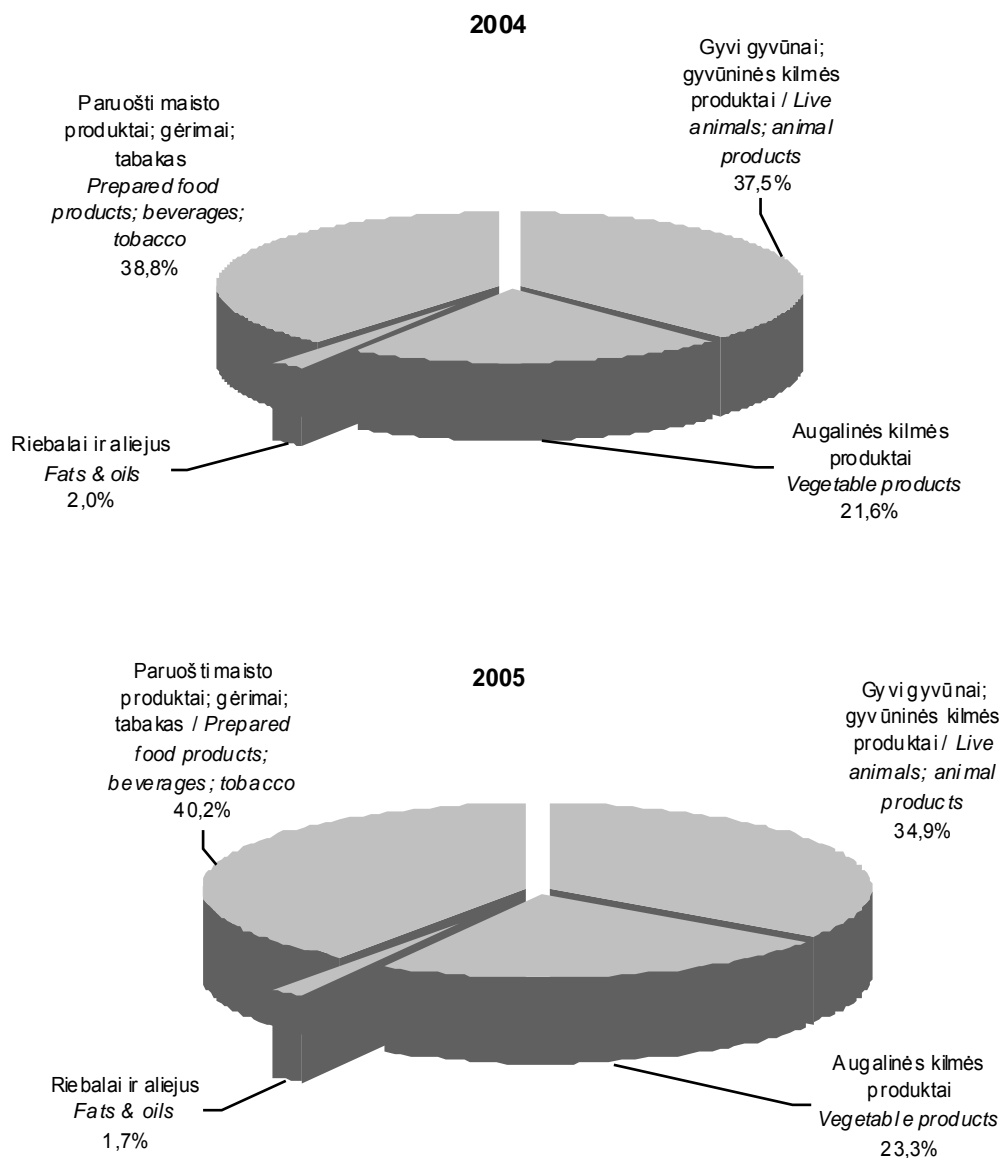

1 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas, importas ir užsienio prekybos balansas 2002–2005 metais, mln. Lt

Figure 1. Exports, imports and foreign trade balance of agricultural and food products in 2002–2005, mill. Lt

Pagrindiniai užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais rodikliai 2004–2005 metais
Foreign trade in agricultural and food products in 2004 and 2005

Metai / Year	Eksportas / Exports		Importas / Imports		Apyvarta / Turnover		Balansas, mln. Lt / Balance, mill. Lt
	m ln. Lt / mill. Lt	indeksas / index	m ln. Lt / mill. Lt	indeksas / index	m ln. Lt / mill. Lt	indeksas / index	
2004	2956,5	100,0	2954,6	100,0	5911,1	100,0	1,8
2005	4213,0	142,5	3692,6	125,0	7905,7	133,7	520,4

2 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto struktūra 2004 ir 2005 metais pagal pagrindines produktų grupes
Figure 2. The structure of exports of agricultural and food products in 2004 and 2005 by main products' groups

Analizė rodo, kad prekyba žemės ūkio ir maisto produktais pastaraisiais metais sudaro vis didesnę dalį visoje Lietuvos užsienio prekyboje. 2002 metais minėtų produktų eksporto vertė sudarė 10,1 proc. visų eksportuotų iš Lietuvos prekių vertės, 2003–2004 metais ji palaipsniui didėjo, o 2005-aisiais jau siekė 12,8 proc. Importo dalis yra mažesnė, tačiau ir ji pastaraisiais metais didėjo: 2002 metais sudarė 8,0 proc., 2003-iaisiais – 8,1 proc., 2004 ir 2005-aisiais – 8,6 proc.

2005 metais produktų eksporto struktūra pagal pagrindines jų grupes, palyginti su 2004-aisiais, pasikeitė nedaug (2 pav.).

Didžiausią eksporto dalį 2005 metais sudarė paruošti maisto produktai, gėrimai, tabakas. Palyginti su 2004 metais, jų dalis padidėjo 1,4 procentinio punkto. Nors gyvūninės kilmės produktų dalis sumažėjo 2,6 procentinio punkto, jie išliko antroje vietoje. 1,7 procentinio punkto padidėjo augalinės kilmės produktų, 0,3 procentinio punkto sumažėjo riebalų ir aliejų dalis.

Palyginti su 2004 metais, padidėjo visų 24 grupių produktų eksportas. Didžiausias lyginamasis svoris eksporto struktūroje tradiciškai atiteko pienui ir pieno produktams (apie 21 proc.). Didelę eksporto dalį sudarė grūdai (9,9 proc.), paruošti gyvūnų pašarai (9,1 proc.), tabako gaminiai (8,2 proc.), gaminiai iš mėsos, žuvies (6,8 proc.), žuvis ir vėžiagyviai (6,2 proc.). Per nagrinėjamą laikotarpį minėtų produktų dalis sudarė 61 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (3 pav.).

Daugiau kaip 79 proc. pieno produktų išvežta į Rusiją, Italiją, Vokietiją, Nyderlandus, Latviją ir Jungtinę Karalystę, 68 proc. grūdų – į Ispaniją, Nyderlandus, Baltarusiją, 71 proc. pašarų gyvūnams – į Jungtinę Karalystę, Rusiją, Vokietiją, Baltarusiją, Nyderlandus.

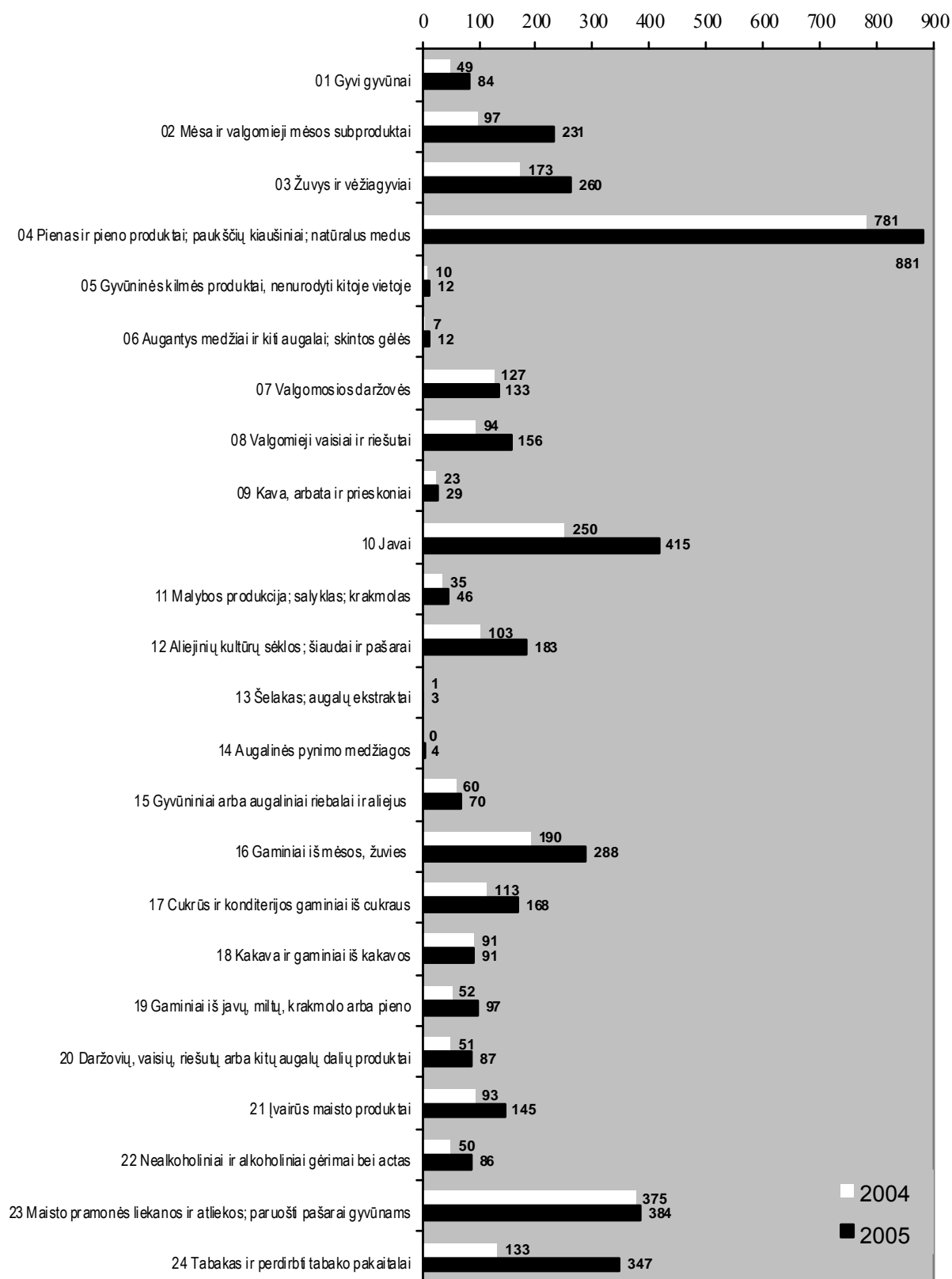
Palyginti su 2004 metais, eksportuotos mėsos vertė padidėjo 2,4 karto. Pasikeitė mėsos

eksporto struktūra. Buvo eksportuota 21,7 tūkst. t (kiekis padidėjo 2,1 karto, vertė – 2,6 karto) galvijienos, kurios apie 78 proc. išvežta į Rusiją, Baltarusiją, Vokietiją ir Nyderlandus. Paukštienos eksportuota 11,9 tūkst. t (kiekis padidėjo 2,1 karto, vertė – 2,4 karto), 85 proc. – į Latviją, Estiją, Rusiją, Nyderlandus. Nors eksportuotos į Rusiją paukštienos kiekis viršijo eksportuotas į Nyderlandus 1,6 karto, 90 proc. jos sudarė žemos rūšies paukštiena. Į Nyderlandus buvo vežama paukštiena be kaulų (65 proc. kiekio) ir vadinamieji „65 proc. viščiukai“ (34 proc. kiekio), todėl eksportuotos į Nyderlandus paukštienos vertė 4,6 karto viršijo eksportuotas į Rusiją vertę. 3,3 karto padidėjo eksportuotų subproduktų kiekis, 3,1 karto vertė (eksportuota 1,1 tūkst. t). 51 proc. kiekio išvežta į Rusiją, 11 proc. – į Latviją, 9 proc. – į Nyderlandus. Per nagrinėjamą laikotarpį 4 kartus padidėjo eksportuotų veršelių (ne didesnių kaip 80 kg) skaičius, 4,8 karto – eksporto vertė.

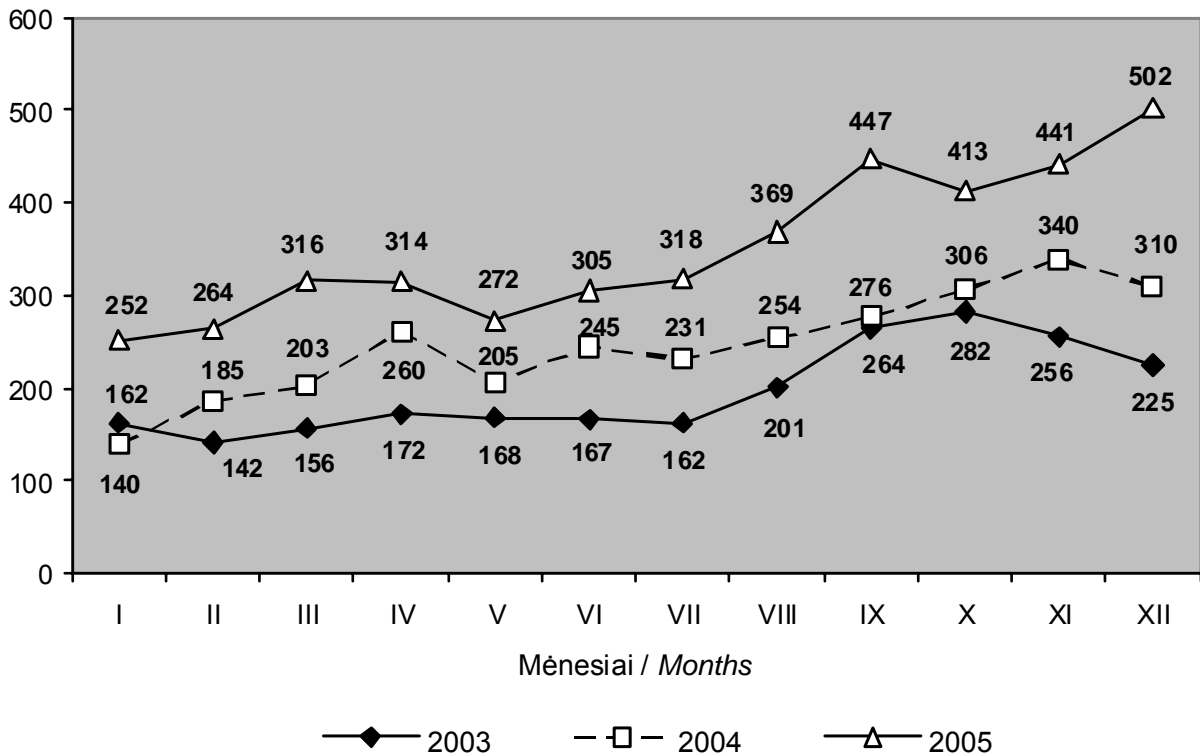
2005 ir 2004 metų sausio-lapkričio mėnesiais eksporto tendencijos buvo beveik vienodos. 2005-ųjų gruodį, palyginti su lapkričiu, eksporto vertė padidėjo 14 proc., tuo tarpu ir 2003-iaisiais, ir 2004-aisiais ji mažėjo (atitinkamai 14 ir 10 proc.). 2005 metų visais mėnesiais eksporto vertė buvo didesnė nei 2004-aisiais (viršijo 2004 m. atitinkamo mėnesio vertę 1,2–1,8 karto) (4 pav.).

2005 metais į ES šalis buvo eksportuota žemės ūkio ir maisto produktų už 3089 mln. Lt (73 proc. viso eksporto), į trečiąsias šalis – už 1124 mln. Lt (27 proc.). Palyginti su 2004 metais, eksportas į ES šalis išaugo beveik 1,5 karto, į trečiąsias – daugiau kaip 1,3 karto.

2005 metais, palyginti su 2002-aisiais, eksportas į ES-25 šalis padidėjo 2,5 karto. Daugiau kaip 78 proc. produktų išvežta į Latviją, Vokietiją, Estiją, Italiją, Nyderlandus, Jungtinę Karalystę, Ispaniją.

3 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas 2004 ir 2005 metais, mln. Lt
 Figure 3. Exports of agricultural and food products in 2004 and 2005, mill. Lt

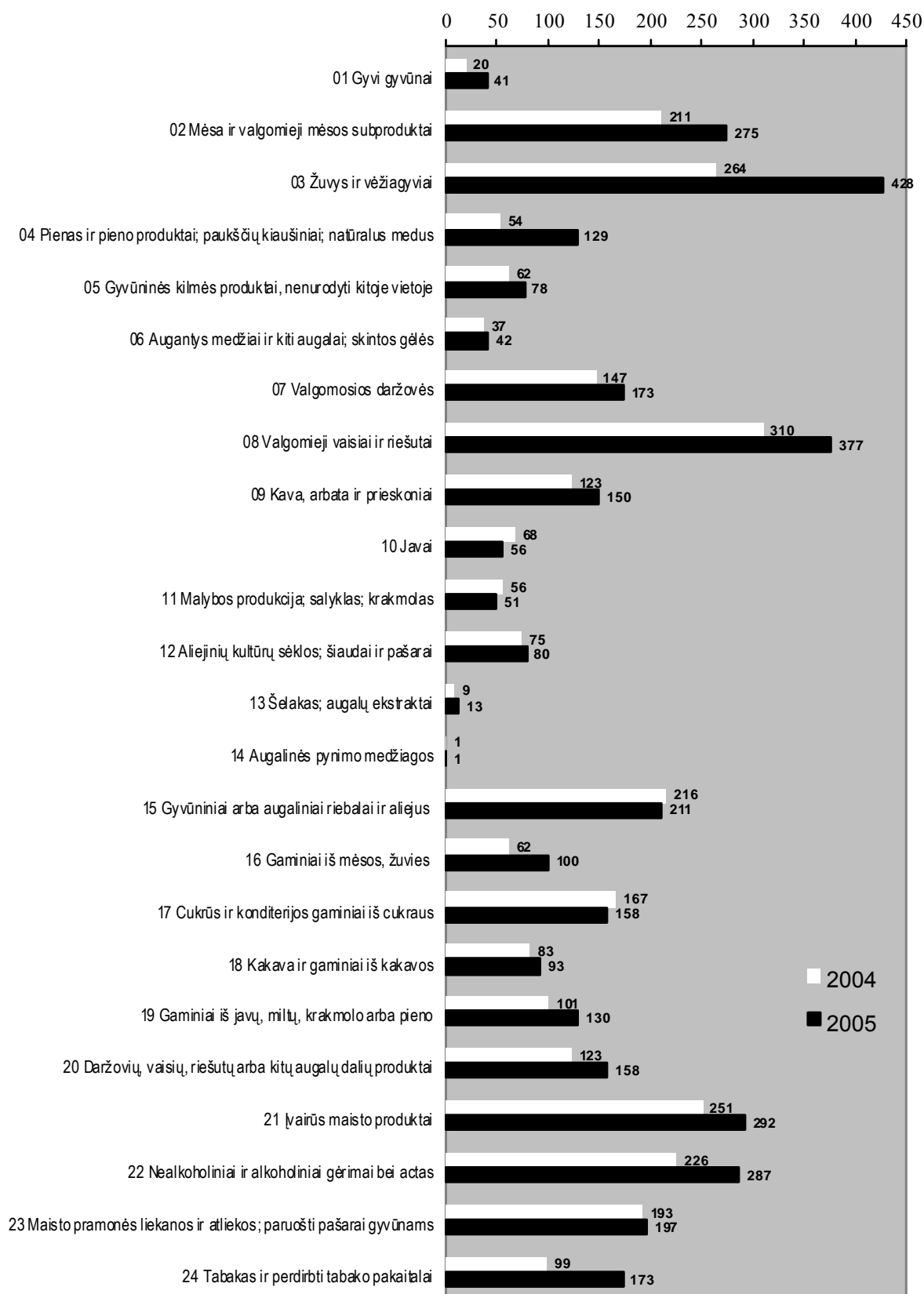
4 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas 2003-2005 metais, mln. Lt
 Figure 4. Exports of agricultural and food products in 2003-2005, mill. Lt

2005 metais į ES šalis daugiausia eksportuota: sūrių (už 269 mln. Lt), cigarečių (už 246 mln. Lt), kviečių (už 241 mln. Lt), produktų, naudojamų gyvūnų pašarams (už 239 mln. Lt), gaminių ir konservų iš žuvų (už 217 mln. Lt), rapsų sėklų (už 151 mln. Lt), pieno ir grietinėlės (už 137 mln. Lt), žuvų filė (už 134 mln. Lt). Minėtų produktų vertė siekė daugiau nei 53 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į ES šalis.

Daugiau nei pusė visų produktų, eksportuotų į trečiąsias šalis, buvo išvežta į Rusiją – 51 proc., Baltarusiją ir Ukrainą – 21 proc. 2005 metais iš Lietuvos į trečiąsias šalis daugiausia buvo eksportuota sūrių (už 209 mln. Lt), produktų, naudojamų gyvūnų pašarams (už 113 mln. Lt), cigarečių (už 97 mln. Lt), cukraus (už 75 mln. Lt), galvijienos (už 67 mln. Lt), kviečių (už 52 mln. Lt). Šių produktų vertė siekė 55 proc. viso eksporto į trečiąsias šalis.

2005 metais į Lietuvą žemės ūkio ir maisto produktų buvo importuota už 3693 mln. Lt, t.y. 1,25 karto daugiau nei 2004-aisiais, tačiau importo didėjimo tempai buvo lėtesni negu eksporto.

Palyginti su 2004 metais, 2005-aisiais žemės ūkio ir maisto produktų importo struktūra pagal pagrindinius KN skyrius pasikeitė daugiau negu eksporto. Didžiausią importo vertės dalį (43 proc.), kaip ir 2004 metais, sudarė paruoštų maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių grupės produktai, tačiau jų dalis sumažėjo 1,1 procentinio punkto. Antroje vietoje – gyvūniniai produktai (apie 26 proc.), kurių dalis padidėjo 5,0 procentinio punkto. Šie produktai 2004-aisiais buvo trečioje vietoje. 2,4 procentinio punkto sumažėjo augalinės kilmės produktų dalis, 1,6 punkto – riebalų ir aliejus.

5 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importas 2004 ir 2005 metais, mln. Lt
 Figure 5. Imports of agricultural and food products in 2004 and 2005, mill. Lt

Didžiausias lyginamasis svoris importo struktūroje atiteko žuvims ir vėžiagyviams (apie 12 proc.). Importuotų vaisių ir riešutų vertė siekė daugiau kaip 10 proc. viso importo vertės, įvairių maisto produktų (21 KN kodas) – 7,9 proc., įvairių gėrimų – 7,8 proc., mėsos – 7,4 proc., riebalų ir aliejaus – 5,7 proc., maisto pramonės atliekų ir produktų naudojamų gyvūnų pašarams, – 5,3 proc., daržovių – 4,7 proc., tabako gaminių – 4,7 proc. (5 pav.). Šių produktų importo vertė sudarė daugiau kaip 65 proc. viso importo vertės.

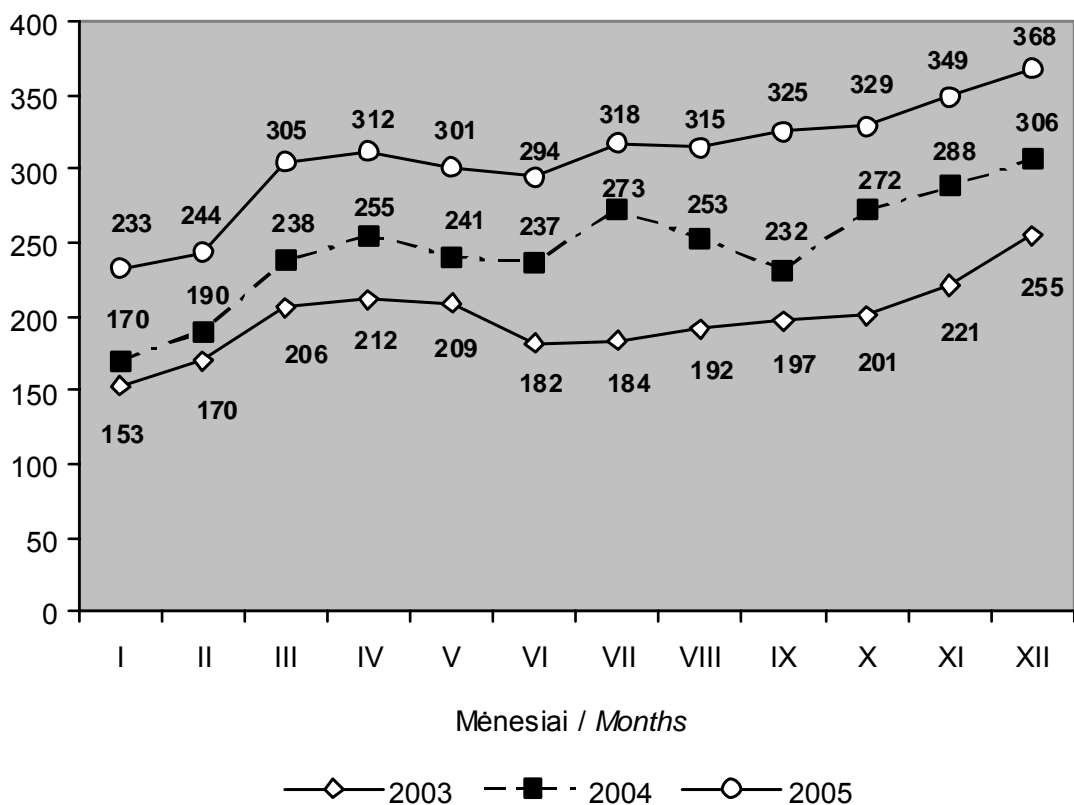
2005 metais 259 kartus padidėjo įvežamo į Lietuvą pieno (1–6 proc. riebumo) kiekis. Įvežta 40 tūkst t pieno, 92 proc. – iš Latvijos.

Per 2005 metų sausį-rugpjūtį importo dinamika buvo analogiška 2004-ųjų atitinkamų mėnesių importo dinamikai, o nuo rugšėjo, skir-

tingai nei 2004 metais, importas nuosekliai didėjo. Per visą nagrinėjamą 2005 metų laikotarpį importo vertė buvo 1,2–1,4 karto didesnė nei per 2004-uosius (6 pav.).

2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, importas iš ES ir iš trečiųjų šalių padidėjo vienu – 25 proc. Importo struktūra pagal šalių grupes nepasikeitė.

Per nagrinėjamą laikotarpį iš ES šalių įvežta produktų už 2876 mln. Lt. Daugiausia įvežta produktų, naudojamų gyvūnų pašarams ir išspaudų (už 157 mln. Lt), įvairių maisto produktų (2106 KN kodas, už 126 mln. Lt), kiaulienos (už 125 mln. Lt), kavos (už 117 mln. Lt), paukštienos (už 106 mln. Lt), mineralinių ir gazuotų vandenių (už 73 mln. Lt), šokolado (už 70 mln. Lt), sojų aliejaus (už 68 mln. Lt).

6 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importas 2003–2005 metais, mln. Lt
Figure 6. Imports of agricultural and food products in 2003–2005, mill. Lt

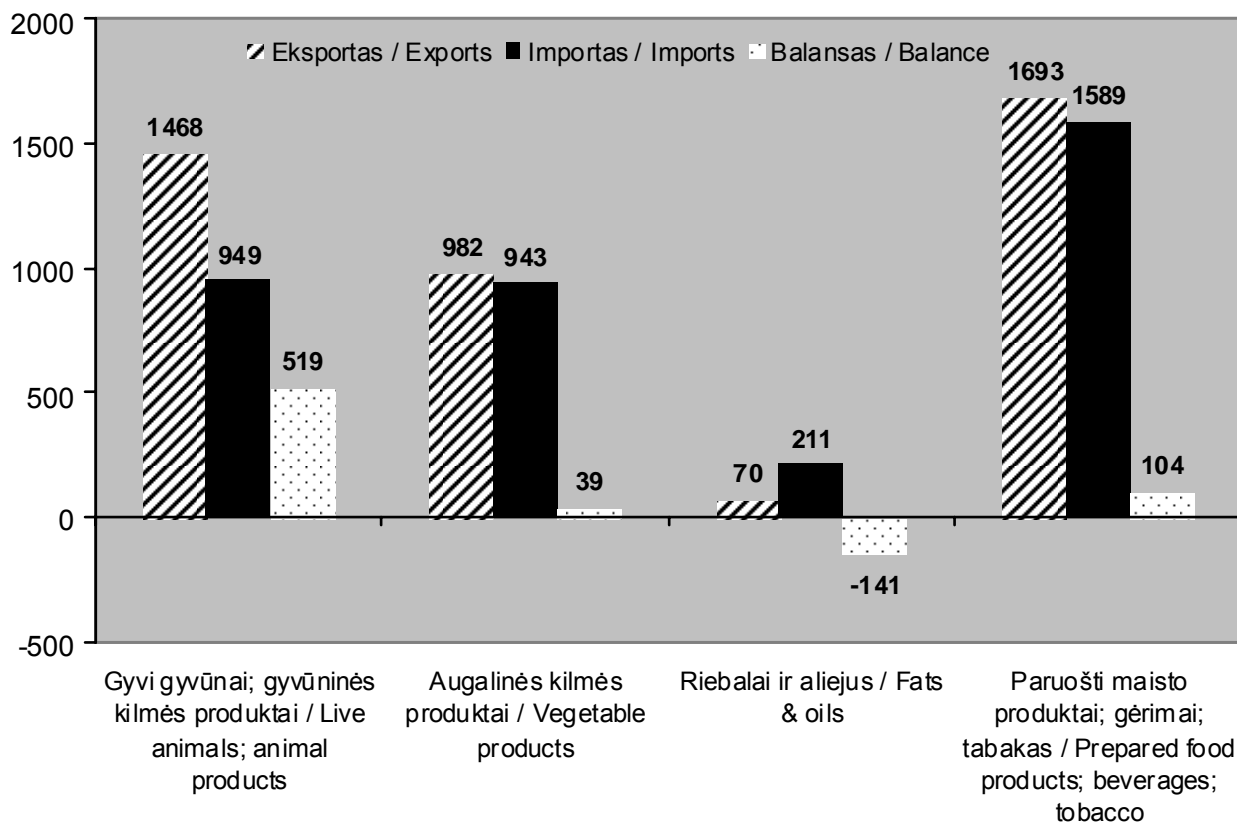
Iš trečiųjų šalių importuotų žemės ūkio ir maisto produktų vertė siekė 1805 mln. Lt. Daugiausia buvo importuota žuvų filė ir sušaldytų žuvų (už 231 mln. Lt), neperdirbto tabako (už 32 mln. Lt), bananų (už 28 mln. Lt), cukraus (už 28 mln. Lt). Minėtų produktų vertė sudarė 59 proc. visos importo iš trečiųjų šalių vertės.

Daugiausia žemės ūkio ir maisto produktų buvo importuota iš Lenkijos, Vokietijos, Nyderlandų, Latvijos, Estijos, Danijos, Ispanijos (daugiau kaip 61 proc. viso importo vertės).

2005 metų užsienio prekybos analizė parodė, kad didžiausia apyvarta buvo prekiaujant pienu ir pieno produktais, žuvimi ir vėžiagy-

viais, maisto pramonės atliekomis ir paruoštais gyvūnų pašarais, vaisiais, tabako gaminiais, mėsa, grūdais. Per nagrinėjamą laikotarpį prekyba šiais produktais sudarė apie 55 proc. visos užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apyvartos.

Prekybos pagal pagrindinius KN skyrius analizė parodė, kad neigiamas buvo tik prekybos riebalais ir aliejumi balansas. Visų kitų grupių prekybos balansai buvo teigiami. Pažymėtina, kad 2004 metais prekybos paruoštais maisto produktais, turinčiais didesnę pridėtinę vertę, balansas buvo neigiamas ir siekė -155 mln. Lt (7 pav.).

7 pav. Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais balansas pagal pagrindines produktų grupes 2005 metais, mln. Lt

Figure 7. Balance of foreign trade in agricultural and food products by main products' groups in 2005, mill. Lt

Didžiausias teigiamas balansas buvo prekiaujant pienu ir pieno produktais (752 mln. Lt). Teigiamas buvo ir užsienio prekybos grūdais (278 mln. Lt), maisto pramonės atliekomis ir paruoštais pašarais gyvūnams (360 mln. Lt), gaminiais iš mėsos, žuvų (187 mln. Lt), maisto pramonės atliekomis ir gatavais pašarais gyvūnams (187 mln. Lt), tabako gaminiais (174 mln. Lt), aliejinių kultūrų sėklomis (103 mln. Lt), gyvais gyvūnais (43 mln. Lt), cukrumi (3,4 mln. Lt) balansas. Didžiausiais deficitais buvo prekiaujant vaisiais ir riešutais (-221 mln. Lt), įvairiais gėrimais (-201 mln. Lt), žuvimis ir vėžiagyviais (-167 mln. Lt), 21 KN grupės įvairiais maisto produktais (-147 mln. Lt), riebalais ir aliejais (-141 mln. Lt), kava ir arbata (-121 mln. Lt).

2005 metais neigiamas užsienio prekybos balansas buvo tik gegužę (-28,0 mln. Lt), kitais mėnesiais balansas buvo teigiamas. Gegužės mėnesio užsienio prekybos deficitui didelės įtakos turėjo neigiami balansai prekyboje vaisiais (-17,6 mln. Lt), gėrimais (-16,5 mln. Lt), žuvimi ir vėžiagyviais (-12,8 mln. Lt), daržovėmis (-12,6 mln. Lt).

2005 metais prekybos žemės ūkio ir maisto produktais didžiausias teigiamas balansas buvo prekiaujant su Rusija, Latvija, Jungtine Karalyste, Italija, Baltarusija, didžiausias deficitas – prekiaujant su Lenkija, Nyderlandais, JAV, Norvegija, Vengrija, Danija.

Summary

During 2005 value (Special trade system data) of agricultural and food products exported from Lithuania, in comparison to the 2004, increased by 1.4 times and made 4,213.0 million Litas. Value of the imports went up slowly (by 1,2 times) and amounted to 3,692.9 million Litas. Turnover increased by 34%. The positive balance amounted to 520.4 million Litas.

The largest export value was in milk products', grain, preparations' of a kind used in animal feeding, cigarettes', preparations' of meat and of fish trade, largest import value – in fish and crustaceans', fruit and nuts', miscellaneous edible preparations' (21 code of CN), beverages', meat, oil, preparations' of a kind used in animal feeding trade. 73 per cent of all exported agricultural and food products were exported to EU countries. Imports from EU made 78 per cent from all imports. The main trade partners were Germany, Latvia, Poland, Russia, Netherlands and Estonia.

KAIMO PLĖTROS IR STRUKTŪRINĖS PARAMOS PRIEMONĖS LENKIJOJE RURAL DEVELOPMENT AND STRUCTURAL AID MEASURES IN POLAND

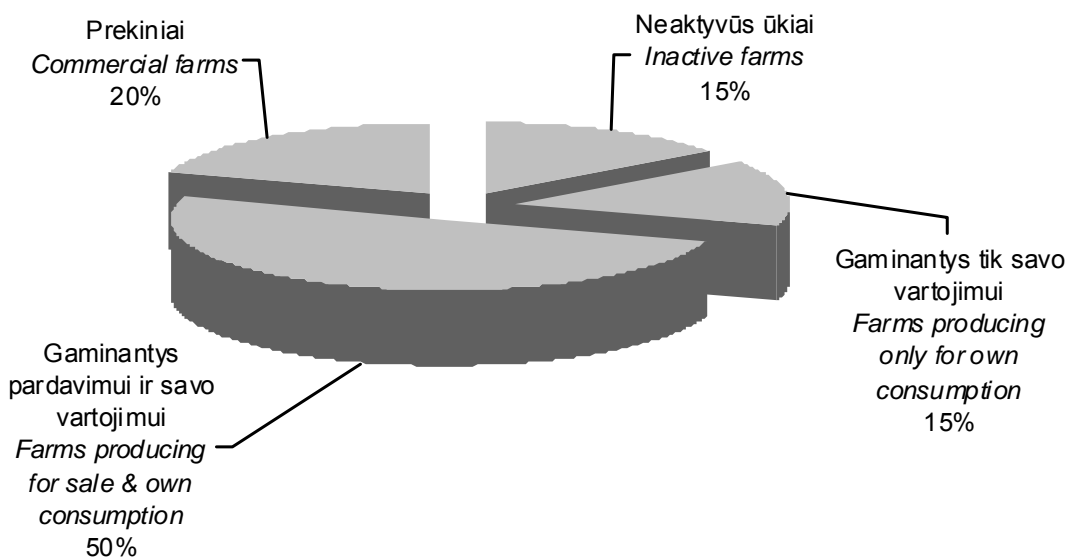
Erika Ribašauskienė, Emilija Kairytė

Lenkijos kaimo plėtros problemos ir galimybės. Lenkijos kaimo vietovėse gyvena apie 14,6 mln. gyventojų (38,2 proc. šalies gyventojų), apie 45 proc. kurių pagrindines pajamas gauna iš žemės ūkio veiklos.

Lenkijos žemės ūkyje vyrauja šeimos ūkiai. Daugelis jų yra smulkūs, technologiškai atsilikę, nes dėl mažų gamybos apimčių trūksta lėšų technologijoms modernizuoti. ¼ ūkių gamina produktus vien tik savo reikmėms. Atlikti skaičiavimai rodo, kad iš 2 mln. ūkių ekonomiškai gyvybingų yra 21 proc. Tai ūkiai, kurių ekonominis dydis viršija 4 EDV (1 pav.). Pakankamas pajamas pragyvenimui gali užtikrinti tik ne mažesni kaip 25 ha ūkiai. Taigi mažiesiems ūkiams būtina kooperotis. Antraip ūkių konkurencingumas mažės, o tai atsilięps visam Lenkijos žemės ūkio sektoriui.

Mažos smulkių ūkių pajamos riboja galimybes investuoti į ūkio plėtrą. Griežtėjantys aplinkosaugos, maisto saugos ir kokybės, gyvūnų gerovės standartai, fitosanitariniai reikalavimai reikalauja papildomų lėšų gamybinei ir perdirbamajai bazei modernizuoti. Nuosavų lėšų stygius neleidžia pasinaudoti išorinėmis paramos priemonėmis, dauguma ūkininkų baiminasi imti kreditus bankuose.

Kaimo gyventojai pasyvūs, menkas jų savi-realizacijos poreikis. Žemas išsilavinimo lygis trukdo kaimo gyventojams lygiaverčiai konkuruoti dėl darbo vietų su miesto gyventojais. Be to, dėl kaimo šeimų mažų pajamų jų vaikai negali studijuoti didžiuosiuose Lenkijos miestuose.

1 pav. Lenkijos ūkių struktūra pagal jų orientaciją į rinką, proc.
Figure 1. Farm structure by market orientation in Poland, per cent

Viena iš sąlygų efektyvinti Lenkijos žemės ūkį yra ta, jog apie 17 proc. ūkininkų yra iki 34 metų amžiaus. Jauni žmonės yra labiau linkę rizikuoti, skolintis, greičiau reaguoja į aplinkos pokyčius, priima efektyvesnius sprendimus, turi didesnę žinių potencialą.

Lenkijoje labiausiai išvystyta sodininkystė, daržininkystė, sėklininkystė, šiltnamių ūkis. Palyginti su kai kuriomis ES šalimis, nepalankios klimato sąlygos ir mažo našumo žemės taip pat riboja žemės ūkio plėtrą. Tokias žemes numatoma panaudoti augalams, skirtiems biomasės gamybai ir energetiniams poreikiams, auginti ar apželdinti mišku, o nenaudojamus žemės plotus aukšto ir vidutinio našumo žemėse numatoma mažinti.

Lenkija galėtų sėkmingai gaminti aukštos kokybės produkciją, kadangi naudoja mažai chemikalų ir taiko tradicinius gamybos būdus. Ekologiškų, tradicinių ir regioninių maisto produktų gamintojams atsiveria plati ES rinka. Tačiau šios veiklos plėtojimui ūkininkai stokoja žinių bei profesinių įgūdžių, investicijų ir rinkodaros priemonių.

Darbo jėgos žemės ūkyje perteklius stabdo Lenkijos žemės ūkio sektoriaus plėtrą, neskatina struktūrinių pokyčių bei efektyvumo, kas lemia mažas pajamas ir prastą esamo potencialo panaudojimą. Nedarbo lygis Lenkijoje yra gana aukštas ir praktiškai nėra darbo vietų pasiūlos kituose sektoriuose. Todėl skatinamas smulkaus ir vidutinio verslo įmonių, kurios galėtų įdarbinti perteklinę darbo jėgą, kūrimasis. Vis daugiau kaimo gyventojų užsiima prekyba, amatais, teikia paslaugas. Dėl palankių sąlygų turizmo plėtrai nuolat auga turizmo paslaugas teikiančių ūkių skaičius, nors jie sudaro tik apie 1 proc. visų Lenkijos ūkių. Daugėja specializuotų ūkių ir ūkių, kurie atsisako žemės ūkio veiklos.

Lenkijoje dominuojančioms smulkioms ir vidutinėms perdirbimo įmonėms nepakanka finansinių išteklių modernizavimui ir plėtrai. Tik keletas didesniųjų turi galimybes investuoti bei diegti naujas technologijas. Praktiškai tik jos yra pajėgios konkuruoti Europos rinkoje ir diegti kokybės standartus. Tarp perdirbimo įmonių trūksta bendradarbiavimo ir kooperacijos. Per mažai dėmesio skiriama rinkodaros priemonėms. Tačiau šis sektorius yra labai pajėgus, kadangi Lenkijos gamintojai gali pasiūlyti kokybiškus ir saugius produktus už mažesnę negu Europoje kainą. Maisto pramonė turėtų geriau panaudoti Lenkijos geografinę padėtį – didelių realizavimo rinkų kaimynystę. Be to, Lenkijoje didelė ir vis auganti vidaus rinka, nes vartotojų prioritetą yra nacionaliniai produktai. Svarbiausias Lenkijos maisto pramonės uždavinys - konkurencingumo stiprinimas, užtikrinant maisto kokybę ir saugą, produktų naujoviškumą, naujų rinkodaros strategijų kūrimą, naujų technologijų diegimą. Šie reikalavimai ypač aktualūs ir smulkiąjam bei vidutiniam verslui.

Parama žemės ūkiui ir kaimo plėtrai Lenkijoje 2004–2006 metais. Lenkijoje 2000–2004 metais įgyvendintos SAPARD priemonės turėjo teigiamą poveikį tiek administravimo sektoriui, tiek ūkiams bei kaimo bendruomenėms – ES paramos procedūrų formavimas, mokymai, susipažinimas su ES teisine baze ir paramos įsisavinimo procedūromis, įgyta projektų rengimo patirtis.

Nuo 2004 metų Lenkija įsisavina ES struktūrinių fondų paramą. Svarbiausieji paramos instrumentai:

1) žemės ūkio ir kaimo plėtros restruktūrizavimo ir modernizavimo investicinės priemonės finansuojamos iš Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo skyriaus pagal Nacionalinį plėtros planą,

2) kompensacinės išmokos (2,525 mlrd. eurų – 20 proc. perskirstyta tiesioginėms išmokoms) finansuojamos iš Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Garantijų skyriaus pagal Kaimo plėtros planą;

3) tiesioginės išmokos (1,232 mlrd. eurų) ir žemės ūkio rinkos intervencinės priemonės (0,861 mlrd. eurų) finansuojamos iš Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Garantijų skyriaus;

4) iniciatyvos LEADER+, EQUAL, INTERREG.

Integruota administravimo ir kontrolės sistema apėmė apie 98 proc. Lenkijos ūkių. Nors buvo baiminamasi, kad ūkininkai nesugebės pasinaudoti tiesioginėmis išmokomis, 2004 metais joms gauti paraiškas pateikė 92 proc. ūkių, 2005 metais – 96 proc. Apklausų rezultatai parodė, kad beveik 75 proc. ūkininkų tiesiogines išmokas panaudojo investicijoms į ūkį arba mokymuisi.

Užsienio prekybos maisto produktais problemų Lenkija nepatyrė. Dėl materialinių išteklių kainų augimo, makroekonominių pokyčių šalies ekonomikoje ženkliai padidėjo gamybos išlaidos, o dėl palankių aplinkybių rinkose pakilo pieno, jautienos ir kiaulienos kainos (10–40 proc.). Tuo tarpu grūdų gamybos pelningumas sumažėjo 35 proc.

Ūkininkai ir bendruomenės greitai prisitaikė prie paramos teikimo ir administravimo naujos aplinkos: dažnai baigus finansuoti vieną paramos priemonę, buvo aktyviai teikiamos paraiškos nebaitgoms finansuoti priemonėms įgyvendinti.

Žemės ūkio ir kaimo plėtros investicijoms skirtos lėšos skirstomos regioniniu principu, kai atskiriems regionams numatoma tam tikra paramos lėšų suma („regioniniai vokai“). 2004 metais kai kurių priemonių finansavimas buvo nutrauktas, nes buvo panaudota 80 proc. fondų

lėšų. Populiariausios investicinės priemonės: investicijos į žemės ūkio valdas (40 tūkst. paraiškų, apėmė 10 proc. ekonomiškai gyvybingų ūkių); parama jauniems ūkininkams (7 tūkst. paraiškų); kaimo ekonominės veiklos įvairinimas (daugiausia turizmo plėtra). Labai sėkminga LEADER+ priemonė. Kaimo bendruomenės pateikė apie 1,7 tūkst. paraiškų. Be to, kaimo gyventojai labai aktyviai dalyvauja kaimo plėtros procesuose per asociacijas, grindžiamas partnerystės principu. Nepopuliari priemonė – agroverslo plėtra (100 sutarčių), menkai įsisaivinama parama gamintojų organizacijoms.

Populiariausios kompensacinės priemonės: parama ūkininkaujantiems mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse, pusiau natūriniam ūkiams ir diegiantiems standartus. Lenkijos ūkininkai, palyginti su Lietuvos ūkininkais, mažiau aktyviai dalyvauja ankstyvo pasitraukimo iš prekinės žemės ūkio gamybos priemonėje. Tačiau jie gerokai aktyvesni įsisavindami paramą pusiau natūriniam ūkiams.

Neaktyviai ūkininkai dalyvauja apželdinimo miškais priemonėse. Ne itin aktyviai dalyvauja ir aplinkosaugos programose, palyginti su Lietuvos ūkininkais (1 lentelė).

Pagrindinis paramos programų Lenkijoje trūkumas tas, kad planavimo procesai nebuvo demokratiški – neįvertinta konsultacijų su ekonominiais-socialiniais partneriais reikšmė. Be to, nelankstus informavimas ir konsultavimas: lankstinukai išleidžiami baigus finansuoti priemonę; valstybinės agentūros nesikeičia informacija; informavimui nepasitelkiamos bendruomenės.

Tinkamumo kriterijai paramos gavėjams, procedūros, lėšų paskirstymas kai kurių priemonių įgyvendinimui iš dalies buvo sukurti kaip politiniai arba socialiniai įrankiai, todėl kai kurių priemonių rezultatai jau neatitinka tikslų.

Pateiktų paraiškų pagal KPP priemones palyginimas Lenkijoje ir Lietuvoje 2004 metais
Applications presented for support under RDP measures in Poland and Lithuania in 2004

KPP priemonės pavadinimas <i>RDP measures</i>	Pateikta paraiškų Lenkijoje <i>Applications presented in Poland</i>		Pateikta paraiškų Lietuvoje * nuo ūkių skaičiaus, proc. <i>Applications presented in Lithuania, % in the total number of farms</i>
	skaičius, tūkst. <i>number, thou.</i>	nuo ūkių skaičiaus, proc. <i>% in the total number of farms</i>	
Ankstyvas pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos <i>Early retirement</i>	25	1,25	2,03
Parama ūkininkaujantiems mažiau palankiose ūkininkautyvietovėse <i>Less-favoured areas</i>	1000	50	34,75
Agrarinė aplinkosauga <i>Agri-environment</i>	11	0,55	0,39
Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku <i>Afforestation of agricultural land</i>	3	0,15	0,06
Parama pusiau natūriniam ūkiams <i>Support for semi-subsistence farms</i>	120	6	0,27
Parama diegiantiems standartus <i>Meeting EU standards</i>	74	3,7	0,53

* NMA ir ŽŪIKVC duomenys.

Paramos žemės ūkio ir kaimo plėtrai priemonių nesuderinamumas su priemonėmis, finansuojamomis iš Europos regioninės plėtros ir Europos socialinio fondo, lėmė nepakankamą priemonių, skirtų didinti kaimo daugiafunkciškumą populiarumą. Paramos programų funkcija dažnai buvo daugiau kultūrinė nei ekonominė, nors finansinis motyvas turėtų būti dominuojantis (pvz., naujo traktoriaus pirkimas – prestižo didėjimas).

Lenkijos paramos kaimo plėtrai strateginės kryptys 2007–2013 metams ir pokyčiai iki 2020 metų. Aukštas nedarbo lygis, silpnai išvystyta socialinė infrastruktūra bei kiti vidiniai ir išoriniai veiksniai apsprendžia Lenkijos kaimo socialines ir ūkines problemas, kurios sąlygoja kaimo plėtros strategijos tikslus bei

prioritetus 2007–2013 metams. Pagrindinis dėmesys skiriamas alternatyvių pajamų gavimui; socialinės ir techninės infrastruktūros gerinimui; partnerystės kaimo rėmimui.

Stipriosios Lenkijos žemės ūkio sektoriaus pusės kuria palankias prielaidas efektyviam konkuravimui ES rinkoje, todėl numatoma didinti žemės ūkio efektyvumą ir pajamingumą. Kadangi trūksta integracijos tarp ūkininkų ir perdirbimo įmonių, bus skatinama kooperacija, ūkininkų bendradarbiavimas su mokslo institucijomis. Pagrindiniai akcentai: aplinkosauga; maisto sauga ir gyvūnų gerovė.

Nepaisant pažangos žemės ūkio produkcijos perdirbimo sektoriuje, būtina palaikyti jo konkurencingumą, skiriant lėšų maisto saugai ir kokybei užtikrinti.

Lenkijos kaimo plėtros strategijos tikslai ir prioritetai 2007–2013 metams
Poland rural development strategy's objectives and priorities for 2007–2013

1 tikslas. Parama damiam kaimo vietovių vystymuisi	
1 prioritetas	<p>Žemės ūkio veiklos diversifikavimas, alternatyvūs pajamų šaltiniai</p> <ul style="list-style-type: none"> Vietinio potencialo panaudojimas kultūros ir tradicijų kontekste, plėtojant alternatyvias veiklas Kaimo turizmo plėtojimas ir populiarinimas specifiniuose regionuose su giliomis tradicijomis Investicinių, mokomųjų, informacinių, konsultacinių programų įgyvendinimas socialinės-ekonominės stagnacijos apimtose kaimo vietovėse
2 prioritetas	<p>Kraštovaizdžio ir gamtos paveldo apsauga</p> <ul style="list-style-type: none"> Ekologinio žemės ūkio skatinimas, gyvūnų gerovės užtikrinimas, aplinkosauga Parama ūkininkaujantiems mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse Nefektyvių žemės ūkio naudmenų panaudojimas kitiems tikslams (apželdinimas mišku ir pan.)
3 prioritetas	<p>Socialinės infrastruktūros gerinimas, kaimo bendruomenių veikla</p> <ul style="list-style-type: none"> Kaimo vietovių kultūrinio paveldo išsaugojimas Žinių priėmimo užtikrinimas Suaugusiųjų mokymas Medicinos, slaugos, kultūrinių paslaugų plėtra
4 prioritetas	<p>Techinės infrastruktūros plėtra</p> <ul style="list-style-type: none"> Kanalizacijos tinklų įrengimas Racionalus atliekų tvarkymas Energetikos tinklų modernizavimas Atsinaujinantys energijos šaltiniai Kelių infrastruktūros gerinimas Vandens išteklių valdymas
2 tikslas. Žemės ūkio konkurencingumo didinimas	
1 prioritetas	<p>Ūkių pajamingumo ir efektyvumo gerinimas, jų modernizavimas ir struktūrinių pokyčių skatinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> Kokybės standartai, fitosanitarija bei aplinkosauga Parama jauniems ūkininkams Žemės ūkio veiklos įvairinimas Dirvožemio kokybės išsaugojimas Atnaujinamas pasitarimai iš prekinės žemės ūkio gamybos
2 prioritetas	<p>Informacinės visuomenės kūrimas</p> <ul style="list-style-type: none"> Inovacijų, tyrimo ir eksperimentinės veiklos skatinimas, siekiant užtikrinti tolygią kaimo vietovių plėtrą Institucinė plėtra Informacinių sistemų tobulinimas Specializuota konsultacinė veikla
3 prioritetas	<p>Ūkininkų įtakos žemės ūkio produkcijos rinkoje didinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> Kooperacijos skatinimas Ūkininkų ir mokslo įstaiigų bendradarbiavimas
3 tikslas. Žemės ūkio produkcijos perdirbimo gerinimas, siekiant maisto saugos	
1 prioritetas	Žemės ūkio produkcijos perdirbimo ir rinkodaros gerinimas
2 prioritetas	Tradicinių ir regioninių produktų gamybos palaikymas

Anksčiau minėtos priemonės bus remiamos iš nacionalinių lėšų bei iš Europos žemės ūkio kaimo plėtros fondo (EŽŪKPF). Bus pritraukiamos lėšos ir iš Europos regioninės plėtros fondo bei Europos socialinio fondo tokioms sritims: infrastruktūros plėtra; vietinio verslo rėmimas; parama diegiantiems aplinkosaugos standartus; kaimo vietovių patrauklumo potencialiems investuotojams didinimas; investicijos į sveikatos apsaugą, visuomenines paslaugas bei mokslą; konsultacijų teikimas; kaimo gyventojų perkvalifikavimas.

Prognozuojama, jog iki 2020 metų Lenkijos kaimas vidutiniškai per metus gaus apie 2,5 mlrd. eurų paramos. Su nacionalinėmis paramos priemonėmis paramos suma viršys 3 mlrd. eurų, o įskaitant ir ūkininkų nuosavas lėšas, išaugs iki 4,5–4,9 mlrd. eurų. Tai turėtų pakeisti kaimo vietovių situaciją, infrastruktūrą, gamybos potencialą.

Lenkijoje prognozuojamas gyventojų skaičiaus mažėjimas. Tikėtina, kad iki 2020 metų jų skaičius sumažės daugiau nei 1 mln. Daugės gyventojų, migruojančių iš miesto į kaimą, nors vis dar išliks kaimo gyventojų migracijos į miestus tendencija.

Prognozuojama, kad 2020 metais Lenkijoje bus apie 1700 tūkst. ūkių (10–15 proc. mažiau negu šiuo metu), tačiau jie bus efektyvesni, geriau organizuoti. Apie 40 proc. ūkių išliks 1–2 ha dydžio (680 tūkst.). Todėl vidutinis ūkio dydis kis nežymiai ir sieks 9 ha (šiuo metu 8,3 ha). Neskaičiuojant smulkių ūkių, ūkių dydžio vidurkis bus apie 14 ha. Smulkūs ūkiai užims tik 6 proc., o ūkiai, kurių dydis daugiau negu 20 ha, – apie 63 proc. žemės ūkio naudmenų.

Tačiau išlieka tam tikra grėsmė, jog nuo 2013 metų bus ribojamos lėšos žemės ūkiui, todėl sunku bus numatyti tolesnius tikslus bei prioritetus. Manoma, jog žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos pokyčiams didelės įtakos turės

dabartinės BŽŪP kritika, naujų šalių turinčių didžiulį žemės ūkio potencialą, priėmimas į ES (Bulgarija, Rumunija, Kroatija ir Turkija), derybės su PPO dėl tarp tautinės prekybos liberalizavimo.

Apibendrinus pateiktą medžiagą galima konstatuoti, jog

- Lenkijos ūkininkai ir bendruomenės gerai prisitaikė prie paramos teikimo ir administravimo naujos aplinkos. Populiariausios investicinės priemonės: investicijos į žemės ūkio valdas, parama jauniems ūkininkams, kaimo ekonominės veiklos įvairinimas. Labai sėkminga LEADER+ priemonė. Mėkai įsisavinama parama gamintojų organizacijoms, verslui; Lenkijos ūkininkai, palyginti su Lietuvos ūkininkais, mažiau aktyviai dalyvauja anksčiau pasitraukimo iš prekinės žemės ūkio gamybos priemonėje. Tačiau jie gerokai aktyvesni įsisavindami paramą pusiau natūriniam ūkiams. Neaktyviai įgyvendinama apželdinimo miškais priemonė ir aplinkosaugos programos;
- paramos žemės ūkio ir kaimo plėtrai priemonių nesuderinamumas su priemonėmis, finansuojamomis iš Europos regioninės plėtros ir Europos socialinio fondo, lėmė nepakankamą priemonių, skirtų didinti kaimo daugiavfunkciškumą, populiarumą. Šių fondų parama 2007–2013 metais bus skiriama: infrastruktūros plėtrai; vietinio verslo rėmimui; paramai diegiantiems aplinkosaugos standartus; kaimo vietovių patrauklumo potencialiems investuotojams didinimui; investicijoms į sveikatos apsaugą, visuomenines paslaugas bei mokslą; konsultacijų teikimui; kaimo gyventojų perkvalifikavimui;
- pagrindiniai Lenkijos kaimo plėtros strategijos 2007–2013 metais prioritetai: alternatyvūs pajamų šaltiniai; so-

cialinės ir techninės infrastruktūros gerinimas; partnerysčių rėmimas; žemės ūkio konkurencinumas; kooperacija; inovacijos; aplinkosauga; maisto sauga ir gyvūnų gerovė.

Literatūra

1. Drygas M. Agency for Restructuring and Modernization of Agriculture. Poland. International Conference “The Implementation and Effects of Rural Development Policies in the New EU Member States: First Experiences”, Riga, 2005.
2. Kniec W. Polish Rural Areas after One Year in the European Union - Between Doubts and Euphoria. Report for the ESRS Congress, Keszthely, Hungary, 2005.
3. Lenkijos kaimo plėtros strategija 2007–2013 m. – Lenkijos žemės ūkio ir kaimo plėtros ministerija, 2005.
4. Loriz-Hoffman J. First Experiences with the Implementation and Effects of Rural Development Policy in the New Member States. International Conference “The Implementation and Effects of Rural Development Policies in the New EU Member States: First Experiences”, Riga, 2005.
5. Tarybos Reglamentas 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio kaimo plėtros fondo (EŽŪKPF) paramos kaimo plėtrai.
6. www.minrol.gov.pl
7. www.nma.lt

Summary

The article deals with the problems and possibilities of rural development in Poland, the support of agriculture and rural development in the 2004–2006 period and the main trends of

support in 2007–2013 as well as expected changes up to the year 2020.

Polish farmers and communities accepted easy new conditions of support allocation and administrating. Investment into agricultural holdings, support for setting-up of young farmers and diversification of agricultural activities are the most often used investment measures. The LEADER+ measure also is very popular but the support designed for producer organisations and businesses is used poorly. Polish farmers apply for the support under the measure of early retirement less actively than Lithuanian farmers. However, they are much more active using the support for semi-subsistence farms. The measures of afforestation of agricultural land and agri-environment are implemented inactively.

The incompatibility of the support measures for agriculture and rural development and the measures financed from the European Regional Development Fund and European Social Fund caused rather poor popularity of the measures intended to increase the multifunctionality of agriculture. The support from abovementioned funds in 2007–2013 will be allocated to develop infrastructure, to support local businesses, to implement environmental standards, to increase attraction of rural areas for potential investors, to invest into health care, public services and education, consulting, re-skilling of rural population.

The key priorities of the Polish Rural Development Strategy for 2007–2013 are as follows: alternative income sources, improvement of social and technical infrastructure, competitiveness of agriculture, cooperation, innovations, agri-environment, food safety and animal welfare.

GYVENIMO LYGIS KAIME *LIVING STANDARDS IN RURAL AREAS*

Daiva Kšivickienė

Lietuvai tapus ES nare, visuomenėje paspartėjo teigiami ekonominiai ir socialiniai pokyčiai. Didėja vidutinis mėnesinis darbo užmokestis ir socialinės išmokos, struktūrinių fondų pagalba modernizuojamas šalies ūkis. Tai apsprendžia ir kaimo gyventojų pajamų augimą, geresnį apsirūpinimą įvairiomis prekėmis. Gerėjant bendram gyvenimo lygiui šalyje, ženklūs skirtumai tarp miesto ir kaimo visgi išlieka. Straipsnyje atliekama gyvenimo lygio rodiklių analizė.

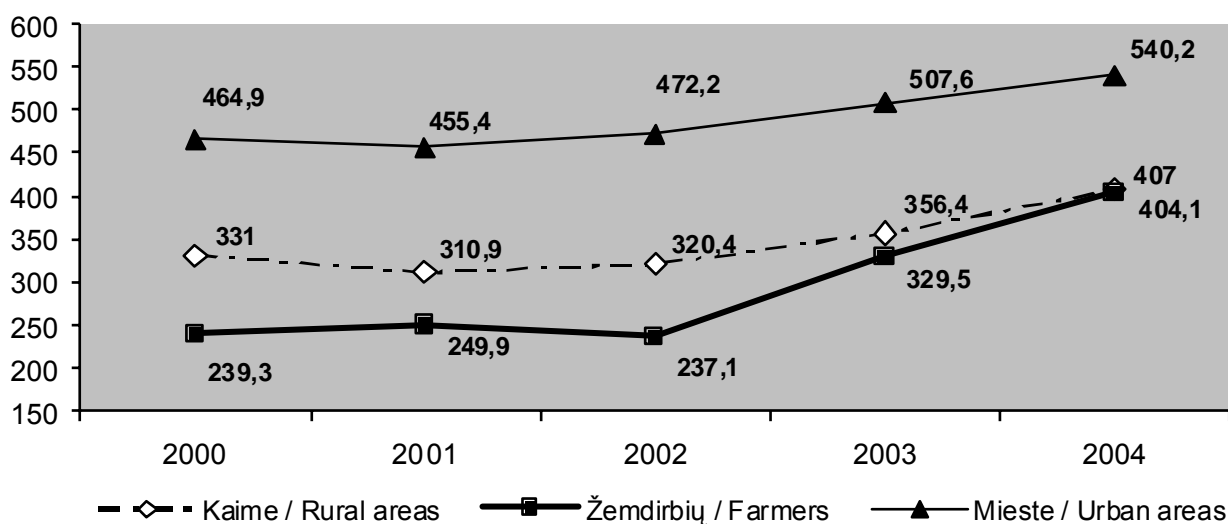
Tyrimo metodai – literatūros, antrinių duomenų analizė, lyginamoji analizė, išvadų formulavimas.

Gyvenimo lygis – tai galimybė patenkinti fiziologines reikmes maistui, būstui, avalynei, drabužiams, ūkiniam ir higienos reikmenims, taip pat aukštesnius poilsio, švietimo, kultūros ir pan. poreikius. Apibendrinantis šalies gro-

vės rodiklis – BVP vienam gyventojui 2004 metais, palyginti su 2000-aisiais, išaugo 1,4 karto (nuo 13,1 iki 18,1 tūkst. Lt).

Ekonominės šalies padėties gerėjimas lėmė gyvenimo lygio kilimą, keičiantį ir gyvenimo būdą. Gyventojai ėmė namuose pagamintus produktus keisti pirktiniais, daugiau dėmesio ir lėšų skiria sveikai gyvensenai, laisvalaikiui, poilsiui.

Kaime gyvenimo lygis gerokai žemesnis nei mieste. Statistikos departamento duomenimis, 2004 metais namų ūkių disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui šalyje buvo 496 Lt, kaime – 407 Lt (24,7 proc. mažesnės nei mieste). Nuo 2002 metų gyventojų pajamos, tenkančios vienam ūkio nariui, pradėjo augti. 2004 metais, palyginti su 2003-iais, kaime jos padidėjo 14,2 proc., mieste – tik 6,4 proc. (1 pav.).

1 pav. Namų ūkių disponuojamos pajamos vienam nariui per mėnesį 2000–2004 metais, Lt
Figure 1. Monthly household disposable income per capita in 2000–2004, Lt

Disponuojamų pajamų augimą tiek mieste, tiek kaime lėmė sandomo darbo pajamų ir socialinių išmokų didėjimas. Kaimo namų ūkių disponuojamoms pajamoms didesnę įtaką turėjo senatvės pensijų, o miestiečių – išmokų šeimai ir vaikams didėjimas.

Žemdirbių pajamos nuo 2002 metų smarkiai šoktelėjo ir 2004 metais susilygino su kaimo gyventojų disponuojamomis pajamomis. Išaugusioms žemdirbių pajamoms didelę įtaką turėjo ES struktūrinių fondų parama bei valstybės skiriamų tiesioginių išmokų didėjimas.

Kaimo gyventojų pajamų struktūroje nemažas lyginamasis svoris tenka pačių pasigaminantiems produktams. Pajamos pinigais sudaro 71,1 proc. disponuojamų pajamų (mieste – 91,6 proc.) ir yra beveik du kartus mažesnės nei mieste. 2004 metų duomenimis, kaimo gyventojų piniginių pajamų vienam namų ūkio nariui per mėnesį siekė 289,4 Lt, miesto –

494,8 Lt 2004 metais, palyginti su 2000-aisiais, piniginių disponuojamų pajamų dalis išaugo 4,1 procentinio punkto.

2004 metais miesto ir kaimo namų ūkių pajamų struktūra gerokai skyrėsi (1 lentelė).

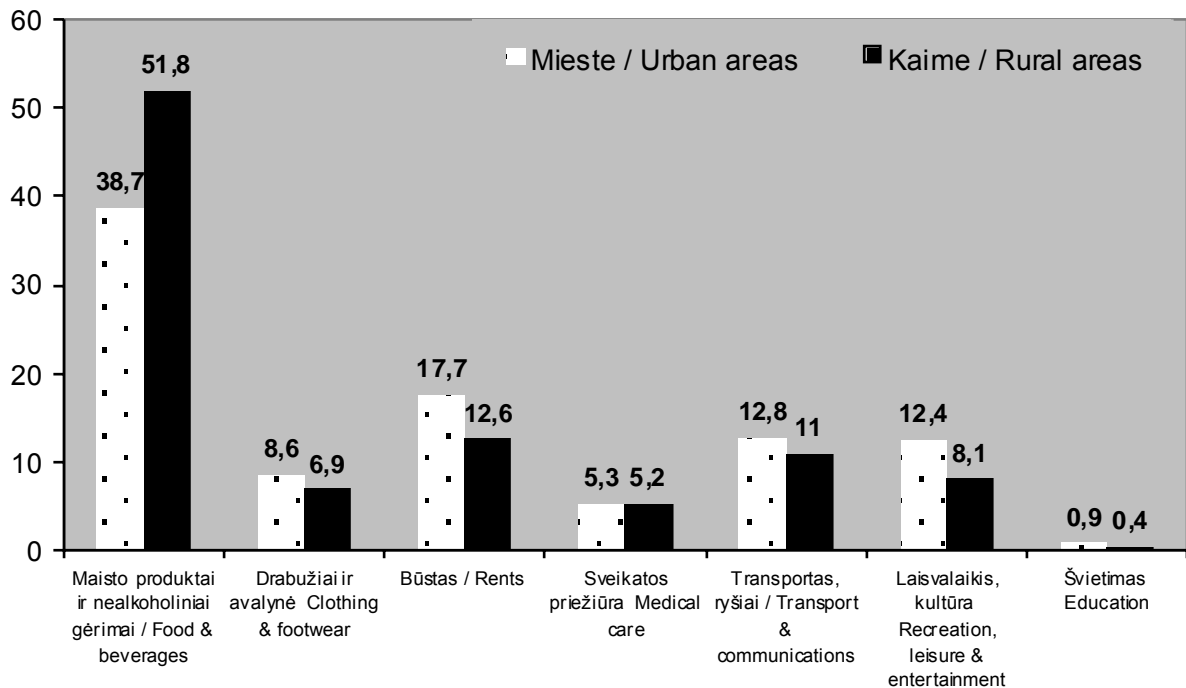
2004 metais miesto namų ūkių darbinės pajamos sudarė 72 proc. visų disponuojamų pajamų, kaimo – 63 proc., socialinės išmokos mieste – 20,5 proc., o kaime – 32,5 proc., iš jų net 22,8 proc. – pensijos. Nuo 2000 metų pajamų struktūroje išaugo darbo pajamų, šiek tiek sumažėjo socialinių išmokų lyginamasis svoris, nors iki šiol jos sudaro trečdalį visų pajamų, tuo tarpu mieste – ketvirtadalį. Darbo užmokestis ir senatvės pensija – pagrindiniai gyventojų pajamų struktūros komponentai – pastaraisiais metais pastebimai augo. 2004 metais vidutinė senatvės pensija buvo 371,55 Lt, o vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis žemės ūkyje, medžioklėje ir miškininkystėje – 944,3 Lt.

1 lentelė / Table 1

**Vidutinių disponuojamų pajamų struktūra vienam namų ūkio nariui per mėnesį
2000 ir 2004 metais, proc.**

Average monthly disposable income per capita in 2000 and 2004, per cent

Pajamų rūšys <i>Income</i>	2000		2004	
	mieste <i>urban areas</i>	kaime <i>rural areas</i>	mieste <i>urban areas</i>	kaime <i>rural areas</i>
Visos disponuojamos pajamos <i>Total disposable income</i>	100	100	100	100
Sandomojo darbo pajamos <i>Income from employment</i>	59,4	29,1	64,4	32,0
Pajamos iš verslo, individualios veiklos <i>Income from self employment</i>	7,3	27,5	7,4	31,0
iš jų žemės ūkio veiklos <i>of which income from agriculture</i>	2,3	24,2	1,8	28,6
Pajamos iš tuito, rentos <i>Income from property & rents</i>	0,5	0,2	0,5	0,0
Socialinės išmokos <i>Social transfers</i>	21,3	33,7	20,5	32,5
Kitose pajamos <i>Other income</i>	11,5	9,5	7,2	4,5

2 pav. Vartojimo išlaidų struktūra vienam namų ūkiui 2004 metais, proc.
Figure 2. The structure of household consumption expenditure per capita in 2004, per cent

Vartojimo išlaidos maisto produktams, palyginti su vidutinėmis namų ūkio išlaidomis, – svarbus gyvenimo lygio rodiklis. Nors didžiąją dalį maisto produktų kaimo gyventojai pasigamina patys, vis dėlto daugiau nei pusę išlaidų sudaro išlaidos maistui ir nealkoholiniams gėrimams. Per 2000-2004 metus jų lyginamoji dalis sumažėjo 4,9 proc. Mieste maistui ir nealkoholiniams gėrimams 2004 metais buvo skiriama 38,7 proc. visų vartojimo išlaidų (2 pav.).

Kaimo gyventojai mažiau nei miestiečiai išleidžia būstui, vandeniui, elektrai, dujoms, apie 1,5 karto mažiau sveikatos priežiūrai, o laisvalaikiui, kultūrai, švietimui – net 3 kartus mažiau. Vis dėlto 2004 metais, palyginti su 2000-aisiais, kaimo gyventojai daugiau pinigų galėjo skirti drabužiams, sveikatos priežiūrai, švietimui.

Kaimo gyventojai daug blogiau nei miestiečiai yra apsirūpinę ilgalaikio naudojimo kultūrinės ir buitinės paskirties prietaisais. Išimčių sudaro tik šaldikliai, kaime juos turi 3 kartus

daugiau žmonių nei mieste. Kaime populiarią susisiekimo priemonę – dviratį – turėjo 64 proc. kaimo namų ūkių, mieste – dvigubai mažiau (31 proc.). Automobilį turėjo 37 proc. kaimo ir 51 proc. miesto namų ūkių. Apsirūpinimas automobiliais kaime per penkerius metus (2000–2004 m.) nepakito, o mieste išaugo. Analizuojant kaimo namų ūkių apsirūpinimą ilgalaikio naudojimo prietaisais, matyti, kad 2004 metais, palyginti su 2000-aisiais, daugiau įsigyta spalvotų televizorių, magnetofonų, muzikos centrų, automatinių skalbimo mašinų ypač mobiliųjų telefonų (2 lentelė). Labai lėtai auga apsirūpinimas asmeniniais kompiuteriais, kurie šiuolaikinėmis darbo rinkos sąlygomis yra svarbūs ne tik kaip bendravimo priemonė, bet ir kaip informacijos šaltinis. Mažiau nei kas dešimtam kaimo namų ūkyje 2004 metais buvo asmeninis kompiuteris, dar mažesnė dalis turėjo interneto ryšį. Mieste kompiuterį turėjo kas penktas namų ūkis.

Namų ūkių, turinčių ilgalaikio naudojimo prietaisus, dalis 2000 ir 2004 metais, proc.
The share of household possessed durable goods in 2000 & 2004, per cent

	2000		2004	
	mieste <i>urban areas</i>	kaimė <i>rural areas</i>	mieste <i>urban areas</i>	kaimė <i>rural areas</i>
Spalvotas televizorius / <i>Colour TV set</i>	89	72	96	84
N spalvotas televizorius / <i>Uncoloured TV set</i>	25	30	12	18
Vaizdo magnetofonas / <i>Video-recorder</i>	23	8	32	11
Muzikos centras / <i>Music system</i>	15	6	35	19
Kompaktinių diskų grotuvas / <i>CD player</i>	6	2	9	4
Mobilusis telefonas / <i>Mobile phone</i>	15	5	74	50
Šaldytuvas / <i>Refrigerator</i>	96	88	97	90
Šaldiklis / <i>Freezer</i>	7	24	10	30
Automatinė skalbimo mašina <i>Washing machine</i>	36	21	62	32
Dulkių siurblys / <i>Vacuum cleaner</i>	75	44	78	42
Mikrobangų krosnė / <i>Microwave</i>	16	6	37	14
Dviratis (išskyrus vaikišką) <i>Bicycle (excl. children's)</i>	27	63	31	64
Automobilis / <i>Car</i>	44	36	51	37

2 lentelėje pateikti skaičiai rodo akivaizdų gyvenimo lygio mieste ir kaime skirtumą

Darbo žemės ūkyje našumą bei intensyvumą, o kartu ir žemdirbių gyvenimo lygį lemia apsirūpinimas žemės ūkio technika. 2005 metais Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto atlikta apklausa¹ parodė, kad jokios sudėtingesnės technikos žemės ūkio darbams neturi 67,6 proc. apklaustųjų. 10,5 proc. apklaustųjų teigė turintys tik būtiniausius arklinius padarus, 15,1 proc. – būtiniausią seną techniką, dažniausiai – traktorių. Tik 6 proc. respondentų teigė, jog žemės ūkio technika yra apsirūpinę vidutiniškai, o 4,3 proc. apklaustųjų nurodė,

¹ Apklausti 352 Anykščių Radviliškio, Šiaulių ir Švenčionių rajonų kaimo vietovių gyventojai.

kad turi nuosavą krovininį automobilį. Visi jie – stambesnių ūkių savininkai, papildomai nuomojantys žymiai didesnius, negu nuosavi sklypai, žemės plotus.

Prasčiausiai žemės ūkio technika apsirūpinę apklaustieji, ūkininkaujantys 2–3 ha plote (3 lentelė). Net 76 proc. jų teigė neturintys jokios savaeigės žemės ūkio technikos. Jiems net mažagabaritė technika neprieinama dėl aukštos kainos. Paplitęs respondentų ūkininkavimo modelis: savo reikmėms tenkinti 0,3–0,6 ha plote pasisodina bulvių ir daržovių, o likusį plotą skiria 1–2 karvių ganyklai bei pievai. Kartais dar pasėja 0,5–1 ha javų gyvulių pašarui. Įdirbti sklypą dažnai jie prašo kaimynų, turinčių arklį arba traktorių, nes dau guma yra perkopę pensinio amžiaus ribą.

Apklaustų kaimo gyventojų apsirūpinimas žemės ūkio technika 2005 metais, proc.
Estimation of agricultural machinery possessed by the respondents in 2005, per cent

Gyventojų grupės pagal nuosavos žemės plotą <i>Groups of own land area</i>	Neturi jokios žemės ūkio technikos <i>No machinery</i>	Turi traktorių ir keletą padargų <i>Tractor & a few implements</i>	Apsirūpinę vidutiniškai <i>Average possession</i>	Iš viso / Total
2-3 ha	76,0	12,0	12,0	100,0
4-10 ha	35,8	44,8	19,4	100,0
≥ 11 ha	15,4	46,2	38,4	100,0

Ūkių restruktūrizacija, žinių apie alternatyvaus verslo perspektyvas stoka, darbo rinkos poreikių neatitinkantis kaimo gyventojų išsilavinimas ir kvalifikacija lemia nepakankamas pajamas ir riboja vartojimo galimybes. Be to, ir dėl privačių lėšų stokos ES struktūrinių fondų investicine parama verslui gali pasinaudoti ribotas kaimo gyventojų skaičius. Visa tai sąlygoja neigiamą socialinio reiškinio – skurdo egzistavimą.

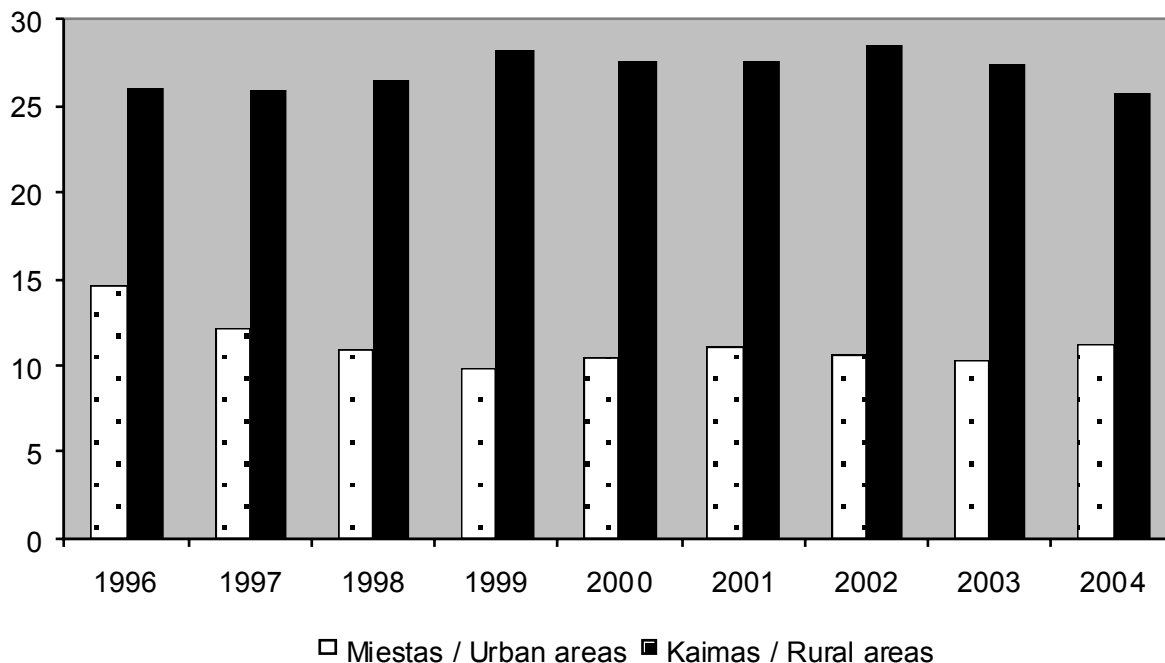
Namų ūkių tikimybę patekti į skurstančiųjų gretas sąlygoja ir tai, ar jie priklauso labiausiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms. Viena iš tokių grupių – daugiavaikės šeimos ir sudėtiniai namų ūkiai, kuriuose gyvena kelios kartos: tėvai, vaikai ir seneliai. Pats jų gyvenimo būdas rodo, kad jie nėra pajėgūs įsigyti atskirus būstus. Kaime daugiavaikių šeimų yra daugiau nei mieste, tad skurdas kaimo gyventojus paliečia labiau nei miesto. Šeimą į skurdą stumia ir jos narių piktnaudžiavimas alkoholiu, socialinių įgūdžių stoka, valstybės paramos panaudojimas ne šeimos interesams. Tokios šeimos vadinamos socialinės rizikos šeimomis. Lietuvoje socialinės rizikos šeimų daugiausia rajonų, o ne miestų savivaldybėse. Prieš dvejus metus daugiausia vaikų, gyvenančių socialinės rizikos

šeimose, buvo Molėtų (12 proc.), Šakių (11,5 proc.), Pasvalio (9,8 proc.) ir Širvintų (9,4 proc.) rajonuose.

Dalis skurstančių žmonių kaime neturi motyvacijos siekti gerovės. Jiems poreikių patenkinimui pakanka pašalpos.

Vienas iš skurdo matavimo rodiklių yra skurdo lygis – tai gyventojų, esančių žemiau skurdo ribos, dalis. 2004 metais santykinio skurdo riba laikyta, kai vienišo asmens mėnesinės vartojimo išlaidos neviršija 326,1 Lt. Nuo 1996 iki 2004 metų mažiausias santykinis skurdo lygis išlieka penkiuose didžiausiuose miestuose, didžiausias – kaime. 2002 metais skurdo lygis kaime, pasiekęs viršūnę – 28,5 proc., 2004-aisiais sumažėjo iki 25,7 proc. (3 pav.).

Žemdirbių skurdas gerokai viršija bendrą skurdo lygį kaime. Didžiausias santykinis žemdirbių skurdo lygis buvo 1999 metais – 40,6 proc. Nuo 2000-ųjų jis mažėjo ir 2004 metais nukrito iki 30,6 proc. Nepaisant ES paramos, žemdirbių santykinio skurdo lygis buvo beveik tas pat, kaip ir nedirbančių pensininkų (30,4 proc.). Mažiausiai skursta namų ūkiai, kurių galva dirba sau arba yra darbdavys ne žemės ūkio versle, užsiima amatais, laisva profesine veikla.

3 pav. Santykinis skurdo lygis mieste ir kaime 1996–2004 metais, proc.
Figure 3. Relative level of poverty in urban and rural areas in 1996–2004, per cent

Siekiant sumažinti skurdą ir padidinti gyvenimo lygį kaime, naudojamos aktyvios ir pasyvios priemonės: vykdomos specialios programos ilgalaikiams bedarbiams, priešpensinio amžiaus žmonėms, remiama socialinių įmonių plėtra ir vietinių užimtumo iniciatyvų projektai, mokamos tiesioginės išmokos žemdirbiams. Žemės ūkio ministerijos pasiūlymu, Lietuva įsijungė į maisto iš intervencinių atsargų tiekimo labiausiai nepasiturintiems žmonėms ES programą. Teikiama investicinė parama ūkiams, įvairintiems ūkinę veiklą ir siekiantiems papildomų ar alternatyvių pajamų, remiamas kaimo turizmas. Valstybės pastangomis galima išspręsti tik dalį labiausiai socialiai pažeidžiamų visuomenės grupių problemų – ypač reikalingas kaimo bendruomenių indėlis. Bendruomenė formuoja teigiamą visuomenės požiūrį į skurstančius ir socialiai atskirtus žmones: bedarbius, neįgaliuosius, buvusius kalinius, nes jie – kaimo bendruomenės dalis.

2004 metais Atviros Lietuvos fondo ir Vilniaus universiteto Socialinių studijų centro atlikta kaimiškųjų bendruomeninių organizacijų apklausa² parodė, kad socialinių problemų sprendimą ir gyventojų telkimą jų sprendimui bendruomenės įvardija kaip vieną svarbiausių veiklos tikslų. Tačiau paprašytos įvardyti reikšmingiausius darbus, atliktus per pastaruosius metus, tik apie 10 proc. bendruomeninių organizacijų minėjo vykdytus paramos ir labdaros akcijas, mokymus, vos 2 proc. bendruomenių teigė dirbusios su asocialiomis šeimomis, dar mažiau – užtikrinusios paslaugų teikimą ar organizavusios viešųjų darbų programas bedarbiams. Tikėtina, kad tokius atsakymus sąlygojo tai, kad didelė dalis bendruomeninių organizacijų buvo neseniai įregistravusios savo veiklą, todėl dar nespėjo įgyvendinti norimų tikslų.

² Paštu išplatinus anketas, gauti atsakymai iš 326 kaimiškųjų bendruomeninių organizacijų

Bendruomenės turėtų dalyvauti kaip partneriai rengiant nacionalinės reikšmės dokumentus skurdo ir socialinės atskirties mažinimo srityje. Nevyriausybinų organizacijų atstovai dalyvauja juos rengiant, tačiau iš jų pasigendama conceptualių pasiūlymų. Reikėtų sukurti nevyriausybinų organizacijų įtraukimo į tokių dokumentų rengimą sistemą, kadangi kol kas nėra aišku, kokių būdu vienu ar kitu būdu organizacijų atstovai patenka į darbo grupes, kaip vyksta delegavimas ir atstovavimas.

Socialinėms problemoms didelį dėmesį turėtų skirti ir vietos veiklos grupės. 2005 metais Kauno rajono vietos veiklos grupė administravo projektą, skirtą socialiai pažeidžiamiems žmonėms integruoti į visuomenę informacinių technologijų pagalba. Projektą įgyvendino Karmėlavos bendruomenės centras „Židinyš“. Projekto metu 40 bendruomenės narių baigė kompiuterinio raštingumo kursus, iš jų 20 – neįgalieji. Kursų metu parengti penki savanoriai, kurie ateityje mokys kitus bendruomenės narius kompiuterinio raštingumo.

Gyventojų integracijai į darbo rinką skirta Europos Bendrijų iniciatyva EQUAL. Tikslinės EQUAL grupės – neįgalieji, ikipensinio amžiaus žmonės, jaunimas, moterys, ilgalaikiai bedarbiai ir kt. Pareiškėjais gali būti visi Lietuvos Respublikoje veikiantys juridiniai asmenys, taigi ir kaimo bendruomenės. Tačiau paraišką privalo teikti ne mažiau kaip trys partneriai.

Kaimo gyventojai, gebantys prisitaikyti prie kintančių darbo rinkos reikalavimų, padidina individualią ir šeimos gerovę. Tačiau rinkos ekonomika sukuria didelius gyventojų pajamų ir vartojimo skirtumus. Silpnės gyventojų grupės kaime, susidūrusios su socialiniais pavojais (nedarbu, neįgalumu, didesne nei vidutine šeima), dažnai patenka į skurdą. Jam sušvelninti reikalinga valstybės, privataus sektoriaus ir nevyriausybinių organizacijų partnerystė.

Skurstantiems, socialiai pažeidžiamiems kaimo žmonėms svarbus mokymas, informavimas, psichologinis palaikymas. Piniginė parama ilgai dar labiau padidina skurdą ir griaua visuomenės moralę. Efektyvių pokių skurdo mažinimo kaime srityje galima pasiekti tik ilgalaikių, kompleksinių priemonių pagalba, kurios stiprina labiausiai pažeidžiamų grupių motyvaciją ir sąmoningumą imtis patiems aktyvių veiksmų, o ne egzistuoti iš valstybės mokamų pašalpų.

L i t e r a t ū r a

1. Darbo užmokestis 2004/ I–IV. – V.: Statistikos departamentas prie LR V, 2005.
2. Gyvenimo lygis ir skurdas 2004. – V.: Statistikos departamentas prie LR V, 2005.
3. Kaimiškujų bendruomenių organizacijos. – V.: Vilniaus universitetas, 2004.
4. Kaimo raidos stebėseną. Tikslinio finansavimo darbo metinė ataskaita. – V.: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2005.
5. Lazutka R. Gyvenimo lygis ir skurdas. – http://www.unlt/images/socialine_raida/lt/1998/4SKYRIUS.pdf
6. Lazutka R. Pajamos, vartojimas ir skurdas // Žmogaus socialinė raida – V.: Homo Liber, 2001.
7. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymas // Valstybės žinios, 1990, Nr. 30–711.
8. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos metinė ataskaita apie Skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002–

2004 metais programos įgyvendinimą 2004 metais. – V.: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2005.

9. Morkūnienė L. Bendruomenės nariai – aktyvūs informacinės visuomenės piliečiai. – <http://www.bendruomenes.lt/news.php?id=31248&strid=11791>
10. Namų ūkių biudžetų 2004 m. tyrimo rezultatai. - http://www.std.lt/uploads/1114588081_42_Nam_ukiu_biudz_tyr_2004.pdf
11. Namų ūkių pajamos ir išlaidos 2000–2003. – V.: Statistikos departamentas prie LR V, 2001–2004.
12. Namų ūkių pajamos ir išlaidos 2000–2004. – V.: Statistikos departamentas prie LR V, 2001–2005.

Summary

The paper deals with the problems of living standards in rural areas. Since 2002 the household income per capita has been increasing: in rural areas went up by 6,4 per cent while in urban areas by 14,2 per cent. In 2004 the disposable income per capita in rural areas was by 24,7 per cent lower than that in urban areas. In rural areas the income in cash made up 71,1 per cent (in urban areas 91,6 per cent) in the income structure and was almost twice lower than that in urban areas. The income from employ-

ment and retirement pensions (the major components of the income structure) has been growing noticeably in the recent years.

Although rural inhabitants make the largest part of food products themselves, the expenditure on food and beverages make up more than 50 per cent in the consumption income structure. In rural areas the expenditure on rents, water supply, power, gas are lower than that in urban areas; the expenditure on health care is less by 1,5 times and that for leisure, entertainment, education is lower by 3 times. The number of durable goods possessed by the rural inhabitants is lower than in urban areas.

The process of farm restructuring, a lack of knowledge about the future of alternative business, inadequacy between the labour market demand and education and skills of rural population cause insufficient income and limited consumption. Due to a lack of funds, only the limited number of rural population can get EU structural aid. The abovementioned reasons cause the existence of such a negative social phenomenon as poverty.

In order to smooth poverty and to increase living standards in rural areas, the state applies active and passive measures, but the contribution of community organisations and private sector should be more significant. Training, informing and psychological support are important for the destitute and socially vulnerable rural inhabitants.

PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO ĮTAKA ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ KONKURENCINGUMUI

VAT INFLUENCE ON THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL PRODUCTS

Vida Mieliauskaitė

Straipsnyje nagrinėjama pridėtinės vertės mokesčio (PVM) tarifo dydžio įtaka žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumui.

Darbe naudoti mokslinės literatūros ir teisės aktų analizės, duomenų grupavimo, loginio vertinimo ir kt. tyrimo metodai.

PVM yra vienas svarbiausių mokesčių, kuris dideli dalimi lemia produktų/paslaugų pardavimo kainas. Šis mokestis taip pat yra vienas svarbiausių nacionalinio biudžeto pajamų šaltinių. Tačiau gerėjant mokesčių surinkimui Lietuvoje, per pastaruosius penkerius metus sumažėjo PVM lyginamasis svoris bendroje sumokėtų mokesčių sumoje: 2001 metais jis biudžete sudarė 62 proc., o 2005-aisiais – 44 proc.

Pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis parduodamos produkcijos apmokestinimo PVM tvarką ES, yra 1977 m. gegužės 17 d. šeštoji Europos Tarybos direktyva 77/388/EEB „Dėl ES valstybių bendrosios pridėtinės vertės mokesčio sistemos“. Pagal šią direktyvą standartinis PVM tarifas negali būti mažesnis nei 15 proc. Lengvatiniai tarifai (mažiausiai 5 proc.) gali būti taikomi iki 2011 m. produktams ar paslaugoms, turintiems socialinę ir kultūrinę reikšmę. Minėtos direktyvos II priede pateiktas Tiekiamų prekių ir paslaugų, kurioms gali būti taikomi sumažinti PVM tarifai, sąrašas. Šio sąrašo 1 punkte nustatyta, kad sumažinti PVM tarifai gali būti taikomi maisto produktams (įskaitant gėrimus, išskyrus alkoholinius), skirtiems vartoti žmonėms ir gyvūnams.

Lietuvoje PVM pradėtas taikyti nuo 1994 m. gegužės 1 d., įsigaliojus Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymui

Nr. I-345. Nuo 2002 m. liepos 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas Nr. IX-751, kuris įgyvendino pagrindines ES direktyvų, reglamentuojančių apmokestinimą PVM, nuostatas. 2004 m. sausio 15 d. priimtas Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-1960. Pagal jį standartinis PVM tarifas Lietuvoje yra 18 proc., taip pat gali būti taikomas nulinis ir lengvatiniai 9 ir 5 proc. tarifai.

PVM žemės ūkio produktams įvairiose šalyse yra skirtingas. Kai kuriose ES šalyse PVM tarifai žemės ūkio ir maisto produktams žemesni nei Lietuvoje, todėl manoma, kad atvežti iš kitų ES šalių žemės ūkio ir maisto produktai yra pigesni, konkurencingesni.

Lengvatinis 5 proc. PVM tarifas žemės ūkio ir maisto produktams taikomas: ekologiškai švariems maisto produktams; šviežiai atšaldyti mėšai ir valgomiems subproduktams; šviežiai atšaldyti, užšaldyti, giliai užšaldyti naminių paukščių mėšai ir jų valgomiems subproduktams. Lengvatinis 9 proc. PVM tarifas žemės ūkio ir maisto produktams netaikomas.

Nulinis PVM tarifas taikomas tada, kai Lietuvos PVM mokėtojas prekes tiekia kitoje ES valstybėje registruotam PVM mokėtojui, taip pat kai Lietuvos PVM mokėtojas savo disponuojamas prekes verslo tikslais perveža į kitoje valstybėje esantį savo padalinį, besiverčiantį ekonomine veikla toje šalyje. Lietuvos pirkėjai, įsigyjantys prekes iš kitos ES valstybės narės, kurios pagal PVM įstatymo nuostatas yra PVM objektas Lietuvoje, privalo mokėti į Lietuvos biudžetą įsigytų prekių pardavimo PVM [1, 2].

Tuo tarpu ne PVM mokėtojai Lietuvoje gali pirkti prekes kitose ES valstybėse su ten galiojančiu PVM tarifu ir jas parduoti Lietuvos turgavietėse be PVM, todėl turgavietėse tam tikri įvežti produktai (iš šalių, kur PVM tarifas tam produktui yra mažesnis, gamybos kaštai mažesni) yra pigesni nei p prekybos centruose. Įvežamų žemės ūkio ir maisto produktų kiekius nulemia kainų skirtumai ir šalies tais produktais apsirūpinimo lygis. Pagal LŽŪU parodoje “AgroPanoorama 2003” atliktą apklausą nustatyta, kad net 64 proc. respondentų perka žemės ūkio ir maisto produktus turgavietėse. Tai lemia tradicijos, galimybė nusipirkti tiesiogiai iš ūkininko, bendravimas, derėjimasis, bet ne visada mažesnė kaina [3].

Didelė daržovių ir vaisių derliaus dalis išauginama ūkininkų ir asmeniniuose gyventojų ūkiuose. Daugelis jų nėra PVM mokėtojai. Dėl nedidelių kiekių ir kokybės jų produkcija nepatenka į prekybos centrus, o parduodama turgavietėse. Turgavietėse gali prekiauti ir PVM

mokėtojai, tarp jų ir iš kitų ES šalių, tačiau jų produkcija yra mažiau konkurencinga dėl PVM. Kadangi PVM moka stambūs ūkininkai ir bendrovės, kurių gamybos efektyvumas yra daug didesnis negu smulkių augintojų, PVM tarifo dydis neturėtų daryti įtakos jų veiklai.

Kai kuriose ES šalyse maisto produktams ir žemės ūkio produkcijai taikomi nevienodi PVM tarifai. Lenkijoje žemės ūkio ir maisto produktams taikomas 7 proc. tarifas, neperdirbtai žemės ūkio produkcijai – 3 proc., Vokietijoje visiems maisto ir žemės ūkio produktams, parduodamiems parduotuvėse, taikomas 7 proc. tarifas. Tuo tarpu Estijoje visiems žemės ūkio ir maisto produktams taikomas standartinis 18 proc. PVM tarifas. Latvijoje lengvatinis 5 proc. tarifas taikomas kūdikių maistui. Kai kuriose šalyse PVM tarifo dydis priklauso nuo pirkimo/vartojimo vietos. Beveik pusė ES šalių skatina vartotojus naudotis restoranų teikiamomis paslaugomis, nustatydamas paslaugoms ir maistui lengvatinius PVM tarifus (1 lentelė).

1 lentelė / Table 1

Galiojantys PVM tarifai ES šalyse [4]
VAT rates applied in the EU countries

Šalys / Countries	Standartinis tarifas Standard rate	Žemės ūkio produkcija Agricultural products	Maisto produktai Foodstuffs	Restoranų paslaugos Restaurant services
Airija / Ireland	21	13,5	0/4,4/13,5	13,5
Austrija / Austria	20	20	10	10
Belgija / Belgium	21	6/12/21	6/12/21	21
Čekija / Czech Republic	19	5	5	19
Danija / Denmark	25	25	25	25
Estija / Estonia	18	18	18	18
Graikija / Greece	19	9	9	9
Ispanija / Spain	16	7	4/7	7
Italija / Italy	20	4/10/20	4/10	10
Jungtinė Karalystė / UK	17,5	17,5	0/17,5	17,5

Šalys / Countries	Standartinis tarifas Standard rate	Žemės ūkio produktai Agricultural products	Maisto produktai Foodstuffs	Restoranų paslaugos Restaurant services
Kipras / Cyprus	15	5/15	0/5/15	5
Latvija / Latvia	18	18	18/5*	18
Lietuva / Lithuania	18	18/5	5/18	18
Liuksemburgas / Luxembourg	15	3/15	3	3
Lenkija / Poland	22	3	3/7	7
Malta / Malta	18	18	18	18
Nyderlandai / Netherlands	19	6	6	6
Portugalija / Portugal	21	5	5/12/21	12
Prancūzija / France	19,6	5,5	5,5/19,6	19,6
Slovėnija / Slovenia	20	8,5	8,5	8,5
Slovakija / Slovakia	19	19	19	19
Suomija / Finland	22	22/17	17	22
Švedija / Sweden	25	25	12/25	25
Vengrija / Hungary	25	15	15	15/25
Vokietija / Germany	16	7	7/16	16

*Kūdikiams / Food for infants.

Kuo daugiau lengvatų, tuo didesnė tikimybė, kad gali būti surinkta per mažai PVM mokesčio į biudžetą. Dauguma ES valstybių iš pradžių įsivedė labai nuosaikais dydžio PVM tarifus: Danija, Jungtinė Karalystė ir Vokietija pradėjo nuo 10 proc., Švedija – nuo 11 proc., Italija ir Nyderlandai – nuo 12 proc., Austrija – nuo 16 proc. Vėliau tarifai pasikeitė: Švedijoje ir Danijoje pasiekė 25 proc., Belgijoje – 21 proc., Austrijoje – 20 proc., Jungtinėje Karalystėje – 17,5 proc. [4]. ES šalys senbuvės turi daug išimčių ir išlygų iš pagrindinių taisyklių. Prieš priimant lengvatas, reikia įsitikinti jų naudingumu visuomenei. Juolab kad šį mokestį pakėlus ar sumažinus vos vienu procentiniu

punktu, biudžetas galėtų gauti/netekti nemažai įplaukų.

Skirtingų PVM tarifų taikymas žemės ūkio ir maisto produktams sudaro gamintojams nevienodas konkurencines galimybes rinkoje. Mėsos ir žuvies ekologiškų produktų gamintojai dėl to, kad jų produkcija apmokestinama lengvatiniu 5 proc. PVM tarifu, užsitikrina konkurencinius pranašumus rinkoje, palyginti su kitų maisto ir ne maisto produktų gamintojais. Kaip skirtingi PVM tarifai ES bendroje rinkoje veikia Lietuvoje išaugintų žemės ūkio produktų konkurencingumą, rodo Lietuvos ir ES pagrindinių produktų suvartojimo, apsirūpinimo jais, užsienio prekybos balanso palyginimas (2 lentelė).

Kai kurių žemės ūkio produktų paklausos rodikliai 2004 metais [5]
The demand for selected agricultural products in 2004

Žemės ūkio produktai <i>Agricultural products</i>	Užsienio prekybos balansas <i>Foreign trade balance</i>	Apsirūpinimas, proc. <i>Self-sufficiency level, %</i>	Suvartojimas vienam gyventojui, kg <i>Consumption per capita, kg</i>	
			Lietuvoje <i>Lithuania</i>	ES / EU
Sūriai ir varškė <i>Cheese & curd</i>	teigiamas <i>positive</i>	216,0	9,3	19,0
Sviestas / <i>Butter</i>	teigiamas <i>positive</i>	154,0	2,8	4,4
Grūdai ir jų produktai <i>Cereals & cereal products</i>	teigiamas <i>positive</i>	115,0	125,0	89,0
Mėsa / <i>Meat</i>	neigiamas <i>negative</i>	86,2	70,0	98,0
Vaisiai, uogos <i>Fruit, berries</i>	neigiamas <i>negative</i>	18,0	71,0	80,0
Daržovės <i>Vegetables</i>	neigiamas <i>negative</i>	78,0	97,0	78,0

Statistikos departamento duomenimis, šalies gyventojų išlaidų struktūroje maisto produktai sudaro didžiausią lyginamąją dalį – 39 proc., o didžiausios išlaidos suvartojamų maisto produktų struktūroje tenka mėsai ir jos produktams (26 proc.).

Lietuva visiškai apsirūpina tik pieno ir grūdų produktais, jų užsienio prekybos balansas teigiamas. Šie produktai konkurencingi bendroje ES rinkoje. Dalį kitų produktų tenka įsivežti iš kitų šalių. Šiuo metu produktų suvartojimas nors ir panašus į ES vidurkį, tačiau šiek tiek mažesnis. Vyriausybė priėmė sprendimus šiai padėčiai keisti. Atsižvelgiant į žemą mėsos suvartojimo lygį (2001 m. – 44 kg, 2002 m. 52 kg), pagal 2002 m. priimtą Pridėtinės vertės mokesčio įstatymą nuo 2003 m. sausio 1 d. lengvatinis 5 proc. PVM tarifas taikomas kai kuriems mėsos produktams. Lengvatinio tarifo

įvedimas padidino mėsos suvartojimo lygį 2004 metais iki 70 kg, arba 1,4 karto, tačiau, nepaisant spartaus jo didėjimo, dar atsilieka nuo ES suvartojimo vidurkio daugiau nei ketvirtadaliu. Taip pat iš dalies suvienodėjo šių produktų konkurencinės sąlygos tiek turguje, tiek mažmeninės prekybos įmonėse. Apsirūpinimas jautiena siekia 160 proc. ir užsienio prekybos balansas yra teigiamas. Tačiau paukštienos ir kiaulienos trūksta. Viena iš neigiamo užsienio prekybos balanso priežasčių yra nepakankamas apsirūpinimas paukštiena (74 proc.) ir kiauliena (85 proc.).

Mėsos gaminių mokesstinis krūvis Lietuvoje, palyginti su kitomis ES šalimis, santykinai daug didesnis. Pavyzdžiui, Vokietijoje vidutinį darbo užmokestį gaunantis gyventojas, nusipirkęs 2 kg vidutinės kokybės parūkytos dešros, į valstybės biudžetą PVM sumoka 0,03 proc. nuo

savo mėnesio pajamų (atskaičius mokesčius), tuo tarpu Lietuvos gyventojas, nusipirkęs tokį patį kiekį panašios dešros, sumoka 0,42 proc. nuo vidutinio darbo užmokesčio, arba 14 kartų daugiau.

Nevienodo PVM tarifo taikymas mėsai ir mėsos produktams bei mažmeninių šviežios naminių gyvūnų ir paukščių mėsos bei jų valgomų subproduktų kainų mažėjimas priverė mėsos įmones, neatsižvelgiant į savikainą, mažinti ir didesnės pridėtinės vertės mėsos produktų pardavimo kainas. Tai turėjo ir turi neigiamos įtakos įmonių pelningumui, o įmonėms, investavusioms į naujas mėsos gaminių technologijas, - kreditų grąžinimui.

Kadangi Lenkijoje žemės ūkio produktams taikomas tik 3 proc. PVM, buvo palyginti Lietuvos ir Lenkijos žemės ūkio produktų vartojimo ir prekybos rezultatai 2003–2004 metais. PVM įtaką vartojimui geriausiai apibūdina žemės ūkio produktų suvartojimas vienam gyven-

tojui (3 lentelė). Nepaisant PVM tarifų skirtumų tarp Lenkijos ir Lietuvos, šių šalių pagrindinių žemės ūkio produktų suvartojimo lygis skiriasi labai nedaug.

PVM įtaką konkurencingumui tarp šalių geriausiai apibūdina žemės ūkio produkcijos užsienio prekybos balansas 2005 metais (4 lentelė).

Iš 4 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad, nepaisant PVM tarifų skirtumų Lietuvoje ir Lenkijoje, Lietuvos užsienio prekybos balansas su Lenkija yra neigiamas. Tai rodo, kad konkurencingumui tarp šalių įtakos turi visai kiti nei PVM veiksniai.

Apibendrinant straipsnyje pateiktą medžiagą tenka pastebėti, jog įstojus į ES Lietuva be išlygų priėmė sąlygas, nustatytas šeštojoje Europos Tarybos direktyvoje. Tuo tarpu kitos ES šalys, taikydamos PVM, turi daugiau patirties, išlygų ir išimčių iš pagrindinių taisyklių.

3 lentelė / Table 3

Pagrindinių žemės ūkio produktų suvartojimas vienam gyventojui, kg [5]
Consumption of main agricultural products per capita, kg

Produktai / Products	Lietuva <i>Lithuania</i>		Lenkija <i>Poland</i>
	2003	2004	2003
Grūdai ir jų produktai <i>Cereals and cereal products</i>	124	125	120
Bulvės / <i>Potatoes</i>	118	122	131
Daržovės, arbūzai, melionai <i>Vegetables, water-melons, melons</i>	95	97	121
Vaisiai ir uogos / <i>Fruit & berries</i>	61	72	73
Mėsa ir jos produktai / <i>Meat & meat products</i>	59	70	62
Pienas ir jo produktai / <i>Milk & dairy products</i>	287	296	190
Kiaušiniai, vnt. / <i>Eggs pieces</i>	211	212	234
Cukrus / <i>Sugar</i>	26	27	36

Pagrindinių žemės ūkio produktų prekybos balansas su Lenkija 2005 metais, tūkst. t [5]
Trade balance of the main agricultural products with Poland in 2005, thou. t

Produktai Products	Eksportas Export	Importas Import	Balansas Balance
Mėsa (skerdiena) / <i>Meat (carcasses)</i>	0,2	15,0	-14,8
Mėsos produktai / <i>Meat products</i>	0,01	4,3	-4,3
Pienas ir jo produktai <i>Milk & dairy products</i>	2,2	6,0	-3,8
Bulvės / <i>Potatoes</i>	-	0,2	-0,2
Daržovės / <i>Vegetables</i>	0,6	9,1	-8,5

Produktų konkurencingumą nulemia ne PVM tarifo dydis, o kiti veiksniai, nes iš ES šalių į Lietuvą įvežti PVM mokėtojų žemės ūkio produktai yra apmokestinami Lietuvoje galiojančiu PVM tarifu. PVM tarifas turi įtakos konkurencingumui tik tuo atveju, jei kita šalis prekiauja PVM tarifu neapmokestinamoje rinkoje – turguje. Stambūs šalies ūkiai turi konkuruoti efektyvumo sąskaita su smulkiais augintojais turguje. Dėl to mažinti PVM tarifą netikslinga.

PVM tarifo dydžio mažinimas atitinkamai mažina produktų kainas, kas skatina vartojimo didėjimą. Lietuvoje grūdų ir pieno produktų vartojimo lygis artimas ES šalių vartojimui. Lengvatinių tarifų įvedimas leistų pakelti mažesnes pajamas gaunančių gyventojų gyvenimo lygį, pagerintų jų “maisto produktų krepšelį”.

Vienodas PVM tarifas nacionalinėje rinkoje visų sektorių ūkio subjektams suteikia vienodas konkurencines galimybes. Laipsniškas PVM tarifo mažinimas iki 9 proc., po to iki 5 proc. sudarytų sąlygas ūkio subjektams prisitaikyti prie pasikeitusių rinkos sąlygų, o valstybės biudžetas prarastų mažiau įplaukų.

Lengvata mėsos skerdienui neskatina vartoti perdirbtų mėsos produktų. Tai turėjo ir turi nei-

giamos įtakos įmonių pelningumui, o kai kurioms įmonėms, investavusioms į naujas mėsos gaminių technologijas, - kreditų gražinimui.

L i t e r a t ū r a

1. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios, 2004, Nr. 17 – 505.
2. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 48.
3. Mieliauskaitė V. Ekologiškų produktų vartojimo problemos Rytų ir Centrinėje Europoje // Studentų mokslinės konferencijos “Jaunasis mokslininkas” medžiaga. – LŽŪU, 2004.
4. VAT rates applied in the member states of the European Community 2005 / European Commission/DOC/1636/2005 – EN. – Brussels.
5. Žemės ūkio sektorių produktų balansai, produktų konkurencingumo ir rinkų tendencijų tyrimas. – V: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2005.

Summary

The article deals with the VAT rate impact on the competitiveness of agricultural and food products. In the EU the taxation of agricultural products is regulated within the framework of the Sixth VAT Directive. In Lithuania agricultural products are levied under the provisions of the Law on Value Added Tax (VAT). VAT is one of the most important indirect taxes. The reduction of VAT rate decreases the prices of final products and has a positive impact on the consumption. Different EU countries apply different VAT rates on agricultural products. In the national market different VAT rates on agricultural products make unequal conditions for competitiveness. The VAT rate has influence on the competitiveness in case other country sells products in a tax-free market, i.e. in market-places. The gradual reduction of VAT rate on agricultural products should enable economic entities to adjust more easily to new market conditions and reduce the loss of budget revenue.

SANTRUMPOS
ABBREVIATIONS

AB	– akcinė bendrovė
BVP	– bendrasis vidaus produktas
BŽŪP	– bendroji žemės ūkiopolitika
EK	– Europos Komisija
ES	– Europos Sąjunga
EŽŪKPF	– Europos žemės ūkio kaimo plėtros fondas
IGC	– Tarp tautinė grūdų taryba
JAV	– Jungtinės Amerikos Valstijos
KPN	– Kombinuotoji prekių nomenklatūra
LAEI	– Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
LPM	– lieso pieno milteliai
NMA	– Nacionalinė mokėjimo agentūra
PPO	– Pasaulio prekybos organizacija
PVM	– pridėtinės vertės mokestis
SAPARD	– Specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros programa
UAB	– uždaroji akcinė bendrovė
ŽŪB	– žemės ūkio bendrovė
ŽŪIKVC	– Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras
ŽŪM	– Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija
ŽŪMPRA	– Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra
ŽŪMPRIŠ	– Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema
ŽŪR	– Žemės ūkio rūmai

UŽSIENIO PREKYBA ŽUVIMIS IR JŲ PRODUKTAIS
FOREIGN TRADE OF FISH AND FISH PRODUCTS

1 lentelė / Table 1

Kai kurių žuvų ir jų produktų importas 2005 metų antrąjį pusmetį
Imports of selected fish and fish products in the second half-year 2005

KN kodas CN code	Produktai Products	Liepa July		Rugpjūtis August		Rugsėjis September		Spalis October		Lapkritis November		Gruodis December		Kiekis, iš viso, Quantity total, t	Vidutinė kaina, Average price, Lt/kg
		kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg		
0302	Šviežios arba šaldytos žuvys <i>Fish, fresh or chilled</i>	161	11,47	244	11,55	618	9,23	697	8,65	912	8,99	862	9,97	3493	9,50
0303	Užšaldytos žuvys, išskyrus žuvų filė <i>Fish, frozen, excl. fish fillet</i>	4240	4,60	2235	4,97	4295	3,81	3817	3,00	3943	3,39	2592	4,21	21122	3,92
0304	Žuvų filė, šviežia, šaldyta arba užšaldyta <i>Fish fillets, fresh, chilled or frozen</i>	2295	5,94	2606	6,37	3258	5,53	4546	6,20	4098	6,69	4331	6,15	21134	6,18

KN kodas CN code	Produktai Products	Liepa July		Rugpjūtis August		Rugsėjis September		Spalis October		Lapkritis November		Gruodis December		Kiekis, iš viso, Quantity total, t	Vidutinė kaina, Average price, Lt/kg
		kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg		
0305	Žuvys, vytintos sūdytos, rūkytos <i>Fish, dried, salted, smoked</i>	183	5,25	152	5,26	173	5,10	167	5,40	209	5,61	190	5,92	1074	5,44
1604	Gaminiai arba konservai iš žuvų ikrai ir ikrių pakaitalai <i>Prepared or preserved fish; caviar or caviar substitutes</i>	458	4,63	792	4,45	718	4,98	731	4,89	1334	3,66	1943	3,43	5977	4,07

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

Kai kurių žuvų ir jų produktų eksportas 2005 metų antrąjį pusmetį
Exports of selected fish and fish products in the second half-year of 2005

KN kodas CN code	Produktai Products	Liepa July		Rugpjūtis August		Rugsėjis September		Spalis October		Lapkritis November		Gruodis December		Kiekis, iš viso, Quantity total, t	Vidutinė kaina, Average price, Lt/kg
		kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg		
0302	Šviežios arba šaldytos žuvis <i>Fish, fresh or chilled</i>	176	1,31	5	11,42	49	5,54	82	4,91	82	4,77	169	5,91	563	4,17
0303	Užšaldytos žuvis, išskyrus žuvų filė <i>Fish, frozen, excl. fish fillet</i>	4092	2,64	3282	2,31	5195	2,20	2806	2,53	2438	1,99	1227	2,37	19039	2,35
0304	Žuvų filė, šviežia, šaldyta arba užšaldyta <i>Fish fillets, fresh, chilled or frozen</i>	627	8,12	1246	11,32	1765	9,41	1324	10,78	1556	11,14	1491	10,35	8010	10,34

KN kodas CN code	Produktai Products	Liepa July		Rugpjūtis August		Rugsėjis September		Spalis October		Lapkritis November		Gruodis December		Kiekis, iš viso, Quantity total, t	Vidutinė kaina, Average price, Lt/kg
		kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg	kiekis, quantity, t	kaina, price, Lt/kg		
0305	Žuvys, vytintos sūdytos, rūkytos <i>Fish, dried, salted, smoked</i>	83	9,02	85	9,28	109	8,21	119	10,77	82	11,40	186	7,96	663	9,23
1604	Gaminiai arba konservai iš žuvų ikrų ir ikrų pakaitalai <i>Prepared or preserved fish; caviar or caviar substitutes</i>	3070	7,22	3059	7,42	2747	7,34	3303	7,44	3125	8,19	3593	8,05	18898	7,63

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento duomenys).

RINKOTYRA. Žemės ūkio ir maistoproduktai. – Nr. 1 (31). – Vilnius: LAEI, 2006. – 102 p.:
ilustr., lent – Santr. angl.

Atsakingas už leidinį A. Kuodys
Redaktorė ir korektorė I. Germanovič
Tekstą į anglų k. vertė V. Girgždienė
Maketavo D. Taločkaitė
Viršelio dizainerė D. Taločkaitė

2006 03 27. 6,3 sp. 1 Užsakymas Nr. 665
Leido Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas,
V. Kudirkos g. 18, LT-03105 Vilnius
Spausdino UAB „Baltijos kopija“,
Kareivių g. 13b, LT-09109 Vilnius

Kaina sutartinė